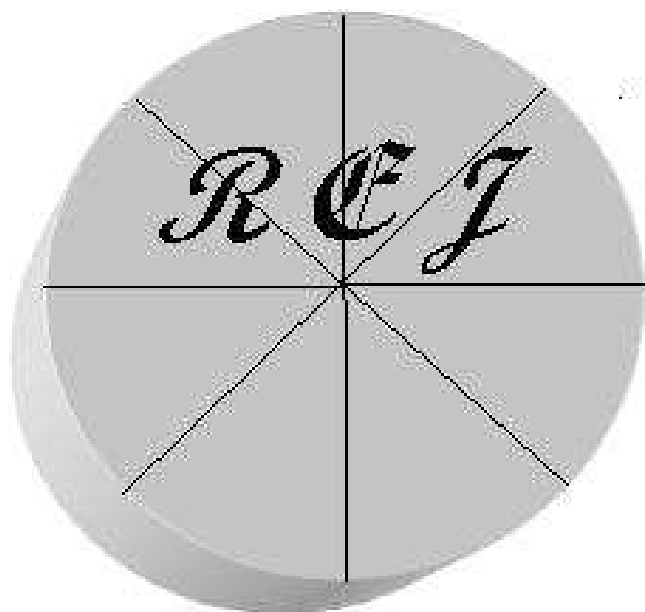

Romani E Journal

ISSN 2000-4885

Ansvarige utgivare: Gregor Kwiek
Utsedd av: Romano Paso Research Centre

Expressing Identities

Fall/Höst No 9. 2012

Table of Contents

Editorial and Summary of Contributions

3

Emma BOSTRÖM & Elin LINDSTRÖM: *”De tillhör mitt liv – mina kläder” En studie om finsk-romska kvinnors syn på den traditionella klädseln*

5

Karin FILHM & Jonna LJUNGQVIST: *Att möta fördomar. En kvalitativ studie om några finska och utomnordiska romers upplevelser på bostads- och arbetsmarknaden*

27

Gregor Dufunia KWIEK: *A New Romani Identity*

89

Editorial and Summary of Contributions

Romani traditions have often been misrepresented in the past by both scholars and media. There are those who would argue that this had occurred because the authors of such misrepresentations lacked an “insider perspective” or took an ethnocentric approach to the subject. Without question both situations can produce poor results whether Romani culture is presented in scholarly papers or the media. The ethnocentricity can be dealt with when the author provides us with background knowledge of him or herself to an extent. This is because once we know the background of the author; we can take a critical stance to what is written and understand why the author may have understood what he/she understood as he/she understood it. This however is a problem, because we as readers are then forced to analyze the background of the author and in the process can be sidetracked from the purpose of the author, which is supposed to supply us with knowledge on Romani traditions. Ultimately, both problems presented above, have no easy solution, both instances require careful methodology and the authors need to be not only critical to themselves but the very material they are using to draw the conclusions that they do.

In this issue we have two study contributions from non-Romani scholars, to which one can argue that an “insider perspective” would be missing. However, such an argument can be countered because an “Insider approach” need not be innate but acquired. In these two examples, we find that the authors of both these studies have taken the approach of presenting how the Roma identify their traditions, problems and the discrimination they face, rather than taking a judgmental approach, based on their own virtues, to merit the value of those ethnographies. In short, because the authors have taken this approach, they have both managed to detour an ethnocentric approach and have managed to gain in the process an “insider perspective”. Both these articles fit in nicely with Kwiek’s contribution, entitled *A New Romani Identity*. Kwiek’s article addresses an argument that uses a scholarly method to claim the Roma to have Egyptian origins or rather Hebrew origins. The objective of the article was to address to how faulty arguments have been used to create a constructed identity and how that constructed identity formed into an organic one taking on a life of its own. The difficulty faced by Kwiek was that few Roma actually have adopted the Hebrew origin claim into their practices, which became a major

obstacle for Kwiek to address his objective. The solution was to follow another constructed identity based on faulty scholarly work, namely the identity of a Nordic Aryan race.

Boström and Lindström have contributed with the study *De tillhör mitt liv – mina kläder” En studie om finskromska kvinnors syn på den traditionella klädseln* (In Swedish). The objective with this study is to present how a few Finnish Romani women see the relationship between their traditional dress style and group identity as well as their own identity. Note, the authors of this study DO NOT claim that this study is to present how Finnish Romani identify with their clothing, but that it was to present HOW A FEW identify with it. By doing this, the authors are not stating that the study identifies this aspect of Romani culture but rather opens a window into it, providing readers with a sense of the situation that can and should be explored even further.

Filhm and Ljungqvist study is entitled *Att möta fördomar. En kvalitativ studie om några finska och utomnordiska romers upplevelser på bostads- och arbetsmarknaden*. The objective of this study is to present the experiences of discrimination faced by Roma in the labor and housing markets and what the Roma themselves see as solutions to these problems. The study compares (at times) the various responses Roma have had to the same questions, showing the variation in opinion. With emphasis, the authors have described the background of their sources, which also shows variation. The authors could have presented one response from one source to one question and then used the same method with another, but they have not and have managed to show the individuality that is a part of the Romani collective.

What distinguishes these two studies from Kwiek's article is that Kwiek is critical to what his sources have to say, but never the less, what the article and the studies do have in common is that they all show the different ways in which identity is expressed.

MITTUNIVERSITETET

Institutionen för socialt arbete

KURS: SA046G Socialt arbete GR (C), Självständigt arbete, 15hp

ÄMNE: Socialt arbete

HANDLEDARE: Minna Lundgren

TITEL: "De tillhör mitt liv – mina kläder" En studie om finsk-romska kvinnors syn på den traditionella klädseln

FÖRFATTARE: Emma Boström och Elin Lindström

DATUM: Höstterminen 2011

Förord

Arbetet med denna artikel har fördelats relativt jämnt mellan oss två författare. Vi har båda sökt och satt oss in i tidigare forskning, samt relevant litteratur för vår teoretiska referensram. Vi har tillsammans planerat och genomfört intervjuerna. Transkriberingsarbetet har varit uppdelat mellan oss och det som den ena transkriberat har den andra granskat och tvärtom. Analysen och diskussionen har vi skrivit tillsammans.

Vi vill rikta ett stort tack till våra intervjupersoner för deras deltagande i denna studie. Det har varit otroligt spännande att få ta del av deras berättelser. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare, Minna Lundgren, för hennes hjälp och stöd i skrivandet av denna artikel.

“De tillhör mitt liv - mina kläder”

En studie om finsk-romska kvinnors syn på den traditionella klädseln

Emma Boström & Elin Lindström

Abstract

Romer är en folkgrupp som i århundraden utsatts, och än idag utsätts, för diskriminering. Romer består av många undergrupper, varav finska romer är en. Många av de finsk-romska kvinnorna bär en utmärkande traditionell klädsel vilket synliggör deras etniska tillhörighet. Syftet med studien är att belysa hur några finsk-romska kvinnor själva ser på förhållandet mellan klädseln som synliggörare och gruppstärkare, samt vad klädseln innebär för dem i deras eget identitetsskapande. Undersökningen bygger på kvalitativa, halvstrukturerade intervjuer med tre finsk-romska kvinnor, varav två bär de traditionella kläderna. Empirin har analyserats utifrån tidigare forskning samt teorier om identitetsskapande processer och gruppgemenskap. Resultatet visar att kvinnorna som bär klädseln ser den som en viktig identitetsmarkör. Den bidrar även till en känsla av gemenskap inom gruppen. Förhållandet mellan klädernas stärkande effekt och grunden till diskriminering är komplicerad, diskrimineringen beror inte på kläderna utan på stereotypa bilder och fördomar som majoritetsbefolkningen bär. För att förbättra romernas situation behövs en ökad kunskap i samhället.

Inledning

Romer är en folkgrupp som i århundraden har utsatts för olika typer av förföljelse och diskriminering i Sverige. År 2000 erkändes romerna som en minoritet och ett råd för romska frågor inrättades 2002. Rådet var verksamt fram till 2006 då regeringen beslutade om att inrätta Delegationen för romska frågor (SOU, 2010:55). Tidigare diskriminerande lagstiftning är borta, men trots detta är romer fortsatt diskriminerade och antiziganismen lever kvar genom fördomar och negativa attityder. En rapport från diskrimineringsombudsmannen visar att romer främst blir diskriminerade på bostadsmarknaden, i affärer och restauranger och av olika myndigheter som socialtjänst och sjukvård, men även ute “på gatan”. Få romer anmäler diskriminering då de ofta anser att det är svårt och meningslöst. För vissa romer är också diskrimineringen en så stor del av vardagen att man därför inte anmäler. I en enkätundersökning kan man se att över 60 procent av romerna uppgett att de någon gång under en tvåårsperiod blivit förolämpade som en följd av sitt romska ursprung. I samma enkät framkom att mer än 40 procent ofta eller alltid väljer att inte berätta att de är romer och ytterligare 10 procent väljer att inte berätta när det gäller kontakt med

skola och arbetsförmedling (DO, 2004). Det finns även forskning som tyder på att socialtjänsten har bristande kunskap om romer och deras livsvillkor (Palosuo 2008).

Finska romer lever till allra största del enbart i Finland och Sverige. Internationell forskning som rör gruppen är begränsad, och den svenska forskningen som rör finska romer är bristfällig, en tendens som förstärkts på senare år. Endast ett fåtal studier är specifikt inriktade på just den finsk-romska gruppen. Ett sådant exempel är Lena Olssons (1998, 1999) studie om klädernas roll i finsk-romska kvinnors livssituation. Hon beskriver kjolen främst som en symbol för social kontroll och skydd från kvinnans orenhet. När det gäller gruppen romer i stort finns mer forskning. En studie, genomförd av Petra Bondeson, belyser svårigheten med att leva med romsk kultur och ändå vara en del av det svenska samhället (Palosuo 2008). Den romska gruppen i Sverige har också bidragit med forskning. Gregor Kwiek (2009) tar upp problemet att forskning om romer ofta har ett etnocentriskt perspektiv, då romsk kultur ofta presenteras som statisk i sig, influerad av majoritetskulturen. Han har på uppdrag av regeringen studerat vilka hinder som står i vägen för romska kvinnor innan de kan uppnå jämställdhet i det svenska samhället. Delegationen för romska frågor har utrett romers situation i Sverige och presenterat en strategi för att säkerställa de mänskliga rättigheterna för romer (SOU 2010:55). När det kommer till internationell forskning är även den främst inriktad på andra romska grupper, som dock även de använder sig av olika kulturella markörer (Bhopal & Myers, 2008). En undersökning visar att det i Europa finns ett stort antal romer som inte vill uppge sin romska identitet bland annat för att de är oroliga för hur de ska bli bemötta (Covring, 2004). En annan studie visar att det är viktigt att de romska samhällena får definiera sig själva inom gemenskapen och inte påläggas en definition utifrån (Bhopal & Myers, 2008).

Romerna i Sverige är inte en homogen grupp, utan består av olika undergrupper, varav en grupp är just gruppen finska romer (SOU 2010:55). På grund av de finsk-romska kvinnornas utmärkande klädsel är detta kanske den grupp många först tänker på när man talar om romer. Den finsk-romska dräkten består av en lång svart kjol bestående av flera lager svart sammetstyg som kan väga upp till 12 kilo. Upptill bär kvinnorna långärmade blusar med spetsar, paljetter och brodyrer. När Kwiek (2009) i sin studie angående jämställdhet bland romer, frågade icke romska personer ute på gatan hur de skulle beskriva en ”typisk romsk” person, beskrev alla en kvinna och de flesta nämnde den utmärkande klädseln i sin beskrivning. En stor del av hans studie behandlar just hur romska kvinnors kläder tjänar som en synliggörare av den etniska tillhörighet som ligger till grund för diskriminering, men även hur dessa kläder för den romska kvinnan är starkt förknippad med stolthet och heder.

De finska romernas utmärkande traditionella klädsel är en del av deras kultur och en identitetsmarkör som inte bara har betydelse för den enskilda individen utan även för gruppens samhörighet. En finsk-romsk kvinna som väljer att inte bära den traditionella kjolen kan finna det svårare att bli accepterad inom gruppen. Det finns många stereotyper föreställningar om romer, och många av dessa är också starkt förknippade med just kläderna. Genom de utmärkande kläderna blir deras etniska identitet synlig för majoritetssamhället, och det är denna avvikande identitet som ligger till grund för den diskriminering som gruppen får utstå (Kwiek, 2009). Genom att de är synliga är de lättare att särbehandla, vilket då förstärker deras missgynnade ställning i det svenska samhället, samtidigt kan kläderna möjligtvis innebära en motståndshandling och bidra till att hålla ihop gruppen. Syftet med den här artikeln är att belysa hur några finsk-romska kvinnor själva ser på förhållandet mellan klädseln som synliggörare och gruppstärkare, samt vad klädseln innebär för dem i deras eget identitetsskapande. Vi har studerat vilken betydelse intervjupersonerna upplever att de traditionella kläderna har för dem personligen och för de finska romerna som grupp, vilka föreställningar de mött angående sin klädsel, samt på vilket sätt intervjupersonerna upplever att kläderna påverkar gruppens situation i samhället.

Teoretisk ram

Vår analys av intervjumaterialet bygger på en teoretisk tolkning där vi utgått från identitetsteorier och olika socialpsykologiska teorier. Jenkins (2008) menar att en människa inte bara har en identitet utan flera, individuella och kollektiva, och att identitet skapas genom samspel och förhandling. Identifikation handlar om en intern (egen) och en extern (från andra) definition, det vill säga; den identitet vi antar måste även få en respons - valideras eller inte valideras - från vår omgivning. När det gäller gruppidentiteter har de ofta setts som den starkaste formen av identifikation och Jenkins gör skillnad på ett kollektiv som identifierar och definierar sig själva (en grupp för sig), och ett kollektiv som identifieras och definieras av andra (en kategori i sig). Gruppidentifikation och kategorisering kan mycket väl stärka varandra och det är sannolikt att de gör det. Det finns även en distinktion mellan formell identitet och verklig identitet, mellan namnet och upplevelsen av identitet.

Symbolisk interaktionism syftar till att förklara upplevelsen av jaget utifrån individens relation till andra människor. "Symbolisk" innebär att många beteenden, handlingar och saker är symboliska, de syftar på något annat, utöver sig själv (Berg, Boglind, Leissner, Månson & Värnlund, 1977). En symbol har en särskild betydelse som alla i sammanhanget kan förstå (Trost & Levin, 1999). Jenkins (2008) talar också om symboler och menar att de genererar en känsla av tillhörighet. Någoting kan ena en grupp människor och tillslut komma att symbolisera gemenskapen i sig. Gemenskapen innebär att man tar del av samma symboliska domän, men kan

ändå betyda olika saker för olika medlemmar, likaså symbolerna som laddas med människors egna meningar. Man kan därför säga och göra likadant utan att mena samma sak med det. Normer har också en stor betydelse i gemenskap och både formella och informella normer behövs för att en grupp ska fungera. Normerna är en form av regler på vad som förväntas av individerna, och det som styr deras beteende. I lägen då gruppen känner sig hotad är det som mest viktigt att alla normer följs (Stensaasen & Sletta, 2000).

Antagandet att en handling blir avvikande bara om den definieras, eller stämplas, som avvikande av omgivningen är utgångspunkten för stämplingsteorin. Avvikandet blir en konsekvens av omgivningens regler och sanktioner, och är inte en egenskap hos handlingen personen utför (Meeuwisse & Swärd, red. 2002). Goffmans teori om stigmatisering har också varit en utgångspunkt när vi analyserat de romska kvinnornas situation. Om en person har kapacitet att leva som andra människor, men blir utesluten ur gemenskapen på grund av en avvikande egenskap som samhället inte vill bortse från, blir denna utsatt för ett stigma. De avvikande egenskaperna kan även vara virtuella egenskaper, alltså egenskaper som individen inte egentligen besitter. Utifrån dessa egenskaper placeras individen i en kategori, när sedan någon i denna kategori gör något uppseendeväckande bedöms alla inom kategorin utifrån detta. Det finns olika grupper av stigmatiserade, en av dessa är de som blir stigmatiserade på grund av härkomst eller religion (Goffman, 2011).

Metod

Vi har valt att göra en studie innehållande kvalitativa semistrukturerade intervjuer med öppna frågor där vi ger respondenten möjlighet att tala relativt fritt om sina upplevelser angående de teman vi vill beröra. Tyngdpunkten i kvalitativ forskning ligger på att förstå den sociala verkligheten utifrån hur deltagarna av en viss miljö tolkar denna verklighet (Bryman, 2002). Med en hermeneutisk ansats har fokus varit att tolka meningen i det insamlade datamaterialet (Kvale & Brinkmann, 2009). Då syftet med den här artikeln är att belysa hur några finsk-romska kvinnor själva ser på förhållandet mellan klädseln som synliggörare och gruppstärkare, samt vad klädseln innebär för dem i deras eget identitetsskapande har den kvalitativa metoden varit bäst lämpad.

Vi har intervjuat tre finsk-romska kvinnor varav två bär den traditionella kjolen, och en kvinna har valt att inte bära traditionella kläder. Flera romska grupper har särskilda klädkoder, vårt val att enbart intervjua finsk-romska kvinnor grundar sig dels i att denna klädsel är särskilt utmärkande, och dels i att just denna klädsel i sig är stigmatiserad i samhället och därav blir en synliggörande grund för diskriminering. Vi har använt oss av ett tillgänglighetsurval. Vid ett tillgänglighetsurval, där intervjupersonerna är få och inte slumpmässigt utvalda, kan resultaten inte generaliseras till

populationen i sin helhet, inte heller till den finsk-romska gruppen i sin helhet, dock kan resultatet ändå leda till värdefull kunskap om romska kvinnors situation (Kvale & Brinkmann, 2009).

Etiska aspekter

Det är av stor vikt inför en studie att överväga syftet med studien, för att den ska leda till en förbättring av den undersökta mänskliga situationen (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har övervägt vårt syfte och vill utifrån det bidra med en ökad förståelse för våra respondenter och hur de ser på sin klädsel för att kunskapen ska kunna leda till ett bättre bemötande och färre fördomar. Vi har vägt de positiva och negativa effekter som intervjun kan tänkas ha på intervjupersonen för att så långt det är möjligt säkerställa att intervjupersonerna inte ska lida någon personlig skada.

Konfidentialitet i kvalitativ forskning handlar bland annat om respondenternas rätt att vara anonyma (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har i studien gett våra respondenter fingerade namn och inga uppgifter som gör att intervjupersonerna kan identifieras förekommer.

Resultat och analys

Vi har intervjuat tre finsk-romska kvinnor, varav två bär den traditionella kjolen. I det här avsnittet kommer vi presentera resultatet och vår analys utifrån de frågeställningar vi angett i vårt syfte, och några av de teman som vi formulerat utifrån dessa frågeställningar som låg till grund för våra intervjufrågor.

Presentation av respondenterna

Tanja är 24 år och bor i en större stad där hon studerar på högskola. Hennes mamma bär den traditionella kjolen men hon själv valde vid 14 års ålder att inte bära den utan att istället bära vanliga kjolar.

Maria är 31 år och bor i en medelstor stad där hon arbetar som fristående hudvårdskonsult. Hon är gift och har barn. Vid 18 års ålder valde hon att ta på sig den traditionella finsk-romska kjolen. Hennes mamma och syster bär inte kjolen.

Lena är 35 år och bor även hon i en medelstor stad. Hon är ensamstående och hemmavarande mamma med tre barn. Hon valde vid 19 års ålder att ta på sig den traditionella finsk-romska kjolen som hennes mamma och äldre systrar också bär.

Identitet och personlig motivation

Att de traditionella romska kläderna har en stor personlig betydelse för både Maria och Lena är helt klart. Även om Maria berättar att hon "fuskar" med kläderna till och från talar de båda om kläderna som något de inte skulle kunna vara utan, som en del av dem själva.

Jag skulle inte klara av att vara utan mina romska kläder. Det skulle jag inte. Utan jag skulle inte känna mig som en riktig, en hel människa utan dem. Utan det här är jag och det jag tycker om och ja, det är mitt liv. (Lena)

Identitet handlar om att veta vem man är och sin egen plats i den sociala världen. Skapandet av identitet är en process som sker i ett socialt samspel där individen själv är aktiv (Jenkins, 2008). I Marias och Lenas identitetsprocess har kläderna haft en betydande roll, både efter att de tog på sig klädseln men även innan. De båda berättar om hur de som flickor längtade efter att få ta på sig kjolen, hur det var lite av en flickdröm som man planerade för. I och med klädselns roll i processen har den blivit en viktig del av både deras individuella identitet och deras kollektiva identitet. Objekt, i detta fall kläder, kan ha en särskild mening för en grupp människor, och att då ta bort delar av eller hela klädseln för att dölja identiteten kan vara jämförbart med att ta bort ord ur en text (Kwiek, 2009). Det kan göra det svårt för Lena och Maria att uttrycka sig och sin identitet. För Tanja har den traditionella romska klädseln inte varit en del av hennes identitetsprocess på samma sätt, eftersom hon aldrig burit den. Trots det ser hon ändå hur viktig den är för de kvinnor som bär den. Tanja, som vuxit upp i Sverige med svenska kompisar och gått i svensk skola, känner att det skulle vara konstigt för henne att enbart identifiera sig som rom. Hon lägger inte så stor tyngd vid den etniska identiteten, och även om hennes ursprung är en stor del av henne så menar hon att det inte är hela hennes identitet:

... det skulle vara konstigt om jag bara skulle ta det romska i beaktande hela tiden, för så funkar det ju inte, utan det beror ju på i vilket sammanhang man är i. Typ om jag är i skolan då är jag ju inte där i egenskap av att jag är rom utan jag är ju där i egenskap av att jag är student, och om jag är med vissa kompisar då är inte jag heller där i egenskap av att jag är zigenare, utan jag är liksom där för jag är deras vän. (Tanja)

De olika delarna av sin identitet som Tanja talar om kan jämföras med Jenkins (2008) teori om att en människa inte bara har en identitet utan flera. Eftersom kläderna är en så tydlig markör för den romska identiteten menar Tanja att genom att bära kläderna skulle hon alltid först och främst vara finsk-rom, trots att hon bara ser det som en del av hennes identitet. Hennes andra roller som svensk, student, vän eller något annat, skulle komma i andra hand. Det finns även en stigmatisering av romer som är starkt förknippad med de romska kläderna. Människor skulle inte se Tanja som en individ med många olika egenskaper utan endast fokusera på de virtuella egenskaper som de anser att romer har (Goffman 2011). Varje roll en individ går in i medför ramar, och genom att bära de traditionella kläderna skulle Tanja gå in i en roll som begränsas både

av den romska gruppen och av samhället i stort (Hammarén & Johansson, 2009). Genom att välja att inte bära kläderna känner hon kanske en större frihet att gå emellan sina olika identiteter.

Våra tre respondenter uppger att de själva fått välja om de ville ta på sig klädseln eller inte, de upplevde ingen press i sina val, utan snarare tvärtom. Maria exempelvis avråddes helt från att ta på sig klädseln av sin mor som själv inte bär den, och Lena uppmanades att vänta. De båda, och även Tanja som valde att inte ta på sig klädseln, känner att valet inte var särskilt svårt, utan de gjorde det som kändes mest naturligt för dem. De understryker dock alla vikten av att göra valet själv.

Det där är ju som sagt ett fritt val och man väljer som man vill. Sen vet jag att det är ju klart att det finns folk som tycker att det är helt fel att man väljer bort det. Men det där är ett val som man måste få ta själv, annars kan man ju inte vara bekväm i det. Alltså om man inte skulle vilja och bli påtvingad, då handlar det om något helt annat liksom. (Maria)

För att etnisk identifiering ska uppnås måste identifikation komma från den romska gruppen själv och inte utifrån (Bhopal & Myers 2008). På samma sätt måste kjolen vara ett eget val för att få en stark betydelse för individens identifikation.

Kläderna som symboler – den sociala meningen

Ord, handlingar, gester och även materiella saker som exempelvis kläder kan vara symboliska, de syftar på något annat utöver sig själva. Symbolen har en särskild betydelse som alla i sammanhanget kan förstå (Berg et al., 1977; Trost & Levin, 1999). De romska kvinnornas kläder är inte bara kläder utan bär på olika sociala meningar, som kan uppfattas av hela gruppen.

En mening som kläderna bär på är respekten för de äldre. Våra respondenter berättar att som kvinna anses man vara oren från midjan och neråt. Kjolen ska ”täcka” denna orenhet och dölja så mycket som möjligt och detta är särskilt viktigt när man umgås med den äldre generationen. Om man inte bär kjolen orenar man även sin omgivning. Därför måste en romsk kvinna alltid ha på sig kjolen eftersom hon aldrig vet var hon kan stöta på en annan rom.

Skulle jag gå i vanliga kläder, ute på gatan eller var som helst, då anses det som om ni skulle gå nakna. Alltså det, man kan jämföra det så. Och det är otroligt respektlöst, det skulle vara som om jag klev fram och spottade någon i ansiktet att visa mig utan kjolen. (Maria)

Tanja har valt att inte bära den traditionella kjolen, men anser ändå att det är viktigt att klä sig på ett respektfullt sätt. Detta gör hon genom att klä sig i vanliga kjolar, aldrig byxor då de anses visa för mycket av kvinnans ben. Människor investerar mycket mening i de kläder de bär, därför är förändringarna bara synliga på ytan och behöver inte betyda att meningen är borttagen bara för att

kläderna är det (Kwiek, 2009). Tanja vill behålla den mening - respekten för de äldre - som kjolen symboliserar för Maria och Lena, men gör detta på ett annat sätt. Det visar att olika individer kan dela samma formella identitet, men det behöver inte betyda samma sak för dem i praktiken, de kan "vara" det på olika sätt. Respekten för de äldre kan uttrycka sig på olika sätt i olika individers liv (Jenkins, 2008).

Men kläderna symboliserar inte bara en respekt för de äldre, utan innebär också att man går från att vara flicka till att bli kvinna. I och med att man tar på sig kjolen tar man på sig rollen som vuxen och det ansvar som det innebär.

Sen efter en viss ålder, när man klev in i vuxen världen, det är väl då man tar på sig klädseln. När man skaffar karl till exempel, eller när man är redo att gå in i vuxenvärlden. När man inte är någon småflicka något mer. Och i och med att man tar på sig kläderna så ska man också kunna axla den manteln, då är du vuxen då kan du inte springa runt, eller springa runt, man kan inte bete sig som ett småbarn något mer. (Maria)

Beteenden och handlingar får en symbolisk effekt då de ger information till mottagaren om något hos oss själva (Berg et al., 1977). De romska kvinnornas kläder ger inte bara information till andra romer, utan även till människor utanför den romska gruppen. På så sätt blir de en symbol även för majoritetsbefolkningen som genom kläderna uppfattar en etnisk tillhörighet. Lena berättar att för henne symboliserar kläderna hennes kultur och tradition, och att hon är stolt över att vara finsk-rom. På så sätt kan användandet av symboler kan vara ett sätt att nå något man inte kan nå rent fysiskt (Berg et al., 1977). Lena vill visa en stolthet över sitt etniska ursprung och gör detta genom att använda kläderna.

Gruppidentitet och gemenskap

Våra tre respondenter ser sig alla som en del av den finsk-romska gruppen. Genom att Maria och Lena har valt att bära den traditionella dräkten så har de även valt att tydligt visa sin romska identitet. Kläderna blir som vi sett tidigare en symbol gentemot majoritetssamhället för etnisk tillhörighet. Men även inom gruppen tjänar kläderna som symbol till att generera en känsla av gemenskap och tillhörighet (Jenkins, 2008). Tanja talar om kläderna som en gemensam nämnare för gruppen och om hur kläderna bland annat gör att man känner igen varandra på offentliga platser. Kläderna symboliserar alltså även en gemenskap som finns utöver släkt och vänner, mellan romer som inte känner varandra personligen.

Maria tror att kläderna har så stor betydelse för kulturen i stort att det nog inte skulle fungera utan dem. Att kläderna är så pass viktiga som Maria säger kan ses som ett motstånd mot den dominerande kulturen genom att hålla fast vid specifika traditioner (Bhopal & Myers, 2008). Men

det kan även visa att kläderna är en informell norm i gruppen (Stensaasen & Sletta, 2000). Vi frågade Tanja om hon fått ta några konsekvenser för att hon inte bär den finsk-romska klädseln.

Att folk anser att jag inte är riktig rom exempelvis. Att de inte tycker att jag är en bra romsk tjej eftersom att jag inte har valt att följa det här. Jag vet att det finns de som tror att jag gör vad som helst, bara för att jag inte har på mig kjolen, typ att jag inte skulle ha någon moral överhuvudtaget, det är väldigt svart och vitt bland många, men så är det ju inte. (Tanja)

Normer behövs i en grupp för att gemenskapen ska fungera, konsekvenserna för ett normbrott kan bli olika beroende på hur stark normen är (Stensaasen & Sletta, 2000). Alla tre respondenter uppger att de själva fått välja om de ville ta på sig de traditionella kläderna, och Maria blev till och med avrådd från att göra det, likaså uppmanades Lena att vänta, ändå anses Tanja av vissa inte vara lika mycket rom som de kvinnor som bär klädseln. Detta kan förklaras utifrån ett normbrott men behöver inte vara den enda förklaringen. Även Kwieks (2009) resultat visar att det i en del sammanhang finns en syn på olika grader av "romskhet" beroende på hur en kvinna klär sig. En förklaring som han anser kan ligga bakom detta är de extrema assimilationsprogram som romer tidigare blivit utsatta för, som har gjort att en del romer ser markörerna för romsk identitet som statiska och att förändringar av dem innebär en underkastning av assimilationen.

Den symboliska mening som kläderna bär på, när det gäller renhet och respekt, gör att konsekvenserna blir stora om de kvinnor som valt att bära klädseln skulle ta av sig dem.

Jag skulle inte kunna visa mig utan, då skulle jag bli, inte utstött men jag skulle inte kunna visa mig utan de här kläderna framför folk, romska folk. När jag ändå har haft det skulle det vara en skam, jag skulle vara en väldig skam för mig och min släkt. (Lena)

Fördomar och stereotyper

Maria berättar hur hon känner sig uttittad när hon befinner sig på offentliga platser med sina kläder, som att hon skulle ha en spotlight på sig. Ibland kommer människor fram och frågar henne om hennes kläder. Hon uppskattar det och tycker att det är bättre än att de går runt och skapar sig egna inbillningar. En av de vanligaste frågorna är om det sant att romska kvinnor har krokarna under kjolen där de hänger upp saker som de stjälar. Både Maria och Lena kan vittna om hur de blivit bevakade och förföljda av vakter i affärer, och hur människor förväntar sig att de ska stjäla. Maria svarade såhär på frågan om vilka fördomar hon mött:

Ja, det är ju att zigenare stjälar. Och det är lite tråkigt, jag menar jag har aldrig stulit i hela mitt liv. Men, men det är så alltså, det spelar ingen roll vilken minoritet det än är i ett samhälle så syns man mer. Och speciellt zigenare, jag menar; kommer det en zigenare, på grund av klädseln -

paljetter och storkjolarna, då säger folk att det var i alla fall 10 stycken, och då var det kanske två som kom och gick. (Maria)

Lena uttrycker en frustration över den bild som finns om romer, hur det ibland blir så absurt, att det till och med hänt att hon känt sig bevakad av vakter vid glasskiosken. Hon uppger hur hon skäms när vakter bevakar henne i affärer och hon stannar ofta och ”tar ett snack” med dem. Hon berättar också att hon blir deprimerad och sårad när sådana här saker händer, och hon funderar på hur det ska bli för hennes barn när de börjar bära kläderna. Detta speglar de stereotypa bilder som finns av romer i vårt samhälle. Stereotyper skapas när ett beteende tas ur sitt sammanhang och tillskrivs en grupp människor som anses vara homogen och dessa stereotypa bilder strävar efter att reproduceras för att bevara maktrelationerna (Pickering, 2001). Den stereotypa bilden av romer som tjuvar förklarar varför Maria, som uppger att hon aldrig stulit något i hela sitt liv, bara genom att visa sin romska identitet förväntas ha ett visst beteende, hon förväntas stjäla. Detta kan möjligtvis vara ett exempel på hur identifikation blivit snedfördelad, större tyngd har getts åt samhällets identifikation av romer än åt deras egen identifikation (Jenkins, 2008). Men det kan även handla om stigmatiseringen av gruppen romer. Goffman (2011) beskriver hur individer placeras in i en kategori, utifrån egenskaper som anses avvikande, när sedan någon i denna kategori gör något uppseendeväckande bedöms alla i kategorin utifrån detta.

Tanja, som inte bär den traditionella klädseln, känner väl till den stereotypa bilden av romer som tjuvar. Hon själv har också mött fördomar när hon berättat att hon är rom, dock av en lite annorlunda karaktär. Hon berättar hur personer i hennes omgivning blivit lite obekväma när de fått veta hennes etniska ursprung. Hon tror att det beror på att människor har en bild av hur romer ska vara, och att hon inte motsvarar den bilden, vilket hon tror kan förvirra människor.

Maria tror att media spelar en stor roll i upprätthållandet och återskapandet av de fördomar som finns om romer. Hon menar att etnisk identitet alltid skrivs ut i tidningar om en romsk person stulit något, men aldrig när en svensk begår samma brott, fast hon är övertygad om att statistik skulle visa att svenskar stjälar mer än romer.

Lena och Maria är överrens om att dessa bilder av romer har hängt med sedan långt tillbaka i tiden, då romerna kom till Sverige. På grund av den kraftiga diskrimineringen romerna fick utstå var de tvungna att stjäla för att överleva, vilket de inte längre behöver. Maria menar att det fortfarande finns romer som stjälar, men att de inte är fler än i andra folkgrupper. Tanja håller med om att fördomarna följt med sedan långt tillbaka, men hon tror även att andra faktorer har spelat in:

Man har inte alltid haft tillträde till majoritetssamhället, men man har heller inte alltid velat. Man har velat hålla sig för sig själv, eftersom man har haft ett synsätt liksom "vi och dem". (...) man vill behålla det här egna väldigt hårt inom gruppen. Jag tror också att det har funnits en stor mystik bland romer som grupp, eftersom man har inte vetat så mycket om dem. (Tanja)

Den externa identifikationen har kapacitet att skapa och behålla konsekvenser för den grupp den identifierar (Jenkins, 2008). Romer får än i dag ta konsekvenserna för den identitet som pålagts dem sedan århundraden tillbaka. Tanja understryker att hon inte tror att det finns någon annan grupp i Sverige som det är så tillåtet att ha olika fördomar och förutfattade meningar om. Ju mer man praktiserar denna syn på romer, desto mer stabiliseras den och desto mer praktiseras den utan att reflekteras över (Kwiek, 2009).

Kläderna som synliggörare och grund för diskriminering

Maria och Lena har båda upplevt att deras kläder har stor betydelse för hur människor bemöter dem. Maria ger ett exempel på hur stor skillnad kläderna kan göra för hur en romsk kvinna blir sedd:

För två år sen när jag bodde i [ortens namn] åkte jag förbi Ica Maxi dagligen, när jag kom hem från jobbet, och varje dag gick jag in där. Jag jobbade i vanliga kläder och det var aldrig någon som lade märke till mig. Sedan en dag kom jag in efter jobbet, men då hade jag klädseln på mig, och jag tror jag blev omringad av fem eller sex vakter. Och bara där att om jag går in där så flera månader dagligen och det är ingen som ser mig, men när jag kom in med kjolen så lyfter man inte blicken ifrån kjolen. (Maria)

Maria och Lenas kjolar tjänar som en synliggörare av deras romska tillhörighet som sedan ligger till grund för diskriminering och exkludering från majoritetsbefolkningen. Människor ger deras kläder en social mening och den meningen förknippas med något negativt (Kwiek, 2009). Icke-romer deltar aktivt i att skapa och konstruera romers identitet genom att namnge och kategorisera, men även genom hur de svarar eller behandlar den romska gruppen (Jenkins, 2008). Den romska kvinnans kjol blir en stigmasymbol, det tecken som drar till sig uppmärksamheten till romers etniska identitet, som är den avvikelse som orsakat stigmat från början. Denna symbol åtföljs av en nervärdering av individen eller gruppen (Goffman, 2011).

Eftersom de fördomar som finns förknippade med romsk identitet fått en stor tyngd speglas detta i hur romer behandlas i samhället idag. DO's rapport visar att romer främst blir diskriminerade på bostadsmarknaden, i affärer och restauranger och av olika myndigheter som socialtjänsten och sjukvården, men även ute "på gatan" (DO:2003). Lena uppger hur hon blivit nekad både lägenheter och jobb på grund av den etniska identitet hon gör synlig genom kläderna,

hur hon inte har blivit insläppt på restauranger eller badhus, eller hur hon fått utstå kommentarer från okända människor hon möter. De krav som människor lägger på romer utifrån deras offentliga bild kan resultera i att de tvingas in på banor de inte alls tänkt välja (Jenkins, 2008). De tillfällen Lena valt att inte bära kläderna för att dölja sin finsk-romska identitet är i de sammanhang då hon har upplevt diskriminering i liknande situationer (Covring 2004).

Och då ibland är det illa tvunget att man tar på sig vanliga kläder när man ska gå och titta på lägenheter. Att man tar på sig byxor eller någon vanlig kjol och det liksom har hänt att man har varit tvungen till att göra det. (Lena)

Tanja upplever inte att hon blivit utsatt för diskriminering på samma sätt som Maria och Lena. Kanske beror det på att hennes etniska identitet inte görs synlig om hon inte väljer att berätta det, och därmed oftast inte i de situationer där Lena och Maria upplevt diskriminering. Däremot har hon upplevt vissa tendenser att hon blivit bemött annorlunda från lärare och skolkamrater när hon berättat att hon är rom, att de blivit lite obekväma. Hon tror att de traditionella kläderna spelar in och påverkar romska kvinnors möjligheter, då hon har svårt att tänka sig att vissa arbetsgivare skulle välja att anställa en finsk-romsk kvinna som klär sig traditionellt framför en person som inte bär sådana utmärkande kläder.

Men det är inte bara när det gäller att söka jobb eller lägenheter som Lena och Maria upplever att kläderna påverkar, utan de har även upplevt detta på ett mer personligt plan i relationen till andra människor. Maria berättar hur hennes arbetskamrater reagerat då de fått veta att hon är rom, i de fall hon arbetat utan sin traditionella klädsel, att de blivit förvånade över att hon är ”som vilken annan människa som helst”. Lena upplever det som att människor ofta bara ser kjolen, och vill inte lära känna personen bakom den:

Människorna liksom, de vill inte lära känna själva personen utan de är mycket det liksom ”ja, men hon har sådana där stora kjolar, jaha” Kläderna gör väl det också (Lena)

Klädernas roll som gruppstärkare

Vi har tidigare talat om de stereotypa bilder och fördomar som förknippas med romer. Alla respondenter upplever att kläderna bidrar till diskrimineringen av romer. De poängterar dock att det inte är kläderna i sig som gör att de blir diskriminerade, utan de fördomar som majoritetsbefolkningen bär på gentemot deras etniska tillhörighet, som görs synlig genom kläderna. Kläderna bidrar till en stämpling, då de i majoritetssamhällets ögon är en avvikande handling (Meeuwisse & Swärd, red., 2002). Men även om kläderna på detta sätt bidrar till diskrimineringen av gruppen var alla våra respondenter överrens om att kläderna även bidrar till gruppens styrka och sammanhållning.

För det är det första som syns. (...) Dels så är det ju en sak som de har gemensamt, som inga utomstående har. Och sen överhuvudlag så har zigenare en större, en starkare gemenskap än andra. Det är lite sådär, ett musketörs-syndrom, en för alla och alla för en. (Maria)

Stämplingar kan väcka motstånd och även detta är en identitetseffekt. Den kategorisering av romer som majoritetssamhället gör kan mycket väl stärka deras gruppidentifikation, vilket också är sannolikt att det gör. En stigmatiserad grupp som romer, kan istället för att se sig som offer för stigmatisering, avskärma sig från majoritetsbefolkningen, slå vakt om sina privata identitetsföreställningar och i vissa fall vända det till att det är den svenska majoritetsbefolkningen som är ”inte fullt mänskliga” (Goffman, 2011). Identifikation handlar om påläggande och motstånd, fordran och motfordran. Majoritetssamhället vill definiera romerna på ett sätt, och den naturliga följden är att romerna svarar med att gå tillsammans för att definiera sig själva. Makten och politiken har en central roll i detta och eftersom romer är underprivilegerade när det gäller makt är det oftast majoritetssamhällets definition som hörs. Detta kan ytterligare stärka gruppidentifikationen (Jenkins, 2008).

Vi frågade Maria om hon tror att den diskriminering gruppen utsätts för kan leda till att gruppen blir starkare:

Ja, dels måste man ju liksom, mobilisera liksom och, jo, men så är det nog. Jag kan inte tänka mig att det är tvärtom. (Maria)

Sammanfattning och slutdiskussion

Vi har i denna studie, genom halvstrukturerade intervjuer, velat belysa hur några finsk-romska kvinnor själva ser på förhållandet mellan klädseln som synliggörare och gruppstärkare, samt vad klädseln innebär för dem i deras eget identitetsskapande. Vi kommer nedan att sammanfatta och diskutera kring våra resultat, hur vårt syfte uppfyllts, hur studien står sig i förhållande till andra studier, om vår valda metod, styrkor och svagheter med studien samt dess relevans för samhället och den sociala praktiken. Vi ger slutligen förslag på vidare forskning inom ämnet.

Sammanfattning

Resultaten visar att för de kvinnor som genom sitt egna val bär den traditionella klädseln har den blivit till en viktig identitetsmarkör både för individen och för den kollektiva identiteten. Att ta bort klädseln skulle försvåra för dessa kvinnor att uttrycka sin identitet. För den kvinna vi intervjuade som inte bär klädseln, innebar detta dock ingen svårighet att uttrycka varken individuell eller etnisk identitet, eftersom kläderna aldrig varit en del av hennes identitetsprocess påverkar de inte heller hennes möjlighet att uttrycka sin identitet. Den traditionella klädseln bär på olika sociala meningar inom den romska gruppen, såsom respekt för de äldre och ett inträde i

vuxenvärlden, men blir också gentemot majoritetssamhället en symbol för etnisk tillhörighet och används för att visa en stolthet över sitt ursprung. Den kvinna som inte bär klädseln har för den skull inte valt bort exempelvis respekten för de äldre, utan hon har separerat sin romska identitet från sina kläder och väljer att leva ut denna del av den romska kulturen på ett annat sätt. Kläderna bidrar till att generera en känsla av gemenskap inom gruppen, en gemenskap som sträcker sig utöver familj och vänner och som även finns mellan romer som inte känner varandra personligen. Resultatet visar vidare hur stereotypa bilder och förväntningar om ett visst beteende aktiveras genom klädseln, och hur dessa föreställningar hängt med sedan långt tillbaka i tiden och stabiliserats mer och mer i takt med att de praktiserats. Kläderna fungerar som en synliggörare av den etniska identitet som ligger till grund för den diskriminering som många romer får utstå. Vårt resultat bekräftar Kwieks (2009) studie som visar hur människor kan ge materiella saker, i detta fall kläder, en social mening och hur det kan komma att förknippas med något negativt. De kvinnor som väljer bort den romska klädseln, antingen helt eller i vissa situationer gör det främst för att undslippa diskriminering. Våra respondenter vittnar om hur de ibland tvingats ta på sig vanliga kläder när de sökt jobb eller lägenhet för att inte bli diskriminerade. Kläderna bidrar på så vis till diskrimineringen av gruppen gentemot majoritetssamhället, men detta kan stärka gruppidentifikationen, väcka motstånd och leda till mobilisering. Stigmatiseringen av den romska gruppen är starkt förknippad med den traditionella klädseln. Kjolen blir en stigmasymbol, det tecken som drar till sig uppmärksamheten till romers etniska identitet, som är den avvikelse som orsakat stigmat från början. Denna symbol åtföljs av en nervärdering av individen eller gruppen.

Studiens syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att belysa hur några finsk-romska kvinnor själva ser på förhållandet mellan klädseln som synliggörare och gruppstärkare, samt vad klädseln innebär för dem i deras eget identitetsskapande. Detta har vi gjort utifrån tre centrala frågeställningar. Dessa frågeställningar anser vi att vi besvarat i föregående kapitel, vissa mer utförligt än andra. Vi kommer här att återknyta till dessa frågeställningar för att föra en diskussion kring dem.

Vilken betydelse upplever intervjupersonerna att de traditionella kläderna har för dem personligen och för de finska romerna som grupp?

Som vi tidigare skrev visar våra resultat på att kläderna har blivit en viktig identitetsmarkör för de kvinnor som bär dem, och de har betydelse både för den enskilda individen och för den kollektiva identiteten. Kvinnorna betonar att kläderna är ett eget val, och trots att det ibland kan bli jobbigt att bära dem så är de positiva effekterna övervägande. Kläderna bär på sociala meningar som har betydelse för gruppen och bidrar även till att generera en känsla av gemenskap inom gruppen som är viktig för dess sammanhållning. Genom klädseln uttrycker de även en stolthet över sin etniska

tillhörighet. Vi tror att det behövs att man går ännu djupare in på just vilken betydelse kläderna har för den egna identiteten och för gruppen. Här skulle det vara intressant att bygga vidare på och att intervjua fler kvinnor som inte bär den traditionella klädseln för att se hur de skapar sin identitet, individuellt och kollektivt. Ser gruppgemenskapen olika ut i romska grupper där man inte bär kläderna, finns något annat som ersätter klädernas roll? Vi tycker dock att frågeställningen i huvudsak har blivit besvarad i den mån det är möjligt i denna typ av studie.

Vilka föreställningar och fördomar har de mött angående sin klädsel?

Vi har fått en inblick i vilka fördomar våra respondenter möter i sin vardag. Den fördom respondenterna säger att de oftast möter är den att romer stjälar eller fördomar förknippade med att stjäla, som till exempel att de romska kvinnornas kläder skulle vara specialdesignade för att man lätt ska kunna gömma sina byten under dem. Detta är ett ämne som berör kvinnorna och som de gärna delar med sig av. De stöter även på andra fördomar, men då fördomar om stöld är den som de verkar få bemöta oftast och som verkar påverka dem mest, är det denna fördom som vi har riktat in flest följdfrågor på. Vi tror dock att det finns fördomar som inte är lika synliga, och som kanske inte uttrycks på samma sätt. Dessa fördomar om romer som tjuvar är relativt välkända och då de känns rätt uråldriga kommer de förhoppningsvis någon gång att behöva ge vika, speciellt då vi kan märka att det börjar föras fler diskussioner angående fördomar om och diskriminering av romer i media. De synliga, välkända fördomarna är det lättare att göra någonting åt, men vilka fördomar finns som passerar oreflekterat förbi? Vi skulle finna det intressant om vi även hade kunnat gräva lite djupare, ner till de mindre synliga fördomarna om romer. Romska kläder ifrågasätts även ofta när det gäller bekvämlighet, medan de västerländska idealen med exempelvis högklackade skor och andra obekväma kläder som bärs för fåfängans skull sällan ifrågasätts (Kwiek, 2009). Är västerländska kvinnor verkligen mer fria i sina klädval och könsroller än de romska kvinnorna, eller är vi lika bundna till ideal och gruppens samtycke?

På vilket sätt upplever de att kläderna påverkar gruppens situation i samhället?

Vi anser att vi har fått en inblick i hur kläderna påverkar gruppens situation i samhället då resultatet tydligt visar hur kläderna fungerar som en synliggörare för den etniska identitet som är grunden för diskrimineringen av romer. Våra respondenter har upplevt hur stor skillnad kläderna gör i hur de blir bemötta av majoritetsbefolkningen. Samtidigt visar resultatet att gruppen stärks genom kläderna, de bidrar till gemenskap och mobilisering och kan även ses som ett motstånd mot majoritetssamhället. Vi anser dock att vi bara har skrapat på ytan på denna fråga och att det finns mycket mer att undersöka i relation till denna frågeställning. Just när det gäller förhållandet mellan klädernas bidrag till diskriminering av gruppen och gruppens styrka verkade

respondenterna tycka att detta var en svår fråga att resonera kring, vilket kan bero på ett flertal anledningar. Kanske ställde vi frågorna på ett svårtolkat sätt, men det kan även vara så att respondenterna inte har funderat mycket över frågan förr. Självklart finns även andra möjliga förklaringar. Oavsett varför så hade vi velat ge mer tid till att undersöka denna fråga djupare, och detta skulle i sig kunna vara en egen studie.

Studien i förhållande till andra studier

Lena Olssons (1998, 1999) studie fokuserar främst på kjolen som en symbol för den sociala kontroll som den unga romska kvinnan utsätts för. Kjolen ska täcka kvinnans nakna delar och hindra henne från att sprida denna nakenhet. Bärandet av kjolen blir ett bärande av en kvinnlig könsroll som innebär hårt arbete och underordning. Även om inslag av dessa meningar framkommer även i våra resultat förmedlar våra respondenter en något mer positiv syn på klädseln, och våra resultat lyfter fram även klädselns effekt som gruppstärkare för den romska gruppen. Vår studie visar en större frihet för kvinnorna att själva välja om de vill bära kjolen och även om de ibland upplever sig begränsade av den så berättar de inte om samma hårda sociala kontroll. Att resultaten skiljer sig åt på denna punkt kan ha flera möjliga förklaringar. Våra respondenter, som vi enbart träffat under en intervju, kan ha valt att lyfta fram det positiva med klädseln mer än det negativa, för att de ville förmedla den bilden. Olssons studie bygger på en mer informell och upprepad kontakt med de kvinnor som deltar i hennes studie och det är möjligt att de upplevt att de kunnat vara mer ärliga angående klädselns negativa effekter för dem som individer och för gruppen. Men det kan också vara så att upprätthållandet av den romska ordningen ser olika ut - och är olika viktig - i olika romska familjer eller släkter och att kvinnor från olika familjer därför kan uppleva bärandet av klädseln på helt skilda sätt. Ännu en faktor som kanske kan förklara skillnaderna i resultaten är att Olssons studier bygger på en kontakt med några kvinnor under några år i slutet av 80-talet, och att precis som tiderna förändras i vårt majoritetssamhälle, förändras även tiderna inom den romska gruppen, och det är troligt att förhållanden och meningar ser annorlunda ut 25 år senare. När det gäller Kwieks (2009) studie är klädselns betydelse en mindre del av en större studie som fokuserar på hinder för jämställdhet mellan könen i den romska gruppen. Mycket som kommer fram i våra resultat stödjer eller stöds av Kwieks resultat, såsom att det finns en stolthet i att bära klädseln, trots att de tjänar som en synliggörare av den etniska identitet som ligger till grund för diskriminering. Han har dock fokuserat på den romska gruppen i stort, och inte enbart den finsk-romska gruppen.

Avslutande metodologisk reflektion

Vi anser överlag att vår valda metod har varit mycket relevant för att uppfylla vårt syfte. Vi upplevde dock stora svårigheter att hitta respondenter som kunde och ville ställa upp. Vi fick

ändra vår ursprungliga tanke om att intervjua fyra kvinnor, till att intervjua endast tre. Vi tror ändå att de svar vi fick av våra tre respondenter var fullt tillräckliga för att genomföra analysen.

Inför denna studie började vi med att läsa studier om romsk kultur och sentida historia. Vi är dock medvetna om att många skulle hävda att vår förförståelse för ämnet och för romsk kultur är för bristfällig för att kunna uppfatta och tolka respondenterna på ett korrekt sätt. Men den tidsmarginal som fanns var för kort för att uppnå en sådan förförståelse, och forskning inom detta område är bristfällig. Eftersom vi inte hade alltför god förförståelse så kunde vi dessutom gå in i intervjuerna som ett ”oskrivet blad”.

Vi anser att våra valda temaområden, kring vilka vi strukturerat upp våra intervjuer och vår analys, är relevanta för syftet och frågeställningarna, och även för samhället och den sociala praktiken. De är alla viktiga att behandla för att de påverkar romers situation i samhället idag.

Vi har gjort ett antal avvägningar för att höja studiens tillförlitlighet. Validitet innebär huruvida våra observationer speglar de fenomen som vi är intresserade av (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har genom att bygga upp våra teman i uppsatsen samt frågorna inför intervjuerna utifrån vårt syfte och våra formulerade frågeställningar höjt validiteten. Extern reliabilitet, är i de flesta fall svår att uppfylla i kvalitativ forskning, då det inte går att frysa en social situation (Bryman, 2002). Kvale och Brinkmann (2009) menar att reliabilitet handlar om huruvida respondenterna kommer att förändra sina svar under en intervju, eller ge olika svar till olika intervjuare. Vi har ställt öppna och neutrala frågor för att påverka respondenterna så lite som möjligt. En välplanerad intervjumall innebär att en annan intervjuare hade kunnat få liknande svar. Intervjuerna genomfördes i bådas närvaro för att höja både validiteten och reliabiliteten. Studiens tillförlitlighet påverkas av den förförståelse de som undersöker har, eftersom vår förförståelse var relativt liten så kan det ha påverkat studien på ett negativt sätt. Detta har vi försökt motverka genom att kontrollera att vi uppfattat och tolkat respondenternas svar rätt via följdfrågor. Vi har spelat in intervjuerna och lyssnat på materialet ett flertal gånger, och vi har båda deltagit i transkriberingsarbetet och kontrollerat utskriften mot inspelningen. Syftet med denna studie har inte varit att få ett resultat som går att generalisera till hela samhället, inte heller till den finsk-romska gruppen, vi hoppas dock att resultatet kan leda till värdefull kunskap om några finsk-romska kvinnors situation.

Studiens styrkor och svagheter

Det faktum att vi enbart intervjuat tre personer kan ses som en svaghet i studien. Vi hade funnit det intressant att även intervjua någon från den äldre generationen, på grund av tillgängligheten gick det inte att genomföra. Vi tycker dock att våra tre respondenter har gett oss de svar vi behövt för att kunna göra en relevant analys.

I dagsläget finns relativt lite forskning angående detta ämne. Den forskning som finns om romsk kultur kritiseras av Kwiek (2009) för att grunda sig på ett perspektiv där den romska kulturen studeras i termer av hur den influerats av de majoritetssamhällen den kommit i kontakt med. Därför kan vår teoretiska referensram anses som svag. Det blir samtidigt en styrka då det visar att ytterligare forskning behövs om detta ämne. När det gäller vårt val av teorier, valde vi teorier om identitetsskapande processer och gruppidentitet för att vi var intresserade av just denna vinkling. Vi är dock medvetna om att andra teorier, såsom teorier om diskriminering, rasifiering och etnifiering också hade kunnat vara en passande vinkel, som kanske hade gett annorlunda resultat.

Studiens största styrka är dock att vi intervjuat de personer som faktiskt har de erfarenheter vi vill åt, de som lever i detta dagligen, och de intervjuer vi genomfört har gett oss ett bra material för att kunna besvara våra frågeställningar.

Studiens betydelse för samhället och det sociala arbetet

Även om vår studie kan ses som en droppe i havet, vid vilken det inte läggs särskilt stor vikt, så tror vi ändå att den kan vara av betydelse. Romska delegationens rapport tar upp att det finns en ömsesidig misstro mellan majoritetsbefolkningen och romerna, och betonar vikten av att öka majoritetsbefolkningens förståelse för romer så att en försoning mellan romer och majoritetssamhälle kan ske (SOU 2010:55). Vi tror att denna studie kan bidra med en ökad förståelse för romer och deras upplevelser för dem som läser den, och även om vi bara kan förändra våra egna och några få människors syn är detta en början och inte att förkasta. Som blivande socialarbetare anser vi också att det är viktigt att ha kunskap om människors identitetsskapande och behov av grupptillhörighet, samt hur olika materiella ting kan ha ett starkt symbolvärde i dessa processer. Vi hoppas att vi med denna studie kan bidra till den kunskapen, och genom att vi ökat vår förståelse kan vi ge ett bättre bemötande till de vi möter, samt sprida kunskapen till våra kollegor.

Förslag på vidare forskning

Vi anser att det finns mycket kvar att undersöka när det gäller de olika romska grupperna i Sverige. Vi valde att se på klädernas betydelse för identitetsskapandet hos den finsk-romska gruppen. Det hade varit intressant att se hur de andra romska grupperna i Sverige ser på klädernas betydelse för identitetsskapandet, även om deras kläder inte är lika utmärkande. En annan intressant infallsvinkel hade varit att se på olika romska gruppers syn på viktiga identitetsmarkörer, vad de har som utmärker dem och gör att de känner samhörighet. Ytterligare en utgångspunkt kan vara att utforska vad romer anser det innebär att vara rom och vem som är rom, att jämföra vem som är rom enligt romer och vem som är rom enligt majoritetsbefolkningen.

Vi kan även tycka att det hade varit intressant att undersöka vad som skiljer de olika romska grupperna åt och vilka likheter de har. Vi har under vår uppsats gång fått höra att det finns tydliga könsroller i den finsk-romska gruppen, vi anser därför att det hade varit intressant att studera utifrån ett genusperspektiv vilka förväntningar det finns på finsk-romska män respektive kvinnor och vilka könsroller som existerar. Utifrån ett interkulturellt perspektiv hade det varit intressant att se vilken roll mannen och kvinnan har som kulturbärare.

Referenser

Böcker

- Berg, L.-E., Boglind, A., Leissner, T., Månson, P. & Värnlund, H. (1977). *Medvetandets sociologi*. Malmö: Beyronds AB.
- Bhopal, K. & Myers, M. (2008). *Insiders, outsiders and others : gypsies and identity*. Hatfield: University of Hertfordshire Press.
- Bryman, A. (2009). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Goffman, E. (2011). *Stigma: Den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Nordstedt.
- Hammarén, N. & Johansson, T. (2009). *Identitet*. Elanders, Ungern: Liber AB.
- Jenkins, R. (2008). *Social identity* (3 uppl.). London: Routledge.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (S.-E. Torhell, Övers.) Lund: Studentlitteratur.
- Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2002). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.
- Olsson, L. (1998). Kjolen som gränsvakt. I B. Gerholm (Red.), *Behag och begär: kulturella perspektiv på kroppens, intimitetens och sexualitetens transformationer* (s. 61-105) Stockholm: Carlssons
- Pickering, M. (2001). *Stereotyping : the politics of representation*. Basingstoke: Palgrave.
- Stensaasen, S. & Sletta, O. (2000). *Grupprocesser* (2 uppl.). Stockholm: Natur och Kultur.
- Trost, J. & Levin, I. (1999). *Att förstå vardagen* (2 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Artiklar:

- Covring, A. (2004). Why Roma do not Declare their Identity - Careful Decision or Unpremeditated Refusal? *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 8, 90-101.
- Olsson, L. (1999) Familjeliv bland finska zigenare: Kjolen som symbol. *Invandrare & Minoriteter*, 1, 28-31.

Rapporter:

DO. (2004). *Diskriminering av romer i Sverige: rapport från DO:s projekt åren 2002 och 2003 om åtgärder för att förebygga och motverka*. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering.

Kwiek, G. D. (2009). *Habits are hard to break - A needs analysis to progress gender balance of Romani women by examining habitual perceptions and traditional gender roles*. Stockholm: Romano Pasos Research Centre.

Palosuo, L. (2008) *En inventering av forskningen om romer i Sverige*. Uppsala universitet

SOU 2010:55. *Romers rätt: en strategi för romer i Sverige*. Stockholm: Fritze.

Stockholms Universitet
Institutionen för Socialt Arbete
Socionomprogrammet, Allmän inriktning
C-uppsats, 15 hp
VT 2012

Att möta fördomar

En kvalitativ studie om några finska och utomnordiska romers upplevelser
på bostads- och arbetsmarknaden

Författare: Karin Filhm och Jonna Ljungqvist
Handledare: Bodil Eriksson

Förord

Efter flera månaders slit är nu stunden inne att släppa vårt skötebarn. Vi har insett att vi har valt ett så intressant ämne att skriva om att vi skulle kunna sitta och finslipa på den i flera månader till. Vi är oerhört stolta över denna uppsats och vi hoppas att den kan föra något gott med sig till alla som arbetar inom socialt arbete.

Vi vill först och främst tacka alla våra intervjupersoner för att ni ställde upp på att bli intervjuade. Utan er hade denna studie inte varit möjlig att genomföra. Ett särskilt tack även till vår kontaktperson som hjälpte oss att komma i kontakt med våra första tre intervjupersoner.

Vi vill även tacka vår handledare Bodil Eriksson för snabb feedback via e-post och för alla kloka tips och råd. Du höjde vår ribba när vi behövde det som mest.

Vi tackar även nära och kära för era korrekturläsningar men framför allt för att ni haft tålamod med oss i våra svaga stunder.

Till sist vill vi tacka varandra för ett mycket gott och roligt samarbete. Ett minne för livet!

Tack!

Att möta fördomar

En kvalitativ studie om några finska och utomnordiska romers upplevelser på bostads- och arbetsmarknaden

Författare: Karin Filhm och Jonna Ljungqvist

Abstract

The aim of this study has been to examine how a few members of the Finnish and non-Scandinavian Romani subgroups experience their own, and their groups, situation on the Housing-And Labour Market. We've studied our respondents' experiences of discrimination, which

difficulties they think there are, what strategies can be used to deal with these difficulties and also their own ideas on how to improve the situation for the Romani people in the Swedish society. This has been done by six individual structured interviews which have been analyzed with concepts from *Symbolic Interactionism*, including Goffman's *Dramaturgical Role Theory*, definition of *Stigma* and

Kelly's theory of Personal Constructions. Our results show that the respondents either have been victims of discrimination themselves, or have family/friends that have, which has led to adjustments to the expectations of how an employee or a houseguest should be. Our respondents believe that difficulties getting/keeping a job/house are a result of prejudice towards the Romani people and the main strategy that can be used is hiding their ethnic identity on these arenas. Ideas for improvement

include members of the majority population and Romanies working together long term to develop knowledge about the Romani people.

Keywords Romani people, discrimination, national minority, Housing Market, Labour Market, Integration, Segregation, Stigma, Front- and Backstage, Personal Constructions

Nyckelord: Romer, diskriminering, nationell minoritet, bostadsmarknad, arbetsmarknad, integration, segregation, stigma, främre och bakre regionen, personliga konstruktioner

Antal ord: 19 792

Innehållsförteckning

Inledning	32
Syfte och frågeställningar	33
Avgränsningar	33
Begreppsdefinition	34
Historisk tillbakablick	36
Utvandringen från Indien	36
Ankomsten till Europa	36
Romer i Sverige	37
Tidigare forskning	40
Sökprocess	40
Internationell forskning.....	40
<i>Om etnisk diskriminering</i>	40
<i>Om diskriminering av romer</i>	41
Svensk forskning.....	42
<i>Om etnisk diskriminering på bostads- och arbetsmarknaden</i>	42
<i>Om diskriminering av romer på bostadsmarknaden</i>	44
<i>Om diskriminering av romer på arbetsmarknaden</i>	45
Sammanfattning av tidigare forskning.....	47
Teoretiska utgångspunkter	48
Den dramaturgiska rollteorin	48
Stigma	49
Metod	51
Val av metod.....	51
Urval.....	52
Intervjuerna.....	53
Bearbetning av material	54
Metoddiskussion	55
<i>Validitet</i>	56
<i>Reliabilitet</i>	57
<i>Generaliserbarhet</i>	58

Resultat	59
Presentation av intervjupersonerna.....	59
Bostadsmarknaden	60
<i>Diskriminering samt bemötande på bostadsmarknaden</i>	61
<i>Strategier på bostadsmarknaden</i>	64
Sammanfattning av bostadsmarknaden.....	65
Arbetsmarknaden	65
<i>Svårigheter att få ett arbete</i>	66
<i>Strategier på arbetsmarknaden</i>	70
Sammanfattning av arbetsmarknaden	71
Åtgärder.....	72
Sammanfattning av idéer på åtgärder.....	75
Analys	76
Bostadsmarknaden	76
<i>Bostadsområde – Vald, eller hänvisad till?</i>	76
<i>Den förutfattade bilden av romer</i>	77
Arbetsmarknaden.....	78
<i>Stereotyper leder till svårigheter att få arbete</i>	78
<i>Nödvändigheten av ett dubbelliv</i>	76
Åtgärder	81
<i>Förbättring genom positiv särbehandling och ökad kunskap</i>	81
Diskussion	82
Förslag på vidare forskning.....	83
Källhänvisning	84
Elektroniska källor.....	86
Bilaga, intervjuguide	87

Inledning

Det är svårt att säkerställa hur många romer som lever i Sverige idag då etnisk tillhörighet inte registreras men antalet uppskattas till ca 50 000 som tillhör olika romska grupper. Bland annat finns det finska romer, svenska romer, utomnordiska romer (från bland annat Polen och andra östeuropeiska länder), nyanlända romer (från framförallt före detta Jugoslavien) och resande. Alla tillhör den erkända minoritetsgruppen *romer* vilket enligt *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk* (2000:724) ger dem rättigheter som ska förbättra deras ställning i samhället (SOU, 2010:55).

Romerna har genom tiderna levt i ett utanförskap på flera av samhällets arenor i Sverige (Nordiska Zigenarrådet, 1997; Kai & Nordström, 2007). Diskriminering genom att inte låta romska barn gå i skolan och ingrepp såsom tvångssterilisering av romska kvinnor skedde under 1900-talet. Romerna har heller inte haft full tillgång till sina medborgerliga rättigheter då de endast sedan någon generation tillbaka har tillåtits rösta i val. (SOU, 2010:55)

Än idag drabbas romerna av diskriminering vilket bland annat Diskrimineringsombudsmannen, (DO) visade år 2004 i en rapport som behandlade både upplevd diskriminering som redogjorts för i en enkät och i anmälda fall till DO. Rapporten visade att romerna är diskriminerade inom flera samhällsområden, såsom arbets- och bostadsmarknad, utbildning och genom att de nekas inträde i affärer och restauranger. (DO, 2004)

Integrationsminister Erik Ullenhag skrev i en debattartikel i Dagens Nyheter att år 2012 ska bli en nystart för romer i Sverige. Lagom till 500-årsjubileumet av att romer först noterades i Sverige har regeringen tagit fram en strategi för att förbättra romers livsvillkor. (Ullenhag, 2012) Under åren 2012 och 2015 ska 46 miljoner kronor satsas på att förbättra romers situation på framför allt utbildning och arbetsmarknad. (SOU, 2010:55).

Vår förförståelse är att romerna befinner sig i ett utanförskap och vi tror att många har fördomar om dem, exempelvis att de är kriminella och att få romer arbetar. Vi upplever även att många tycker att det är accepterat att ha fördomar om romer och att det finns en mycket stor okunskap om dem vilket späder på de fördomar som redan finns. Vi upplever att vi själva hade en mycket liten kunskap om romer innan vi började med denna studie och vi såg de som en mystisk och sluten grupp som är svår att komma nära. Vi hade också en förutfattad mening om att arbetslösheten är mycket hög bland romer.

Vi vill med denna studie visa hur några finska och utomnordiska romer beskriver sin och den egna romska gruppens situation i Sverige på arbets- och bostadsmarknaden. Vi vill veta om de upplever att de öppet kan visa att de är romer när de agerar inom dessa områden eller om de då

upplever sig dåligt bemötta. Vi vill också se om det finns strategier som de använder för att undvika att bli dåligt bemötta eller diskriminerade.

Vår utgångspunkt är att genom ett inifrånperspektiv låta några romer själva beskriva sin situation. Vi anser att det gjorts för få studier där romers egna röster kommit fram och vi har en förhoppning om att vår studie kan få de som arbetar inom socialt arbete idag, och de kommande socionomer som examineras i framtiden, att ifrågasätta sina egna fördomar om romer. Vi anser att det är viktigt att utveckla det sociala arbetet i en riktning som medför att alla blir bemötta med respekt där man ser till varje människas unika egenskaper. Genom att belysa romernas situation, och öka kunskapen om dem, har vi hopp om att de ska bli bemötta på samma villkor som övriga medlemmar i samhället.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att belysa, samt öka förståelsen för, hur några finska och utomordiska romer upplever sin och den egna gruppens situation på bostads- och arbetsmarknaden. Vi fokuserar både på upplevelser i inträdet till bostads- och arbetsmarknaden och på upplevelser när man befinner sig på arbetet och i bostaden.

- Hur upplever sig intervjupersonerna, samt den egna gruppen, vara diskriminerad på bostads- och arbetsmarknaden?
- Vilka svårigheter upplever de att det finns på dessa arenor?
- Vilka strategier kan användas för att hantera dessa svårigheter?
- Vilka förslag på åtgärder har intervjupersonerna för att förbättra romernas situation i samhället?

Avgränsningar

När en grupps situation i samhället studeras är det närmast omöjligt att beröra samtliga områden. Vi ha valt att inrikta oss på romernas upplevelse av sin situation på bostads- och arbetsmarknaden. Därmed har vi valt bort områden som ofta är aktuella i diskussionen kring romer som exempelvis utbildning, hälsa eller diskriminering vad gäller tillträde till affärer eller restauranger.

Vi har valt att fokusera oss på svårigheter att få arbete och bostad samt diskriminerande upplevelser på dessa områden. Vi har medvetet valt bort att studera lönenivåer och bostadsstandard.

Begreppsdefinition

Diskriminering

I forskningen kring diskriminering skiljs det på individuell, institutionell och strukturell diskriminering. Med individuell diskriminering menas att en enskild individ inom en organisation eller institution diskriminerar. Institutionell och strukturell diskriminering är kopplat till regler och rutiner inom institutioner och de normsystem dessa vilar på. (Bråmås, 2007) Vi vill i denna uppsats genom tidigare forskning visa på hur diskriminering förekommer på samtliga nivåer. Genom vår empiri vill vi belysa våra intervjupersoners upplevelser av diskriminering på det individuella planet, som exempelvis diskriminering på arbetsplatsen, och på det institutionella/strukturella, som vi menar mer handlar om de på grund av sin grupptillhörighet inte har samma möjligheter att få ett arbete.

Etnisk diskriminering

Etnisk diskriminering på arbetsmarknaden innebär att en människa behandlas orättvist och negativt på grund av dennes etniska bakgrund. Diskriminering förekommer bland annat då dessa egenskaper tillåts gå före kvalifikationer en person har. (Nilsson & Wrench, 2009) I vårt fall väljer vi att använda ordet etnicitet som tillhörigheten till en grupp med samma kulturella utgångspunkt.

Tattare, zigenare, romer

Under bakgrundsavsnittet nämns ord som *tattare* och *zigenare* för att namnge den grupp vi idag kallar *romer*. Detta för att kunna återge den romska historiken i Sverige på ett riktigt sätt då det inte gjordes någon skillnad på tattare och zigenare förrän på slutet av 1800-talet. Romerna är väl utspridda i världen med olika beteckningar för den egna gruppen (exempelvis *gypsies*, *kalé*, *zigenare*). Ian Hancock, själv rom, menar att beteckningen *Romani people*, det vill säga *romanifolket* skulle inkludera alla grupper (2002). Cederberg menar att begreppet inte fått ett stort genomslag varför hon istället använder ordet *romer* istället (2010). Bortsett från bakgrundsavsnittet kommer vi genomgående att använda olika

former av ordet rom.

Traditionell klädsel

Med traditionell klädsel menar vi de kläder som är speciella för de finska romerna. Männen bär ofta finbyxor, tröja och pullover. Specifikt för de finska kvinnorna är den traditionella stora kjolen som många väljer att bära. Även de utomnordiska kvinnorna bär ofta kjol istället för byxor.

Historisk tillbakablick

Vi har valt att inleda vår studie med en kortfattad historisk situationsbeskrivning av romernas tid i Indien, deras ankomst till Europa och hur en del av dem kom till Sverige. Den historiska tillbakablicken ämnar också beskriva hur deras situation i Sverige sett ut över tid. Vi anser att det är viktigt för läsaren att få en inblick i romernas historia för att få ökad förståelse till hur deras situation ser ut idag.

Utvandringen från Indien

Romerna har sitt ursprung i Indien vilket sedan 1700-talet är accepterat i forskningen kring romer. Språkforskare har bekräftat att romernas språk: *romani*, är ett indoeuropeiskt språk nära besläktat med sanskrit. (Cederberg, 2010; Hancock, 2002; Tillhagen, 1965).

På 1010-talet pågick muslimska erövringskrig i Asien och inhemska kungadömen satte ihop en hinduisk armé hopsatt av flera olika folkslag för att försöka besegra de turkiska muslimerna. Efter att Sind och Punjab (nuvarande Indien och Pakistan) invaderades av turkarna retirerade armén genom Afghanistan och Iran och nådde efter decennier fram till Anatolien (idag Turkiet). Anatolien, styrdes av Armeniska furstar, vilka armén stannade och hjälpte mot de turkiska muslimernas angrepp i flera decennier. Teorin är att det romska folket med sitt språk och sin kultur växte ur den hinduiska armén och blev ett " eget " folk i Anatolien. (Cederberg, 2010)

Ankomsten till Europa

Första gången som romer säkert observerades i Europa var år 1322 på Kreta och det var sannolikt där de fick namnet *Zigenare*. Ordet kommer från nygrekiskans *atsinganos* och betyder ungefär *De som inte vill ha kontakt med någon*. (Hancock, 2002)

Många romer bosatte sig under 1300-talet i Valakiet (nuvarande Rumänien) och Moldavien där de blev tagna som slavar. Slaveriet av romerna pågick i över 500 år och upphävdes år 1856 men det dröjde fram till år 1864 innan 600 000 rumänska romer friades. Många utvandrade till Nord- och Sydamerika och Nord- och Västeuropa medan andra stannade kvar. (ibid)

Under andra världskriget ansåg nazisterna att romerna var en mindervärdig ras som, precis som judarna, följaktligen skulle utrotas. Det dröjde dock fram till 1980-talet innan Tyskland erkände att nazisternas folkmord även gällde romer. Uppgifterna om antalet döda efter utrotningen varierar mellan en halv och två miljoner. 70 % av romerna i Centraleuropa uppges ha mördats. (Nationalencyklopedin)

Efter det att romerna ankom till Europa har de splittrats upp i många grupper, efter språk, yrke, religion och nationalitet. (Cederberg, 2010; Hancock, 2002) Språket romani är uppdelat i många underdialekter och det finns även de länder där romerna till stor del tappat det ursprungliga språket. Exempel på detta är bland annat Spanien, Finland, stora grupper i Rumänien och Ungern. Det var inte förrän mot 1800-talets slut som romsk litteratur började nedtecknas. Ett gemensamt romskt skriftspråk godkändes 1990 på en världskongress i Polen. (Cederberg, 2010)

Antalet romer i Europa uppskattas idag vara mellan 10-12 miljoner varav cirka sju miljoner bor i Central- och Östeuropa. Trots att de flesta romer har medborgarskap i sina respektive länder i Europa i dag har inte situationen nämnvärt förändrats för de mest utsatta romerna. I många länder har de blivit bestulna sina nyvunna rättigheter och tvingats fly. (Montesino, 2010)

Europeiska Unionen ställer höga krav på de länder som vill ingå i unionen och bland romerna väcktes stora förhoppningar om en förbättrad tillvaro i och med ingången i EU. Dock behandlas romer i såväl östra som västra EU fortfarande illa och det försiggår en allvarlig diskriminering av dem. EU har länge vänt sig mot att införa överstatliga lagar och regler till skydd för minoritetsgrupper inom unionen. Detta har på senare år diskuterats, särskilt på de toppmöten om romer som hållits år 2008 och 2010. Romska frivillighetsorganisationer ställer hårda krav på att EU ska införa regler som garanterar mänskliga rättigheter för romer. Utöver Sverige har romerna erkänts som en minoritet i Österrike och Finland. (Cederberg, 2010)

Romer i Sverige

Den första noteringen om romer i Sverige är från 29 september år 1512 i Stockholm. Romerna beskrevs som ett fint folk som till en början fick ett gott mottagande men misstänksamheten väcktes mot gruppen i och med deras annorlunda språk och uppträdande. Efter tre år togs beslutet att utvisa alla romer med motiveringen att de förverkat stadens gästfrihet med sitt tjuveri. (Cederberg, 2010; Tillhagen 1965)

Gustav Vasa betraktade romerna som spioner som således måste fördrivas ur Sverige. Den stränga zigenarpolitiken fortsatte ner i generationerna och även kyrkan ställde sig mot "tattarna" och år 1560 förbjöd Laurentius Petri, dåvarande ärkebiskop, landets präster att döpa deras barn eller begrava deras avlidna. Prästerskapet yrkade år 1617 till riksdagen att alla "tattarna" skulle ut ur riket. (Tillhagen, 1965)

Den första zigenarförordningen, "*Placat om Tararnes fördrifvande av landet*", utfärdades 1637 och innebar att alla zigenare/tattare, såväl män som kvinnor, skulle ut ur riket före den 8 november nästkommande år. Kvinnor och barn påkomna efter detta datum skulle omedelbart köras ut ur landet

och männen skulle, utan rättegång, hängas. (Cederberg 2010; Tillhagen 1965) Många utvisades till Tyskland och Finland som då utgjorde svenskt territorium i öst (Tillhagen, 1965). I och med att zigenarna fortfarande befann sig inom svensk territorium (Finland) skulle de tillsammans med dem jämställda, det vill säga de med samma sociala status, ut i krigstjänst enligt en förordning fastställd 1675. När Sverige och Finland sedan skiljdes åt år 1809 blev de förvisade zigenarna kvar och kom då att tillhöra gruppen finska zigenare. (Nordström-Holm & Lind, 1982)

Mot slutet av 1800-talet invandrade några familjer från Rumänien, Tyskland och Frankrike till Sverige. Dessa kom att räknas som de första ”svenska” romerna. Värt att notera är att det under den här tiden inte gjorde skillnad på ”tattare” och ”zigenare” utan alla som levde utanför samhällets normer ansågs tillhöra en och samma grupp (Nordström-Holm & Lind, 1982). Allan Etzler skrev en avhandling år 1944 om romer och menade att det som bevisade släktskapet mellan tattare och zigenare var språket. Detta ifrågasattes dock av romanikännaren och språkforskaren Olof Gjerdmann som menade att tattarspråket skulle ses som svenska med inslag av ord från romani (Tillhagen, 1965).

Mellan år 1914 och 1954 var det lagstadgat inreseförbud för romer. De finska romerna började komma till Sverige när gränsen öppnades 1954 mellan de nordiska länderna. (Kai & Nordström, 2007)

I bondesamhällets Sverige och ända in på 1940-talet kunde romer försörja sig genom förtenning, kopparslageri, smide och korgflätning. Då efterfrågan på dessa varor tog slut vid övergången till ett modernt samhälle var det svårt för romerna att ta sig in på den reguljära arbetsmarknaden.

(Nordiska Zigenarrådet, 1997) På 1950-talet stod de flesta av Sveriges romer utan arbete eller hem. Många mådde dåligt psykiskt och fysiskt, kunde inte läsa och kände sig förföljda. Carl-Herman Tillhagen var sakkunnig i 1954-års zigenarutredning och i sin omfattande intervjuundersökning med Sveriges zigenare konstaterade han bland annat att: ”Det är ovedersägligt, att zigenarna blivit utsatta för en många gånger mycket upprörande rasdiskriminering i vårt land.” (Tillhagen, 1965 s. 146) Det

är värt att här understryka att Carl-Herman Tillhagen uttryckte att han kände i princip alla zigenarna i landet och utifrån detta fått ”nyckeln till zigenarnas väsen” (ibid, s. 24). Han delade åsikten att total assimilering var lösningen på zigenarfrågan. I sin bok beskriver han att hans intervjuer lett fram till konklusionen att majoriteten av dem vill leva som svenskar och att problemet nu är nära sin lösning. ”Det är min övertygelse att zigenarkulturen icke går att rädda. Man må beklaga detta eller inte, men inga åtgärder från statligt håll kan förhindra zigenarkulturens förfall...” (ibid, s. 22)

1954-års utredning utmynnade i förslag som omfattade skolgång för barnen och bostäder för familjerna. Socialstyrelsen skulle även anordna en kuratorstjänst för zigenarfrågor. (ibid) Staten skulle nu ha det ekonomiska ansvaret. Tidigare hade kommunerna burit ansvaret för zigenarna men då dessa ofta saknade hemkommun skjutsade kommunerna betalningsansvaret emellan sig. (Nordström-Holm & Lind, 1982)

1975 påbörjades byggandet av bostäder och anpassning i form av utbildning och utslussning in på arbetsmarknaden. Kommunerna fick särskilda familjepedagoger till hjälp. Vid mitten av 1980- talet upphörde dock många av insatserna till stor del som en följd av uppgivenhet hos myndigheterna. Insatserna misslyckades till stor del eftersom det togs för liten hänsyn till romernas egna synpunkter. (Cederberg 2010)

Romerna erkändes som nationell minoritetsgrupp i Sverige år 2000. (DO, 2008) Mellan år 2012 och 2032 pågår en långsiktig insats för att förbättra romernas situation i Sverige. Insatsen är följd av en statlig utredning från 2010 där romer varit med och utformat förslagen. Målet är att de romska barn som föds 2012 ska 20 år senare ha samma möjligheter som barn från majoritetsbefolkningen födda samma år. (SOU, 2010:55)

Tidigare forskning

Sökprocess

I sökandet efter tidigare litteratur med internationell koppling har databaserna EBSCO och ProQuest använts. Sökorden som användes var rom*, gyps*, discrimin*, swed*, rac*, situat*, market*, hous*, liv* samt life i olika kombinationer, med valet att orden skulle finnas i titeln. Vi fann en stor mängd studier och artiklar varpå vi valde att endast få fram de som var kollegialt granskade. I de titlar som vi ansåg vara intressanta lästes abstrakten för att närmare bedöma om det vi funnit var relevant för vår studie.

I databasen Artikelsök har sökorden rom*, zigen*, ras*, diskrimin*, situat*, boende*, bostad*, arbet*, jobb*, integr* samt segreg* använts i olika kombinationer. Få av artiklarna som vi fick fram är vetenskapligt granskade, och de som var det fanns inte tillgängliga i fulltext på internet eller på något bibliotek i Stockholmsområdet.

Genom att använda sökmotorn Google Scholar och sökorden ovan fick vi fram flera studier som fanns tillgängliga i fulltext på nätet. I dessa har vi granskat innehållsförteckningarna för att se vilka referenser som återkommer och därefter sökt efter dessa originaltexter. Många av dessa har hittats på riksdagsbiblioteket. Även på regeringens hemsida har vi genom sökorden *romer och diskriminering* samt endast *romer* fått fram matnyttiga publikationer om arbetet för romer i Sverige idag.

Internationell forskning

Om etnisk diskriminering

Rasistisk och etnisk diskriminering på arbetsmarknaden innebär att en människa behandlas orättvist och negativt på grund av dennes färg eller etniska bakgrund. Diskriminering förekommer bland annat då dessa egenskaper tillåts gå före de kvalifikationer en arbetssökande besitter. (Nilsson & Wrench, 2009)

I en jämförelse som handlar om arbetslöshet som gjorts mellan 16 europeiska länder samt USA och Kanada har det visat att de arbetslösa i de flesta länderna till majoritet utgör av utomeuropeiska personer. I exempelvis Danmark år 2010 hade 25 % av alla arbetslösa utomeuropeisk bakgrund medan endast sex procent utgjordes av etniskt danska. Något annat som författarna tar upp är att migranternas situation blir än känsligare vid den händelse att ett land hamnar i en ekonomisk kris.

Bland annat tar de upp hur United Kingdom Equality and Human Rights Commission år 2000

förutspådde att en miljon migranter skulle skickas hem vid en finansiell kris. (ibid)

I amerikansk forskning har främst den direkta diskrimineringen mot svarta och andra minoritetsgrupper kartlagts genom praktikutövning. Metoden går vanligen till så att annonser i dagstidningar om exempelvis lediga bostäder väljs ut. Testpersonerna består av en vit från majoritetsbefolkningen och en person med minoritetsbakgrund som i övrigt är lika vad gäller ålder, kön, ekonomi, familjeförhållanden, arbete och utbildning. De går var för sig på visningar och svarar efter på en enkät som har till syfte att kartlägga det bemötande testpersonerna upplevde att de fick. År 1989 undersöktes diskriminering mot svarta och latinamerikaner på bostadsmarknaden genom praktikutövning. Resultatet visade på diskriminering av båda grupperna inom såväl äganderätt- och hyressegmenten. 5-10 % av latinamerikanerna och de svarta fick ingen information om bostaden av förmedlaren/mäklaren och blev visade 25 % färre bostäder än de vita. Undersökningen visade även att mäklaren styrde latinamerikanerna och de svarta till bostadsområden med högre andel minoritetshushåll och vita blev ofta avrådda att köpa hus i dessa områden. I en uppföljningsstudie från år 2000 visade det sig att diskrimineringen av de svarta hade minskat i omfattning sedan år

1989 men bland de latinamerikanska var situationen oförändrad. (Turner & Ross, 2005) Forskning om diskriminering i Storbritannien under 1980- och 90-talet hade fokus på den indirekta diskrimineringen. Detta för att forskarna ville studera hur det kom sig att de etniska minoriteterna missgynnades trots att det finns goda föresatser för rättvist utfall vad gäller bostadsstandard och geografiskt läge. Studierna genererade resultat som visade att diskriminering förekom på strukturell, institutionell och individuell nivå. På strukturell nivå handlar problemen främst om det underläge minoriteter befinner sig i vilket gör det svårare för dem att tacka nej till en bostad samt kommunikationssvårigheter när de sökande har ett annat modersmål. Problemet på institutionell nivå är att hyresbolagen vill försäkra sig om nöjda hyresgäster. Blir minoritetshushållen trakasserade är det lättare att hänvisa dem till mer invandrartäta områden än att ta tag i det verkliga problemet. Det handlar alltså främst om att vilja hålla områden attraktiva. Rädslan för att bli trakasserad är vidare en orsak till att många minoritetshushåll väljer bort vissa områden. På individuell nivå riktas fokus framförallt på enskilda handläggare som får för stort utrymme att agera efter vad de själva anser rätt. Oftast handlar det inte om avsiktlig rasism eller om negativa attityder utan om en stereotyp föreställning om var och hur olika hushåll vill bo. (Bråmås, 2007)

Om diskriminering av romer

I norra Portugal genomfördes år 2007 en studie genom deltagande observationer och intervjuer av 190 romer i ett romskt samhälle. Studien handlade om inställning till, och tankar om, arbete på en

föränderlig arbetsmarknad. De flesta av kvinnorna fick enligt familjens normer inte gå i skolan och endast arbeta med något som kunde ses som en förlängning av hemmet, exempelvis att sälja på marknaden. Yngre medlemmar i det romska samhället menade att de ville finna andra professioner som både gav ett alternativt sätt att leva utanför marknaden och ett liv med högre social status. De menade dock att dessa arbeten är svåra att få på grund av diskriminering av romer. Få av romerna i samhället hade en högre professionell utbildning, och de som hade det hade inte ett arbete som motsvarade utbildningen. (Casa-Nova, 2007)

European Union Agency for Fundamental Rights, (FRA), publicerade år 2009 en sammanställning av data mellan åren 2006-2009 från sju EU-länder (Bulgarien, Tjeckien, Grekland, Ungern, Polen, Rumänien och Slovakien) med syftet att synliggöra romers och resandes bostadssituation inom EU. Resultatet visade att romer inom EU har en bostadsstandard långt under minimum för att vara skäligt. Svårigheterna bestod bland annat av trångboddhet, läger och bostäder i segregerade områden och påverkade även romernas möjligheter inom andra områden såsom utbildning och arbete då det sällan finns skolor, arbetstillfällen eller god kollektivtrafik i närheten av bostaden. (FRA, 2009)

En studie i Storbritannien visade på skäl till varför romer och resande kan ha valt att bli fast bosatta istället för att leva ett resande nomadliv. Författarna genomförde kvalitativa fokusgruppsintervjuer och individuella intervjuer med 55 romer och resande i Storbritannien. 80 % av de intervjuade bodde i bostäder som förmedlats genom det sociala välfärdssystemet, 10 % ägde sina bostäder, 4 % hyrde från privata värdar och 6 % levde i tillfälliga bostäder. Få av de intervjuade menade på att de valt att bli fast bosatta av arbetsmarknadsmässiga skäl utan istället på grund av att det rådde brist på campingplatser och för att de genom att bli fast bosatta fick ta del av sjukvårds- och utbildningssystemet. 51 % av de intervjuade hade ett arbete, antingen avlönat eller genom egenföretagande, medan 49 % var arbetslösa eller ekonomiskt inaktiva. Framförallt kvinnorna var ekonomiskt inaktiva genom att de stannade hemma och såg efter hushållet. (Smith & Greenfield, 2012)

Svensk forskning

Om etnisk diskriminering på bostads- och arbetsmarknaden

Idag finns det en gemensam uppfattning hos politiker och forskare att de hinder som finns för invandrare på arbets- och bostadsmarknaden kan vara ett resultat av etnisk diskriminering (Ahmed & Ekberg, 2009). Vidare understryks detta av den statliga utredningen *Den segregerade integrationen* som tydligt visar på att invandrade personer hänvisas till vissa stadsdelar. Utanförskapet och

arbetslöshet gör det nästintill omöjligt för dem att bli integrerade i det svenska samhället. (DO, 2008)

Hyresgästföreningen presenterade sin analys av en praktikprovningstudie 2007. Studien baserades på att en bostadssökande med utländskklingande namn och en bostadssökande med svensklingande namn per telefon skulle söka bostäder, såväl på privata som kommunala bostadsbolag. Vid analysen av resultatet visade det sig att det fanns ett tydligt mönster av diskriminering från bostadsbolagen mot de med utländskt efternamn. (ibid)

Forskning pekar även åt att det förekommer geografiska "spridnings- och koncentrationsstrategier" av hyresgäster. De rikaste bor i svenskdominerade villaområden och de fattigaste i svenskglea hyresområden. Att etniska minoriteter bor i samma område av endast fri vilja är en osannolik förklaring eftersom dessa områden inte består av en enskild etnisk grupp. (Bråmås, 2007) Segregationen skapar även en social distans mellan människor vilket påverkar hela samhällsbildningen på ett negativt vis (DO, 2008).

I den statliga utredningen *Bortom Vi och Dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering* undersöktes etnisk diskriminering. Detta gjordes med hjälp av fokusgruppsintervjuer och hearingar med representanter från invandrarorganisationer och personer med invandrabakgrund bosatta i invandrantäta bostadsområden i storstäderna. Många av intervjupersonerna upplevde att de inte själva kunnat välja boende utan att det är myndigheterna som bestämt hur de ska bo, och att många med invandrabakgrund hänvisas till områden som är invandrantäta. Dessa områden har ofta sämre utbud av affärer, färre skolor och fritidsgårdar etcetera. Flera av deltagarna uppgav svårigheter direkt knutna till deras ursprung. Exempelvis att hyresvärderna inte erbjudit dem en bostad när de fått veta att de har utländskt ursprung eller att de istället blivit erbjudna en bostad i ett mindre attraktivt område. Något som ses som ett stort hinder för att få boende är den ekonomiska situationen. Många hyresvärdar kräver fast anställning och regelbunden lön. Vidare blir även bostadsrätter mindre tillgängliga då det är svårt att få låna pengar utan en fast anställning. Den etniska boendesegregationen kan alltså till stor del ses som ett resultat av den diskriminerande arbetsmarknaden. (SOU, 2005:41)

Flera ur fokusgrupperna i ovanstående utredning diskuterade att det som spelade roll på arbetsmarknaden förutom "invandrarskapet" var hudfärgen. De nämnde även att de som har utländsk bakgrund sällan får fasta tjänster eller vikariat, riskerar att få jobba för lägre löner eller inte ens bli kallade till en intervju. Någon ur grupperna nämnde det ouppnåeliga kravet på "svenskhets" som denne menar krävs på många arbetsplatser. (ibid.)

Integrationsverket lät Statistiska Centralbyrån år 2005 göra en intervjuundersökning kring upplevelsen av diskriminering hos personer med etniskt minoritetsgrund. Undersökningen omfattade 1000 personer från Östeuropa, Mellanöstern, Afrika, Latinamerika och Asien och utfördes i åtta

samhällsområden, där bostadsmarknaden och arbetsmarknaden var två av dem. Undersökningen visade att upplevelsen av diskriminering främst är på arbetsmarknaden (22 %), följt av ”när man handlar” (15 %) och bostadsmarknaden, kontakt med polis och sociala myndigheter (13 %). Vad gäller bostadsmarknaden kunde ett samband mellan födelseregion och upplevd diskriminering utläsas. Människor födda i Afrika och Mellanöstern har upplevt en högre grad av diskriminering än övriga grupper (20-22 %). (Bråmås, 2007)

I en studie om diskriminering bland vissa grupper av utrikes födda rapporterades upplevd/rapporterad diskriminering i Sverige. Kineser, vietnameser, taiwaneser och thailändare var i kategorin asiatiska länder, därtill fanns finländare, f.d. jugoslaver, greker, danskar och indier i varsin kategori. Genom en enkätstudie där respondenterna var mellan 18 – 60 år, och hade levt i Sverige i mellan 4 och 29 år, undersöktes upplevd diskriminering i olika situationer. Resultatet visade att en hög andel av respondenterna upplevt diskriminering på grund av sin utländska bakgrund när de sökt jobb men inte fått det, blivit utsatta för trakasserier på jobbet, och när de blivit utsatta för hot och trakasserier på gatan och andra offentliga platser. (Lange, 1999)

I en C-uppsats vid Institutionen för Socialt arbete vid Stockholms universitet gjordes år 2003 en enkätundersökning på uppdrag av DO Författarna jämförde sitt resultat av upplevd diskriminering bland romer med Anders Langes studier av upplevd diskriminering bland samer och utrikes födda. Författarna kom i jämförelsen fram till att romerna är i större utsträckning diskriminerade än de andra grupperna. (Forsberg & Lakatos, 2003; DO, 2004)

Om diskriminering av romer på bostadsmarknaden

Nordiska Zigenarrådet vid Statens Invandrarverk gjorde en situationsbeskrivning för romer i Sverige. De menade att de romska familjerna har begränsade möjligheter att välja bostad och att de är hänvisade till segregerade bostadsområden med högre arbetslöshet, kriminalitet och missbruk.

Socialförvaltningen i Stockholm menade även att alltfler romer blir bostadslösa på grund av att hyresvärdarna i högre utsträckning än tidigare använder sig av möjligheten, som finns enligt hyreslagen, att vräka dem. (Nordiska Zigenarrådet, 1997)

DO rapporterade år 2004 i sin rapport *Diskriminering av romer i Sverige*, att romerna är diskriminerade inom flera samhällsområden, såsom bostads- och arbetsmarknad, utbildning och genom att de nekas inträde i affärer och restauranger. Rapporten innefattade en granskning av anmälningar från romer till DO åren 2002-2003 samt den enkätundersökning som utfördes av två studenter vid Stockholms Universitet på ca 150 romer där frågor rörande den egna upplevelsen av diskriminering behandlades. Vad gällde anmälningar till DO var 30 % knutna till bostadsmarknaden.

DO menade att romer inte kan uppfylla samma villkor på bostadsmarknaden som övriga medborgare i samhället på grund av att de inte har samma tillgång till arbete, och därmed inkomster, vilket ofta är ett krav för att få en bostad. Mycket få anmälningar berörde diskriminering på arbetsmarknaden. Detta är anmärkningsvärt då anmälningar om diskriminering på arbetsmarknaden överlag utgör den största posten. (DO, 2004)

Enkätundersökningens resultat visade att romerna upplevde sig diskriminerade inom flertalet områden i samhället. 90 % av de tillfrågade ansåg att Sverige är fientligt mot romer och mer än 25 % känner sig inte som en del av det svenska samhället. Vidare uppgav 60 % att de två föregående åren någon gång blivit kallade "zigenarjävel" och 50 % uppgav sig ha blivit förolämpade eller trakasserade av sina grannar. Framförallt upplevde de sig diskriminerade när de skulle köpa hus eller lägenhet (30 %) eller att de blir nekade inträde till butiker och restauranger. Respondenterna fick uppge vilken grupp av romer de tillhörde och därefter jämfördes upplevelsen av diskriminering dem emellan. Någon större skillnad mellan grupperna kunde inte utläsas och författarna visade också att upplevelsen av diskriminering mellan de finska och svenska romerna inte skilde sig väsentligt från varandra trots att det var de finska romerna som i högst grad uppgav sig använda den traditionella romska klädseln. (Forsberg & Lakatos, 2003; DO, 2004)

År 2004 fick Sverige besök av kommissionären för mänskliga rättigheter vid Europarådets kommission mot rasism och intolerans (ECRI). Denne konstaterade i sin rapport att romerna var föremål för diskriminering och fördomar på bostads- och arbetsmarknaden och riktade därför skarp kritik mot Sverige. (Kai & Nordström, 2007; DO, 2008). Kommissionären konstaterar att hemlöshet är vanligt bland romerna och ECRI:s rekommendation till Sverige är att bekämpa boendesegregationen genom att förbättra boendet i de segregerade områdena samt eventuellt desegregera dessa. (DO, 2008)

I den aktuella strategin för att förbättra romernas situation presenterar författarna förslag på åtgärder. De menar att romerna har en sämre bostadsstandard än någon annan grupp i samhället och ett av målen de lägger fram är att romerna ska ha en bostadsstandard som överensstämmer med standardsnittet för landet samt att den strukturella diskrimineringen, som till stor del utesluter romerna på bostadsmarknaden, måste upphöra. De skriver också att bostadsbolagen och de privata värdarna måste börja se till romernas förutsättningar att kunna få ett eget boende. (SOU, 2010:55)

Om diskriminering av romer på arbetsmarknaden

Enligt situationsbeskrivningen, som gjordes av Nordiska Zigenarrådet, vittnade romer om att det var svårt att få hjälp på Arbetsförmedlingen och att de kände sig diskriminerade redan på förhand. Arbetsförmedlingarna själva menade att de ställde romerna åt sidan på grund av tidigare erfarenheter

och för att de hade krav som inte uppfylldes av romerna. Romerna var lågprioriterade och fick sällan ta del av arbetsmarknadspolitiska insatser. (*Nordiska Zigenarrådet, 1997*)

I en intervjustudie gjordes intervjuer med 11 romer som utbildat sig till lärarassistenter, barn- och ungdomsledare, och barnskötare 1,5 år tidigare. Resultatet visade att alla intervjuade känt sig särbehandlade på något sätt och de var överens om att romer diskrimineras i samhället. En del kunde inte specificera hur det är att vara diskriminerad för de inte visste om något annat sätt att leva. En vanlig uppfattning om åtgärder för att komma till bukt med diskriminering var möten mellan romer och majoritetsbefolkningen som ger en möjlighet att motbevisa allt majoritetsbefolkningen tror om romer. Dessa möten skulle ske i skolan, på arbetsplatser, mellan grannar etc. En kvinnlig finsk rom beskrev i studien hur hon som elevassistent för romska barn i en skola i början av anställningen haft svårt att få kontakt med övrig personal och att de tittade misstänksamt på henne. En annan intervjuad vittnade om att arbetsintervjuerna till slut endast handlat om den romska historien och att hon upplevde att hennes egenskaper som rom var mer intressanta än en eventuell anställning. (Westin & Marti, 2008)

I enkätundersökningen, utförd på uppdrag av DO år 2003, uppgav 76 % av romerna att de trodde att deras arbetslöshet orsakades av att arbetsgivare är mer benägna att anställa icke-romer än en rom. Samtidigt uppgav drygt 70 % av romerna att deras förtroende för Arbetsförmedlingen inte var särskilt stort eller så hade de inget förtroende för dem alls. (Forsberg & Lakatos, 2003; DO, 2004)

DO:s förslag på hur diskrimineringen av romer på arbetsmarknaden ska upphöra är bland annat positiv särbehandling tills de kommer upp i "normal" nivå. Han menar exempelvis att praktikplatser och arbetsmarknadsutbildningar för romer kan vara lämpliga att använda sig av. (DO, 2004)

I den statliga utredningen från år 2010, som behandlar den strategi som skall användas för att förbättra romernas situation i Sverige, menar författarna att diskriminering mot romer på arbetsmarknaden måste upphöra och att fler romer ska kunna försörja sig själv i framtiden genom att exempelvis bli anställda inom stat och kommun samt genom att starta egna företag. Ett mål är också att romska ungdomar ska ha samma möjligheter på arbetsmarknaden som ungdomar i allmänhet. Flera av åtgärderna de presenterar fokuserar på ungdomar, såsom att följa deras övergång från utbildning till arbete, genom bidrag från staten hjälpa kommunerna med satsningar på de unga romerna samt ge Ungdomsstyrelsen ansvar för tillsyn av deras behov. Andra åtgärder fokuserar på olika projekt som ska hjälpa romska kvinnor att starta egna företag, men även romer i allmänhet ska få det lättare att starta eget. (SOU, 2010:55)

Sammanfattning av tidigare forskning

I den internationella forskningen om etnisk diskriminering har det visat sig att minoriteter har svårare att få bostäder. Många har svårt att säga nej till hänvisade bostäder i mindre attraktiva områden på grund av det underläge som de befinner sig i som minoritet. I flera EU-länder har romerna en lägre bostadsstandard än majoritetsbefolkningen och många hyresvärdar hyr inte ut till romer. Romerna är också ofta lågutbildade och har därmed svårare att komma in på den reguljära arbetsmarknaden.

I svensk forskning om etnisk diskriminering finns det en gemensam slutsats – upplevelsen av etnisk diskriminering förekommer på såväl bostads- som arbetsmarknaden. Människor med utländsk bakgrund upplever att de har svårare att få ett arbete, att de blir trakasserade såväl på arbetet som i närheten av bostaden. Många upplever även att svårigheter med att få bostad är knutet till den etniska tillhörigheten, till exempel att de blivit hänvisade till mindre attraktiva områden eller inte ens blivit erbjudna en bostad. En stor andel av anmälningarna till DO handlade om diskriminering på just bostadsmarknaden.

Romernas situation på arbetsmarknaden fylls ofta av hinder. Exempelvis upplevde många romer i en situationsbeskrivning från år 1997 att romer har svårare att få hjälp av arbetsförmedlingen och många tror att arbetsgivare hellre anställer en icke-rom.

Ett förslag från romerna själva vad som skulle kunna förbättra situationen är genom möten mellan romer och majoritetsbefolkningen i syfte att öka kunskapen om romer. I strategin för romer är ett av förslagen positiv särbehandling genom exempelvis praktikplatser och arbetsmarknadsutbildningar.

Jämförelser mellan kvantitativa studier om upplevd diskriminering i Sverige har också visat att romerna upplever sig mer diskriminerade än andra grupper i samhället.

Teoretiska utgångspunkter

Våra valda begrepp/teorier ligger alla inom ramen för det *socialpsykologiska perspektivet*. Socialpsykologin inriktar sig på hur sociala identiteter skapas, vidmakthålls och reproduceras i interaktionen mellan människor. I denna process bildas förväntningar på individer och grupper vilket i sin tur skapar stereotyper. (Payne, 2009) Vi upplever att detta är relevant för vår studie då vi anser att det finns en föreställning i samhället att olika grupper har förutbestämda egenskaper. Vi tänker att dessa stereotyper kan leda till konsekvenser för våra intervjupersoner som är viktiga att belysa.

Den *symboliska interaktionismen* visar på hur den sociala världen, självet och omgivningen skapas genom kommunikation. Teorin har sin utgångspunkt i att människor agerar utifrån symboler som finns i deras medvetande och som står för något i omgivningen. Deras själv utvecklas i denna process genom att de, för att kunna samspela med andra, måste ha skapat en uppfattning om sig själva. (ibid) Vi tolkar dessa symboler som exempelvis språk, utseende, kläder och gester. Inom den symboliska interaktionismen kommer vi att använda oss av *Goffmans dramaturgiska rollteori* samt hans definition av *stigma* som vi beskriver mer utförligt nedan.

Vi kommer även att flyktigt använda oss av Kellys begrepp *personliga konstruktioner*, som ingår i den symboliska interaktionismen, då det kan ge oss ökad tolkningsförmåga kring frågor som förklarar varför våra intervjupersoner agerar som de gör men också vad det kan bero på att de möter så mycket fördomar. De personliga konstruktionerna utgörs av den inre värld en människa skapar utifrån personliga upplevelser och erfarenheter. Oavsett hur dessa uttrycks tillhör konstruktionen den enskilde och ger mening till de val som görs i nuet och framtiden. (Kelly, 1977)

Den dramaturgiska rollteorin

Goffmans *dramaturgiska rollteori* tar avstamp i den symboliska interaktionismen genom att den definierar människor som aktörer som agerar utifrån vilket sammanhang de är i (Payne, 2009). Enligt teorin spelar alla människor teater inför en publik. De försöker kontrollera sitt skådespel för att förmedla det intryck de vill ge av sig själva och det är i denna process deras *jag* skapas. De förutsätter att publiken skall ta rollen för verklighet och tro på att de har egenskaperna som de utger sig för att besitta. (Goffman, 2002) Ur teorin kan vi få en förklaring till varför människor väljer att framställa sig på ett visst sätt för att ge ett önskat intryck.

Goffman använder sig vidare av begrepp som *fasad*, *sceneri*, *uppträdande* och *manér* för att beskriva hur individen skapar sitt framträdande för publiken. Fasaden utgör vad individen visar utåt och kan vara såväl omedveten som medveten. Den *personliga fasaden* står för de specifika egenskaper publiken

kopplar samman med aktören i den aktuella situationen. Det finns egenskaper som är mer eller mindre statiska som exempelvis utseende, gester och kön. (ibid)

Sceneriet står för inramningen i agerandet, med detta menas den miljö situationen utspelas i. *Uppträdande* knyts till uppvisandet av individens sociala ställning, och *manér* till den roll som hon eller han väntar sig agera i den specifika situationen. En social fasad blir lätt institutionaliserad vilket innebär att den skapar stereotypa förväntningar på hur den rollen bör se ut. (ibid) Här syftar vi såväl på den institutionaliserade bilden av hur en rom är som på den institutionaliserade bilden av hur en arbetstagare/arbetssökande och hyresgäst/bostadssökande är.

Goffman använder begreppen främre och bakre region. Den främre är den där framträdandet äger rum och där aktören försöker införliva de normer som är förenliga med hur rollen skall framställas. Normerna delas upp i två kategorier där den första berör hur aktören behandlar sin publik i den direkta interaktionen och den andra hur han betar sig när denne är i närheten av sin publik men inte talar till den. I den främre regionen undertrycks saker som kan skada intrycket inför publiken. (ibid) Exempel vad gäller romerna skulle kunna vara att de på jobbet tar sig an en professionell roll och döljer sin etniska identitet, exempelvis genom att inte tala sitt språk, inte berätta att man är rom eller dölja synliga attribut såsom den traditionella klädseln.

I den bakre regionen kan aktören koppla av och klä av sig rollen samt ladda batterierna för att åter kunna agera i den främre regionen. Här kan intrycken som undertrycks från publiken i det främre rummet komma fram. (ibid)

Stigma

Av Goffmans begreppsensemble har vi även valt att använda begreppet *stigma* för att försöka lyfta fram våra intervjupersoners upplevelser av stigma samt hur de hanterar den. Vidare tänker vi att begreppet kan bidra till ökad förståelse till varför gruppen utsätts för stigma ur ett samhälleligt perspektiv.

Stigma beskrivs som ett olycksöde som drabbar en människa som avviker från det ”normala”. Varje samhälle har kategorier som människor delas in i utifrån de egenskaper man förväntar att de ska ha. När någon som inte kan sättas in i en av de förutbestämda och bekanta kategorierna på grund av att denne har någon egenskap som skiljer från det som är förväntat leder det till en stämpling av stigma. (Goffman, 2011)

Goffman förklarar att det handlar om *tribal stigma* när det är en hel grupp som drabbas av denna stämpling (ibid), såsom gruppen romer. Diskriminering av gruppen uppstår som en följd av att de ”normala” i samhället ser gruppen som mindre mänsklig (ibid.)

Den stigmatiserade kan uppleva sig osäker i kontakt med andra personer på grund av att denne

upplever att alla ifrågasätter och bedömer det hon eller han gör. Även en vänlig handling eller ett gott bemötande bedöms därför som opålitligt för den stigmatiserade. (ibid)

Inom teorin av stigma skiljer man mellan personer som är misskrediterade och misskreditabla. När det gäller de misskrediterade så vet omgivningen om att personen har ett stigma medan med de misskreditabla så finns endast möjligheten att de blir betraktade med ett stigma om den stigmatiserande egenskapen blir känd. Detta innebär att personen, som innehar stigma men där omgivningen inte vet om det, kan undvika stigmatiseringen genom att dölja det. Den misskreditabla kommer då att leva ett dubbelliv bland å ena sidan de som stigmat ska döljas från och å andra sidan bland den egna gruppen som känner denne ”på riktigt.” (ibid.) Vi menar att romer som inte öppet visar sin romska tillhörighet på bostads- och arbetsmarknaden kan bli betraktade på ett annat sätt än de som omgivningen identifierat som romer.

Ett stigmas synlighet, det vill säga hur lätt det är att med blotta ögat upptäcka det, påverkar hur den stigmatiserade blir bemött. Samtidigt måste omgivningen ha en bild av vad det som observeras innebär, det vill säga ha någon form av förhandsinformation om vad man kan anse om en person som har stigmat. (ibid) När det kommer till romer så anser vi att det finns en fördomsfull och stämplad bild av vad en rom är och vilka egenskaper denne antas ha. Detta skulle kunna innebära att romer som inte visuellt kan identifieras som romer blir bemötta på ett helt annat sätt än exempelvis de finsk-romska kvinnorna som klär sig i den traditionella sammetskjolen.

Metod

I detta avsnitt presenteras vårt metodval samt hur vi fått tag i våra intervjupersoner. Vidare presenteras hur intervjuerna genomfördes och hur materialet har hanterats och analyserats. Sist i avsnittet har vi en metoddiskussion där vi diskuterar valet av metod och redovisar hur vi handskats med etiska frågor. I diskussionen visar vi även hur vi resonerat kring frågor om validitet och reliabilitet och generaliserbarhet.

Val av metod

Vi har valt att göra en kvalitativ studie med intervjuer för att ta reda på hur romer kan uppfatta sin situation när det kommer till arbete och bostad. Kvalitativa forskningsintervjuer används då man vill förstå något ur en annan persons synpunkt (Kvale & Brinkmann, 2009). Det är en metod att föredra när forskaren strävar efter att förstå intervjupersonens livsvärld, det vill säga hur hon eller han uppfattar något i omgivningen i relation till sig själv (Olsson & Sörensen, 2011).

Ur ett vetenskapsteoretiskt perspektiv har vi ett hermeneutiskt synsätt i vår strävan att försöka förstå romernas situation på den svenska bostads- och arbetsmarknaden. Ett hermeneutiskt synsätt innebär att en transkriberad text av en intervju kan brytas ned i delar vars mening kan tolkas för att därigenom få en förståelse för helheten av intervjumaterialet. Vi har vid bearbetningen av materialet och vid analysen brutit ned intervjuerna i teman varpå vi försökt se hur det står sig mot tidigare forskning och våra teoretiska utgångspunkter. För varje del vi analyserat i materialet har vår förståelse ökat för helheten i materialet. (jmf. Kvale & Brinkmann, 2009; Larsson, 2005).

Forskarens förförståelse har stor betydelse för hur tolkningen av det insamlade materialet blir. (Larsson, 2005) Vi menar att vi redan i forskningsfrågan har en förförståelse om att romerna är en diskriminerad grupp då vi strävar att förstå vilka svårigheter de kan möta på bostads- och arbetsmarknaden. Vid analysen har vi sedan låtit våra teoretiska utgångspunkter visa hur de kan ge en ökad förståelse för romernas situation.

Vår första önskan när det gäller metodval var att genomföra fyra fokusgruppsintervjuer då vi ansåg att dessa kunde få igång diskussioner som känns mer naturliga än individuella intervjuer. Kvale och Brinkmann skriver att det finns en strukturell maktasymmetri mellan intervjuare och intervjuad som kan påverka resultatet (2009). Vi ansåg att det skulle ha varit en fördel att våra respondenter kom i numerärt överläge vilket utjämnade en del av maktfördelningen mellan oss. Ett annat skäl till att vi ville använda oss av fokusgruppsintervjuer är att vi därigenom skulle ha fått ihop material rikt på åsikter och spontana reaktioner på det någon annan i gruppen sagt (jmf. ibid).

Vi eftersträvade en bredd i vårt insamlade material som vi ansåg oss kunna insamla på kortare tid än vad individuella intervjuer skulle kräva. Det visade sig dock att fokusgruppsintervjuer var omöjliga

att genomföra då det fanns föga intresse hos romer att medverka i dessa. Vi valde då att göra individuella intervjuer istället där intervjupersonerna själva fick påverka var intervjuerna skulle äga rum. Samtliga intervjuer är gjorda på intervjupersonens hemmaplan i form av arbetsplats eller hem vilket vi anser kompenserar för en del av maktfördelningen mellan intervjuare och intervjuad.

Urval

Vi har valt att söka intervjupersoner i åldern 25 till 65 år hos både den finsk-romska gruppen, som ofta är mer framträdande klädmässigt, och romer ur andra grupper för att få reda på hur de ser på sin situation på bostads- och arbetsmarknaden. Skälet till att vi inte fokuserat på en enda grupp är att vi vill lyfta fram att det finns flera grupper av romer i Sverige idag och att vi inte förutsätter att det är värre för en grupp i jämförelse med en annan. Vårt syfte är dock inte att göra jämförelser mellan de intervjuade då vi anser att jämförande studier bäst görs med hjälp av kvantitativ metod.

Genom att använda sökorden *romska föreningar* på Google fann vi en lista på Delegationen för romska frågor hemsida ([Romadelegationen](#)) med åtta lokala romska föreningar i Stockholmsområdet. Därefter valde vi bort de tre utan kontaktuppgifter och skickade e-post till fyra av de återstående fem där vi informerade om vilka vi är, vår önskan om att göra fokusgruppsintervjuer för en c-uppsats samt om syftet med studien. Vi informerade dem även om att vi skulle ringa dem några dagar senare för att se om intresse fanns att hjälpa oss. Tre av fyra mail ”studsade” tillbaka till oss då e-postadressen var okänd eller avstängd. På den fjärde lyckades vi få kontakt med en man som i sin tur gav oss e-postadresser till tre personer ur olika romska grupper som eventuellt kunde hjälpa oss att få ihop våra fokusgrupper. En av dessa tre fick vi olyckligtvis inte kontakt med och den andre skulle höra efter i sin bekantskapskrets om de ville medverka i en intervju. Vi skulle ringa tillbaka till honom några dagar senare men tyvärr var telefonnumret då inte längre nåbart. Den tredje fick vi snabbt kontakt med och han ställde själv upp på en intervju.

Genom honom fick vi även kontakt med ytterligare en man och en kvinna. Kvinnan hade inte tid att själv medverka men uppgav att en kvinnlig vän kunde det. Vårt urval var därför ett snöbollsurval (jmf Larsson, 2005). Samtliga tre tillhör en grupp romer som kommit till Sverige från Östeuropa. Vi definierar denna grupp som *utomnordiska romer*.

Vi hade vid det här laget insett att fokusgruppsintervjuer skulle bli svåra att genomföra då det endast fanns intresse av att medverka i enskilda intervjuer. Därför bestämde vi oss för att göra individuella intervjuer istället.

Den femte föreningen som stod listad på hemsidan över lokala romska föreningar hade vi ingen e-postadress till utan tog kontakt med dem via telefon istället där vi informerade om samma uppgifter som i mailet vi skickat till de övriga föreningarna. Mannen vi fick kontakt med där hade inte tid att

själv medverka men gjorde ett försök att höra med sin bekantskapskrets för att se om intresse fanns att hjälpa oss. Tyvärr fick vi inte några intervjuer genom honom.

Det var den finsk-romska gruppen som var svårast att komma i kontakt med, och få intervjupersoner från. Vi fick därför använda oss av ett bekvämlighetsurval. En av oss författare kände till Allan (fingerat namn) genom andra kontakter och frågade honom om han kunde hjälpa oss att finna intervjupersoner. Allan ställde själv upp på en intervju och genom honom fick vi även ytterligare två intervjuer med en kvinna och en man.

Vårt mål var att göra totalt åtta individuella intervjuer fördelat på lika många kvinnor som män samt finsk-romska och romer från andra grupper. Tyvärr var det svårt att finna ytterligare en kvinna från både den utomnordiska och från den finsk-romska gruppen och därför har vi istället intervjuat sex personer.

Intervjuerna

Intervjuguiden som vi utformade har fyra olika teman; *arbetsmarknad*, *bostadsmarknad*, *kultur* och *situationsbeskrivning* (se bilaga). Vi har ställt samma 27 frågor till alla intervjupersoner vilket innebär att intervjuguiden är strukturerad. Ju högre grad av strukturering desto högre är sannolikheten att intervjupersonerna uppfattar frågorna på ett liknande sätt (Olsson & Sörensen, 2011). Detta innebär att en strukturerad intervjuguide kan ge svar som kan jämföras mellan intervjupersonerna. Frågorna är utformade dels utifrån våra frågeställningar men vi har också tittat på enkätfrågorna i den kvantitativa C-uppsatsen som skrevs vid Institutionen för Socialt Arbete vid Stockholms Universitet år 2003 av Forsberg och Lakatos. Vi använde vissa frågor som inspiration och omvandlade dessa till mer öppna och passande för en kvalitativ studie. Vi har också ställt olika följdfrågor till de intervjuade beroende på vad de berättat om.

Både vid den första kontakten med intervjupersonerna via telefon och innan intervjuerna informerade vi om vårt övergripande syfte med studien, vad de samtycker till samt att det är helt frivilligt att delta i intervjun. Samtliga intervjupersoner gav sitt informerade samtycke (jmf. Kvale & Brinkmann, 2009).

Vi frågade intervjupersonerna om vi fick ha ljudupptagning under intervjuerna för att säkerställa att vi får med allt, varpå samtliga svarade ja. Vi informerade även om att det endast är vi intervjuare som har tillgång till det inspelade materialet och att det raderas när studien är betygsatt. Vi var noga med att förmedla att det råder full anonymitet i medverkan och att alla kännetecken såsom namn, bostadsort och arbetsplats kommer att avkodas. Vi frågade om de ville ta del av de transkriberade intervjuerna så de kunde läsa igenom dem och göra eventuella tillägg och ändringar innan vi använde materialet. Samtliga ville läsa och men inga ändringar har förmedlats till oss.

Samtliga intervjupersoner fick bestämma själva var intervjuerna skulle äga rum. Robert och John intervjuades i avskilda rum på deras arbetsplatser där vi i lugn och ro fick sitta och samtala. Vi upplever att miljön för intervjuerna var mycket bra då det dels var neutrala rum för intervjupersonerna som inte satt i de rummen normalt under dagarna, och dels då vi var på deras territorium vilket gav balans till att vi var två intervjuare men endast en intervjuperson i rummet.

Intervjun med Rosa genomfördes hemma hos henne och miljön i detta fall kan ha påverkat hennes koncentration då hon hade sina barn hemma. Vi visste att hon skulle ha detta så vi var förberedda på att det kunde bli avbrott i intervjun och var noga med att återuppta en fråga som blivit avbruten och fick därigenom fullständiga svar på våra frågor.

Intervjuerna med John, Robert och Rosa är genomförda av båda författarna där en lett intervjun medan den andra kommit in i slutet med de frågor som uppstått under tiden. Intervjuerna med Allan, Petri och Tanja är genomförda hemma hos Allan men av endast en av författarna på grund av svårigheter i att finna en tid som fungerade för alla parter.

En del av intervjun med Allan gjordes medan de två vännerna lyssnade på då de anlände hem till Allan mitt i intervjun. Författaren tog beslutet att inte påtala deras närvaro under intervjun då det kunde påverka stämningen oss emellan och försökte istället vara medveten om nödvändigheten av att ställa ytterligare frågor till dem i deras intervjuer kring ämnen där svaren var lika Allans för att se om utsagorna förändrades.

Intervjuerna var mellan 45 och 95 minuter långa där den första var allra längst. Efter den första intervjun var vi mer medvetna om tiden och försökte leda tillbaka de övriga intervjupersonerna till våra frågor när de talade om annat som inte fyllde vårt syfte. Vi försökte dock vara noga med att inte avbryta intervjupersonerna i sina utsagor. En av de allra viktigaste sakerna att tänka på vid intervjuer är att få intervjupersonen att känna sig viktig och få tala till punkt (Olsson och Sörensen, 2011).

Bearbetning av material

Ljudinspelningarna transkriberades så nära in på intervjuerna som möjligt. Samtliga transkriberingar gjordes ordagrant men vi har valt att ta bort alla ”hummanden”. I förekommande fall skrevs dock pauser, skratt och mimik in i texten om dessa ansågs viktiga för tolkningen av texten.

Därefter gjordes en meningskoncentrering av texten där vi med några få ord beskrev vad stycket handlade om. Sedan gjorde vi teman genom en meningskategorisering och markerade stycken i texten som tillhörde våra frågeställningar i olika färger och började pussla ihop de olika intervjupersonernas svar. Därigenom kunde vi se vilka som hade liknande upplevelser och vilka som skilde sig från

varandra. (jmf. Kvale & Brinkmann, 2009; Larsson, 2005)

De teman vi fått fram redovisas i resultatdelen där vi gett intervjupersonerna fingerade namn för att säkerställa anonymiteten och vi har även bytt ut alla nämnda efternamn, orter och arbetsplatser till *efternamn*, *bostadsort*, *ort* och *företag* inskrivet i klamrar när dessa nämns i citaten. Två av intervjupersonerna har tidigare arbetat på en skola respektive förskola och detta har vi valt att inte dölja i resultatet då de är viktiga för sammanhanget. Orden kan ändå inte härledas till en viss person så anonymiteten röjs då skolans och förskolans namn inte är angivna.

Vid analysen jämförde vi sedan vårt material mot tidigare forskning. Vi försökte även se hur våra teoretiska utgångspunkter kunde hjälpa oss att få en djupare förståelse för materialet. Utifrån ett hermeneutiskt perspektiv analyserades varje meningskategori och tema för sig för att därefter sättas ihop till ett större sammanhang inom varje analysavsnitt. (jmf. *ibid*)

Metoddiskussion

I efterhand har vi kommit fram till att individuella intervjuer förmodligen var ett bättre val än fokusgruppsintervjuer då vi har en strävan att förstå hur intervjupersonerna upplever sin, och den egna gruppens, situation på bostads- och arbetsmarknaden. Kvale och Brinkmann menar att det framför allt är passande att göra intervjuer när forskaren vill klarlägga intervjupersonens eget perspektiv på sin livsvärld (2009). Vi tänker oss att fokusgruppsintervjuer kunde ha lett till att intervjupersonerna talade på ett mer abstrakt sätt och inte gav exempel på egna upplevelser. Detta hade självklart kunnat svara på hur de anser att det är för romer som grupp, men det hade kunnat bli svårare att svara på hur just de utvalda intervjupersonerna upplevde *sin* situation.

Skälet till att vi valt att ha med kultur och situationsbeskrivning som teman i intervjuguiden är att vi var medvetna om att vi valt ett ämne som av många romer kan uppfattas stötande. En grupp som är diskriminerad i samhället behöver nödvändigtvis inte ha fler påminnelser om detta. Forskningsprocessen ska göra så litet skada som möjligt på intervjupersonerna och den grupp de tillhör. Den etiska principen är att *göra gott*, och fördelarna med det vi kan få ut av forskningen ska uppväga nackdelarna med att våra intervjupersoner kan lida skada. (jmf. *ibid*) Genom att ha ett antal mer allmänna frågor har vi låtit våra intervjupersoner tala om annat än bara bostads- och arbetsmarknaden för att visa att vi förstår att det finns andra områden som också är viktiga att tala om och beakta.

Vår förförståelse är att romerna är diskriminerade och är utsatta i samhället. Vi har genomgående i studien försökt förhålla oss objektiva och inte ta för givet att det är på ett visst sätt för våra intervjupersoner. För att undvika att vinkla resultatet i en viss riktning valde vi även att inte använda ordet *diskriminering* i några frågor. Vi ville få intervjupersonerna att beskriva sin situation på ett mer

förutsättningslöst sätt och låta dem formulera sina upplevelser. De har själva kommit in på de diskriminerande händelser de varit utsatta för. Vi upplever att vi genom detta sätt även undvikit att intervjupersonerna känt att intervjun var deprimerande vilket vi anser skulle ha varit etiskt oförsvarbart.

Vi hade som mål att intervjua lika många kvinnor som män men fick svårigheter att finna ytterligare två kvinnor. Vi hade dock inte tänkt göra några jämförelser mellan könen och vi är nöjda med att vi fick lika många intervjupersoner från vardera grupp då vi anser att det ger balans till studien. Vi upplever även att vi fått ett rikt material i de intervjuer vi gjort och att material från ytterligare två intervjuer kunde ha haft en negativ påverkan på läsvänligheten i resultatavsnittet.

Validitet

Vi anser att en strukturerad intervjuguide med följdfrågor har varit ett bra val för att öka validiteten i vår studie. Hög validitet inom den kvalitativa forskningstraditionen benämns som något som fångar in det som man avser att undersöka (Lindström, ref. i Larsson, 2005). Med hjälp av våra följdfrågor har vi kunnat följa upp intervjupersonernas svar för att säkerställa att vi verkligen förstod det de förmedlade så vi inte gjorde egna felaktiga tolkningar.

En av frågorna i intervjuguiden handlar om ifall intervjupersonerna upplever några slitningar mellan att tillhöra en minoritetsgrupp och samtidigt leva i ett majoritetssamhälle. Denna fråga hade nästan alla intervjupersoner svårt att förstå varpå vi var tvungna att förtydliga vad vi menade. Vi förklarade att vi menade om de upplevde att det finns konflikter i att leva enligt den romska kulturen i Sverige och om det fanns situationer då de upplever att det är enklare respektive svårare. Alla intervjupersoner gjorde ett försök att svara på frågan men vi förstår nu i efterhand att den frågan borde ha bearbetats mer. Samtidigt är det en av de frågor som ingår i temat *situationsbeskrivning* i intervjuguiden som var mer allmänna frågor för att ge intervjupersonerna en möjlighet att tala om annat än arbete och bostad. Vi upplever därför inte att frågans utformning skadat validiteten i studiens syfte.

Mitt i intervjun med Allan anlände hans två vänner som också skulle intervjuas. Vi upplever inte att Allans svar i intervjun påverkats av att vännerna anlände. Vi tänker oss att det beror på att han kan ha upplevt att maktfördelningen mellan honom själv och intervjuaren blev mer jämlik med vännerna närvarande. Den av oss som intervjuade var också noga med följdfrågor till vännerna för att minska risken att Allans svar påverkade deras egna svar. Detta fungerade mycket bra då svaren därigenom blev mer utförliga och vi upplever att detta ökade validiteten i deras utsagor.

Intervjuerna med Allan, Petri och Tanja har utförts av endast en intervjuare. Detta kan ha medfört

att vi gått miste om en del möjliga följdfrågor under dessa intervjuer men vi upplever inte att vi saknat något medan vi bearbetat materialet. Som vi redan nämnt var intervjuaren särskilt noggrann med fördjupande frågor till Tanja och Petri för att försöka täcka in allt, men trots det kan det vara så att vi gått miste om något och särskilt i intervjun med Allan.

När man transkriberar det insamlade materialet kan man antingen välja att göra som vi, det vill säga ordagrant, eller så kan man välja att göra det med meningen i tanke och skriva om det talade språket till det skrivna. Kvale och Brinkmann menar att ingen av dessa metoder är mer valid än den andra men att den förra används ofta vid språkanalyser (2009). Vi upplever att en ordagrann transkribering var ett bra val för vår del för att inte gå miste om något väsentligt och för att kunna redovisa citaten på ett representerande sätt.

Validitet handlar, förutom att fånga in det man avser att undersöka, om att ha ett resultat fritt från bias det vill sägas forskarens egna tankar och antaganden (ibid). Vi anser att vi lyckats presentera ett resultat fritt från bias där vi sakligt presenterat intervjupersonernas upplevelser. Vi har också försökt ha ett rikligt antal av citat med i resultatet för att visa tydligt vad våra intervjupersoner sagt.

Reliabilitet

Vi har diskuterat huruvida vi skulle ha fått samma svar av intervjupersonerna om det var en annan intervjuare som hade ställt frågorna. Reliabilitet i en studie innebär att resultatet ska vara pålitligt och samma svar ska kunna fås oberoende av vem som ställer frågorna och vi tror att det skulle ha kunnat komma fram andra åsikter och tankar om intervjuerna hade utförts av någon som själv är rom. (jmf. Kvale & Brinkmann, 2009). Vi upplever dock att vi fått bra kontakt med våra intervjupersoner genom att vi har visat oss pålästa på, och genuint intresserade av, romernas historia och situation. Samtliga intervjupersoner var också välkomnande och villiga att dela med sig av mycket personliga erfarenheter vilket tyder på att vi bör ha en hög reliabilitet i studien. Vi tror också att vi tack vare att vi inte står alltför nära forskningsfrågan lyckats vara mer objektiva i vår studie, och vid intervjuerna, än en person som tillhör den studerade gruppen hade kunnat vara.

Det faktum att det finns en relation, även om den är ytlig, mellan författaren och en intervjuperson (Allan) har sina för- och nackdelar. Fördelen är att intervjupersonen kan känna tillit till intervjuaren då man känner till varandra sedan innan och därigenom få ett mer avslappnat samtal. Knutet till detta är dock även en etisk fråga då intervjupersonen kanske inte känner sig bekväm med att dela med sig av sina upplevelser till en person som han har en privat koppling till. Det kan också innebära att intervjupersonen av välvilja kan komma att ge svar som han tror intervjuaren är ute efter vilket skadar reliabiliteten i resultatet. I detta fall upplever vi att Allans svar på intervjufrågorna var spontana och

tydde varken på att han dolde något eller sa något som inte gällde honom. Vi upplever heller inte att det finns några motsägelser i de svar han gav. Vi anser därför att bekantskapen i detta fall framför allt var till fördel med tanke på svårigheterna i att finna intervjupersoner.

Ingen av intervjupersonerna har gett oss direktiv om att göra ändringar i de transkriberade intervjuerna. Detta anser vi tyder på att reliabiliteten i resultatet är hög. Vi anser att kontakten med de intervjuade, då vi mailade transkriberingarna till dem, även hade en uppföljande effekt så de intervjuade kände sig ihåkomna och gav dem insikt i hur viktiga de är för oss.

Generaliserbarhet

Generaliserbarhet inom den kvalitativa forskningstraditionen ställer frågan *hur* vi kan generalisera vårt resultat, inte *om* vi kan generalisera. En utförlig beskrivning av detaljerna kring studien ökar generaliserbarheten. (Kvale & Brinkmann, 2009) Sam Larsson talar om att man inom kvalitativ forskning kan göra en extrapolering, vilket innebär att vi kan göra vissa uttalanden om att resultatet kan generaliseras till andra situationer med liknande förhållanden (2005). Vi har försökt att vara så tydliga som möjligt i studien för att en extrapolering ska kunna göras, och vi upplever att vårt resultat gällande svårigheter, och strategier för att hantera dessa, kan generaliseras till att gälla fler än bara våra intervjupersoner.

Det har dock inte varit vår prioritet att resultatet ska kunna generaliseras till andra romer, utan vi har fokuserat på att göra en studie där vi låter några romer få beskriva de personliga upplevelser de har. Vi anser att alla studier som åskådliggör en utsatt grupps egna upplevelser är ett bidrag till att öka förståelsen för dem och förbättra deras situation.

Resultat

Presentation av intervjupersonerna

Finska romer

Allan.

Allan är en man i åldern 30-35 år. Han är född och uppvuxen i Sverige och bor i en hyresrätt i en medelstor kommun utanför Stockholm. Allan är gift med en finsk kvinna som inte är rom.

Allan arbetar idag på ett företag i kommunen där det är många anställda och flera olika nationaliteter är representerade i personalgruppen.

Allan föredrar ordet *zigenare* över *rom* vilket är anledningen till att det används i hans citat.

Petri.

Petri är en man i åldern 25-30 år och han bor i samma kommun som Allan. Även Petri är född och uppvuxen i Sverige och bor i dag i en hyresrätt. Petri är gift med en finsk-romsk kvinna som använder den traditionella kjolen.

Petri hoppade av gymnasiet som tonåring för att han var skoltrött. Han poängterar att hans avhopp inte hade med den romska kulturen att göra, utan att det var för att han ville arbeta istället. Idag arbetar han på samma företag som Allan.

Tanja.

Tanja är en romsk kvinna i åldern 25-30 år och hon bor i en hyresrätt med sin familj i samma kommun som Allan och Petri. Tanja har en finsk mamma och en finsk-romsk pappa. Hon hade möjligheten att välja huruvida hon ville leva ett romskt liv men beskriver att hon redan i ung ålder kände att den romska kulturen gjorde henne hel. Tanja använder den traditionella finsk-romska kjolen som hon tog på sig när hon var 18 år gammal.

Tanja har tidigare arbetat på en förskola samt ett företag inom livsmedelsbranschen men är idag arbetssökande. Hon beskriver hur hon alltid varit öppen med att hon är rom och att det inte är något hon döljer heller när hon söker arbete.

Samtliga finska romer är födda i Sverige men har föräldrar som är födda i Finland.

Utomnordiska romer

John.

John är en romsk man i åldern 35 – 40 år. Han bor i en hyresrätt med sin familj i en kommun utanför Stockholm.

John hoppade av skolan i nian vilket han uppger var på grund av att han inte såg någon mening i att gå i skolan snarare än att det var för att det var jobbigt. I vuxen ålder insåg han dock att en utbildning kunde ge honom arbete inom det han är som mest intresserad av och studerade på Komvux och därefter på högskola. Idag arbetar han på ett stort välkänt företag med många anställda.

John är aktiv inom romska frågor och har många idéer om vad som kan göras för att förbättra romers situation i Sverige.

Rosa.

Rosa är en kvinna i åldern 25-30 år. Hon bor i en hyresrätt tillsammans med sin familj i en kommun utanför Stockholm.

Rosa beskriver att hon haft många jobb men att dessa inte varit långvariga. Detta beror mycket på att hon pluggat samtidigt men hon tror att hennes romska tillhörighet kan ha spelat roll. Hon har framförallt arbetat inom säljbranschen i vilken hon är utbildad i. Rosa har för tillfället föräldraledig men planerar att börja studera till hösten.

Robert.

Robert är en romsk man i åldern 30-35 år. Robert bor i en hyresrätt i en kommun utanför Stockholm.

Robert beskriver att han har haft många jobb men att hans nuvarande jobb är det första där han öppet är rom. På tidigare arbetsplatser har han inte berättat att han är rom. Idag jobbar han på ett stort företag där han har en framträdande roll och kommunicera mycket med mycket människor.

Robert är insatt och intresserad av romska frågor och tror att det är mycket viktigt att arbetet för romer sträcker sig över tid och att frågorna måste engagera hela samhället.

De utomnordiska romerna har rötter i Central- och Östeuropa.

Bostadsmarknaden

I denna del av resultatet redovisas intervjupersonernas svar på hur de upplever sin situation på bostadsmarknaden. Till en början presenterar vi de upplevelser intervjupersonerna haft av diskriminering på bostadsmarknaden samt hur de upplever sig bli bemötta inom området. Därefter

följer ett avsnitt om hur de blivit bemötta av sina grannar. Sedan behandlar vi de strategier för att förhindra diskriminering och dåligt bemötande som kunnat urskiljas i intervjuerna. Till sist följer en sammanfattning av resultatet gällande bostadsmarknaden.

Diskriminering samt bemötande på bostadsmarknaden

Samtliga intervjupersoner bor i hyresrätter och uppger att det var lätt att få den bostad de bor i för närvarande vilket de förklarar är på grund av att de har egna inkomster vilket ofta är ett krav på att få bostad.

Ingen ur den utomnordiska gruppen nämner att de själva någon gång haft svårt att få en bostad men kan ge exempel på familj, vänner och bekanta som varit med om diskriminering på grund av deras romska ursprung. Samtliga tror att det faktum att de inte bär traditionell klädsel spelar stor roll och Robert tror att detta gör att deras grupp lättare kan ”kamouflera” sin etniska identitet.

De finska romerna har tidigare erfarenheter av problem att få bostad och menar att romer många gånger måste anpassa sig till hur det svenska samhället ser ut.

Allan uppger att romer i högre utsträckning bor i storstäderna och att detta är kopplat till den etniska tillhörigheten.

Jag tror att det är lättare i storstan att få en bostad [där] invandringen är mer övergripande eller i mer majoritet om man säger så. För här blandas man. [Det är] inte lika mycket ” du är zigenare, du är svartskalle, där finne” [...] Men samtidigt tror jag att romer föredrar de utsatta områdena just för att man får leva lite friare där, flyttar man till [ett bostadsområde utan invandrare] så måste du ju övervinna majoritetsfolket. (Allan)

Allan menar att det är lättare att smälta in i en storstad där det finns många olika etniciteter. Även Petri uppfattar att romerna håller sig till storstäderna. Vidare tror Petri att romer måste anpassa sig till var man kan få en lägenhet. Allan tar upp det faktum att romer väljer att bo tillsammans i utsatta områden för att det är lättare. Att bo i områden där majoritetsbefolkningen bor kräver att man som rom visar, och övertygar, att man är en bra människa.

Samtliga ur den utomnordiska gruppen uppger att de tror att efternamnet kan vara en stor del i problemet att få bostad. Både Robert och Rosa nämner direkta exempel på hur människor i deras närhet blivit nekade bostad.

Min [släkting] ville flytta till [ort], då fick de höra efternamnet och sa: ”vi ger inte dig på grund av att du är zigenerska”. Jag har hört att [efternamn] är ett väldigt jobbigt namn att ha.

[...] Jag känner jättemånga som har bytt efternamn för att de har det jättejobbigt att komma in i samhället. (Rosa)

Det finns efternamn som är extremt typiskt romska: [efternamn], då brukar folk oftast veta att det är romer det handlar [om]. Ett exempel var en kvinna som sökt en lägenhet i [ort] då fick hon inte den lägenheten fast allt stämde på papper, den blev given till en svensk familj. (Robert)

Förutom efternamnet tror samtliga ur utomnordiska gruppen att klädseln spelar stor roll och att det skapar problem att ha ett romsk utseende. Rosa nämner att en orsak till att de utomnordiska romerna haft det lättare kan vara att de är lite modernare än andra grupper.

Jag vet att så fort man är klädd lite annorlunda och ser ut på det romska viset så har folk enorma problem att få lägenhet, alltså jag har inte känt av det men vår folkgrupp är lite modernare på något sätt. (Rosa)

Både Allan och Tanja, som är finska romer, förstärker det Rosa talar om genom att dela med sig av egna erfarenheter som är kopplade till deras klädsel.

Vi var erbjudna en lägenhet och var jätteintresserade men sen efter att hon såg oss så var vi ju noll intressanta igen för lägenheten. Och sen orkade jag inte driva det vidare. (Allan)

Ja, men det är svårare att söka bostad och så. För nu fick vi den här lägenheten i [ort] så kunde jag inte vara med och titta [...] Men sen efteråt, tre veckor eller nånting, gick jag ner till [namn på hyresvärden] och då frågade jag efter mina tapeter, och då var det såhär: ”vart bor ni” Och då sa jag [namn på bostadsområde] och dom vart såhär ”det finns inga romer där”. (Tanja)

Allan menar att genom att han gick miste om en bostad på grund av att han sökte den iförd traditionell klädsel. Tanja som inte hade möjlighet att gå med och titta på lägenheten kände av detta när hon fick se hyresvärdens chockade min över att hon hyrt ut till en rom.

John tror att det är viktigt att som rom tänka på att man är extra synad:

För mig känns det som att toleransen varit mindre på grund av att man är rom. Om det är

barn som väsnas blir det mer klagomål än om det skulle vara en svensk. (John)

John nämnde även att det tycks finnas en allmän uppfattning att romer är stökiga och att om de har fest blir det mer uppmärksammat än om en svensk familj har fest. Oftast hyr de lokaler för fester istället.

Robert, som har kompisar som blivit nekade lägenhet, menar att orsaken till att de inte fått en lägenhet var uppenbar men att detta är något som inte diskuteras öppet. Han menar dock att det är ganska självklart att det är den romska tillhörigheten som utesluter vissa från bostadsmarknaden men att detta är svårt att få fram i klartext:

Jag tror nog att det är väldigt sällan någon kommer att tala om för dig att du fick inte den här lägenheten för att du är rom, men jag menar, man kan väl dra slutsatserna själv om en svensk familj får lägenheten en vecka efter fast man står före i kön. Då är det väl ganska självklart. (Robert)

Grannskapets reaktioner

Ingen ur den utomnordiska gruppen har någon närmare kontakt med sina grannar och menar att detta är ganska vanligt i Sverige överhuvudtaget.

De finska romerna berättar hur grannskapet reagerade när de flyttade in i nya områden men också om hur det ger resultat att trotsa negativa attityder genom att själva vara trevliga:

I samma hus som vi bodde, bodde skinnskallar, alltså riktiga rasister. Jag gjorde som en vana att jag alltid hälsade på honom, fast han inte hälsade på mig. Och det gav ett resultat, så efter någon månad började han hälsa också. (Allan)

Man hörde hur det snackades att ”nu flyttar en zigenarfamilj hit och hur skall det gå?” [...] Men efter ett halvår så fick man vara ifred [och] folk började hälsa på en och de förföljde oss inte i affärerna. (Petri)

Tanja uppger även att hon har en nära relation till en av sina grannar. Grannen hade vid ett tillfälle stött på en annan granne som öppet visade sin misstro till romska grannar:

Min granne som bor mittemot, hon och jag är ju typ bästa vänner och då hade hon stått ute och rökt och ena grannen kom in med barnvagnen och sa att ”hissen är ju full, hur ska jag

få upp vagnen?” Då sa min granne: ”du har ju barnvagnsgrejen där, sätt in vagnen där”. ”Jag vet inte om jag vågar ha min vagn där när det flyttat in såna där [...] Ja men zigenare...” (Tanja)

Det som sedan hände var att Tanjas vän gjorde klart för grannen att Tanja och hennes man arbetar och faktiskt har råd att köpa sin egen vagn. De finska romerna svarade relativt samstämmigt i att det krävs tid men att det går att förändra relationer i närområdet.

När de såg att vi var en normal familj som alla andra, att vi jobbade regelbundet, vi förde inga oljud eller något sånt. Det mjuknade upp. (Petri)

Strategier på bostadsmarknaden

Den utomnordiska gruppen har som sagt inte märkt av några svårigheter att få en bostad men John tror att det kan vara svårt att få bostad i och med de förutfattade meningar som finns om romer. Han menar vidare att hans grupp kan ha lättare än exempelvis finska romer eftersom att hans grupp inte ser så annorlunda ut.

Vi är bättre på att kamouflera, komma in och inte se annorlunda ut som kanske finska romer. Men man vet ju fortfarande att det är den romska gruppen [...]. Vi vill ju liksom inte vara störande. Om vi skall ha fester idag så brukar vi inte ha det hemma. Vi brukar hyra lokaler eller restaurang eller så. (John)

John menar att de väljer att inte ha fest hemma och att det finns en förutfattad mening att den romska gruppen skulle vara mer stökig än majoritetsbefolkningen.

Tanja och Petri berättar hur finska romer ofta får maskera och dölja var de kommer ifrån. Petri säger att han vid lägenhetsvisning klätt sig som en svensk för att öka chanserna.

När vi har varit och kollat på lägenhet har vi tagit det säkra före det osäkra och klätt av oss [skratt] Nä, men som en vanlig svensk går vi, i mjukisbyxor och att man inte har den här traditionella klädseln just för att [...] öka chanserna att få lägenhet. (Petri)

Jag vill gärna visa att jag är [rom]. Får jag inte bostad [så] får jag inte det. Då har jag i alla fall varit uppriktig och visat vad jag är för något och står på mig.[...] Jag tror att det är mycket att männen får gå ensamma. Kvinnan ska inte... Har du valt kläderna då ska du

liksom gå med dom också. (Tanja)

Tanja berättar hur hon väljer att inte dölja sin romska identitet men hur hon ändå tror att det spelar roll vid sökande av bostad och att konsekvensen ofta blir att mannen får gå själv på lägenhetsvisningar.

Sammanfattning av bostadsmarknaden

Samtliga intervjupersoner bor i hyresrätt och alla uppger att de haft lätt att få sin nuvarande bostad, vilket kan bero på att alla har stadiga inkomster. Intervjupersonerna som tillhör den utomnordiska gruppen upplever överhuvudtaget inte att de har haft problem att få bostad men känner vänner som haft det.

Samtliga ur den utomnordiska gruppen tror att typiskt romska efternamn samt traditionell klädsel har stor betydelse i svårigheterna att få en bostad. John nämner även att det finns förutfattade meningar om hur romer är som hyresgäster; att de är stökiga och högljudda. Som rom menar han att man måste inse att toleransen för vad romer och för var svenskar gör är på olika nivåer. Därför kan en strategi vara att vara extra ordentlig och till exempel inte ha fester i hemmet.

Den utomnordiska gruppen uppger ingen kontakt med sina grannar men menar att detta snarare handlar om att man inte har kontakt med grannar överlag i Sverige.

De finska romerna har erfarenheter av svårigheter på bostadsmarknaden, särskilt kopplat till klädseln. Samtliga av de finska romerna tror att romer framförallt bor i storstäderna och att detta dels beror på att det är lättare att få bostad där och dels för att det är lättare att passa in i storstan där det är mer blandade etniciteter.

De finska romerna uppger blandad kontakt med grannarna. Gemensamt är att de säger att det krävs tid och tålamod för att bli bemött med acceptans från grannarna.

Arbetsmarknaden

I denna del av resultatet börjar vi med en redovisning av hur intervjupersonerna ställer sig till möjligheten att få arbete i Sverige och vilka svårigheter som kan finnas. Vidare behandlas upplevelser av diskriminering på arbetsmarknaden och hur de upplevt bemötande av arbetskamrater och chefer. Därefter presenteras olika strategier för att lyckas på arbetsmarknaden då vi har uppfattat att det finns olika sätt att förbättra möjligheten att få arbete. Till sist följer en sammanfattning av resultatet på arbetsmarknaden.

Svårigheter att få ett arbete

Samtliga intervjupersoner uttrycker att det är svårt för romer att få arbete idag. Flera menar att det

dels handlar om att utbildningsnivån är låg hos många romer men också att egenskapen av att vara rom har betydelse då bilden av romer är så fördomsfull och stämplad.

Jo, men jag tror att det finns hinder, det finns enorma hinder. Jag menar så länge en människa, så länge ett samhälle, behåller den här fördomsfulla stereotypiska bilden och inte får bättre koll på vad det handlar om är det så här att en rom är lite mystisk. (Robert)

Det är ju utbildning och utseende. Har man ingen utbildning så är det ju svårt. Har du utbildning och sen kommer till arbetsintervju så ser de ju vem du är och då är det ju nästa fas att ta sig igenom. (Petri)

Rent krasst så tror jag att står det en svensk och en zigenare med samma meriter så väljer dom svensken. Och det har jag inte någon statistik eller något annat att gå på, men en känsla. (Allan)

Tanja upplever också att det är svårt för romer att få arbete och tänker framför allt på romska kvinnor som använder den traditionella stora kjolen:

Det är ganska svårt [för] de som har på sig den här kjolen. Ja, men om jag går så här till en intervju så tänker de direkt ”Jaha, ska du gå klädd så? Här?” [...] Jag tror att det är mycket svårare för kvinnor att få jobb än män.

Tanja berättar att hon är öppen med att hon är rom och har till och med skrivit det i sitt CV. Sedan hon blev arbetslös har hon sökt cirka 50 arbeten men inte fått komma på någon intervju. Tanja berättar även att hon inte skulle kunna söka jobb på Ica Maxi för det handlar så många äldre romer där och det är skamligt att visa sig utan kjolen inför dem. Hon berättar att hon en gång valt den traditionella kjolen så ska hon inte ta av sig den. Hon menar dock att hon kan ta av sig kjolen på en mindre arbetsplats som använder arbetskläder om äldre romer inte brukar vistas där. Tanja poängterar att hon endast vill byta om till arbetskläder om övrig personal gör det men att hon vill ha sina vanliga kläder om de också har det.

Allan upplever att det blivit bättre för romer på senare tid. Han upplever att fler arbetar idag än för tjugo år sedan och att flera i hans omgivning arbetar.

I min omgivning så jobbar 90 % av de som jag känner och det är mest unga generationen då, min generation. Men av äldre så vet jag knappt nån. En vet jag, kanske två. [...] Jag vet att det satsas väldigt mycket på unga idag men jag tror att det brister i vuxnas stöd och min tanke är

att får man vuxna till jobb, så smittar det av sig till barnen automatiskt. (Allan)

Även John uttrycker att det varit svårare för den äldre generationen. Hans föräldrar är födda i ett annat land och när de kom till Sverige hade de höga förväntningar på livet i Sverige:

Man kom till Sverige med otroligt höga förväntningar. [...] Men riktigt så vart det ju inte utan de som försökte utbilda sig och komma in på arbetsplatser, ja det gick inte! Många blev liksom... Men slutar tro på sig själv och att det fanns någon sån framtid som man hade förväntat sig. (John)

Han menar vidare att hopplösheten som infann sig hos den äldre generationen har lagt spår i de romska ungdomarna. Han berättar att många ungdomar inte vill kämpa med flera år av studier för att de upplever att det ändå inte kommer att leda till arbete.

Upplevelser av diskriminering samt bemötande på arbetsmarknaden

Tanja har haft två arbeten där båda hade arbetsgivare som tidigare haft goda erfarenheter av romer som anställda eller som vänner. Hon har därför inga negativa upplevelser att dela med sig av när det gäller arbetslivet. Hon uppger att det aldrig var några konstigheter trots att hon varit öppen med att hon är rom. Tanja arbetade en kort period på en förskola och hon beskriver hur hon upplevde bemötandet av både barnen och föräldrarna:

Det var hur bra som helst och de på förskolan tyckte det var jättefint och barnen frågade ju en massa saker – om man var prinsessa eller varför man hade såna kläder varje dag. Vissa [av föräldrarna] var lite... Men de visste väl inte så mycket. Av väldigt många så kände man sig välkommen. (Tanja)

Allan uppger att han upplevt diskriminering inom arbetslivet som han anmält till DO. Han berättar att han blev anställd på ett mindre företag för några år sedan utan att berätta om sitt ursprung. När han fick frågan så skämtade han till det och sa att han är en ”gott- och blandatpåse”. Strax efter att de påbörjat en diskussion om att Allan skulle bli arbetsledare fick arbetsgivaren reda på att han var rom varpå han inte längre var aktuell för jobbet.

Jag var högaktuell för det där jobbet tidigare och den enda skillnaden var att [han] fick reda på mitt ursprung, så var jag noll intressant för honom. Och då hade han sina fördomar och inget annat. (Allan)

Det hela slutade med en förlikning men Allan uppger att han inte var nöjd med detta och menar att om han då hade vetat det han var tvungen att genomgå så skulle han inte ha anmält det. Idag arbetar Allan på ett annat företag där han redan från början kände sig väl bemött.

Även Petri beskriver en situation som han upplever var diskriminerande. Inom kommunen där han bor finns en regel som säger att när man varit anställd i tre år så ska man få fast anställning eller bli uppsagd. Petri hade varit anställd på en skola i tre år och fick inte fast anställning trots att elevernas föräldrar hade samlat in namnunderskrifter för att få ha honom kvar.

För de gillade ju mig och jag trivdes på jobbet, men min chef hade en annan syn på saken. Hon ville inte ha mig kvar. Och som tack för de här tre åren fick jag två tian-lotter. (Petri)

Samtidigt som Petri blev uppsagd blev en annan kvinnlig rom uppsagd medan en annan icke-romsk arbetskamrat, som arbetat där i endast två år, fick fast anställning. Han menar vidare att han inte kan vara säker på att han blev uppsagd på grund av att han är rom, men att det var så han upplevde det. Han hade inte utbildning för jobbet men menar att han kunde ha fått möjligheten att utbilda sig under tiden han fortsatte arbeta. Idag arbetar Petri på ett större företag sedan många år tillbaka. Han berättade redan första arbetsdagen att han är finsk rom och att det togs emot bra vilket han tror kan ha att göra med att det är ett stort globalt företag där etiska regler följs.

Robert har sällan berättat på sina arbetsplatser att han är rom men uppger att han någon gång sagt att han är rom efter att han blivit mer kompis med arbetskamraterna. Han berättar hur reaktionen kan bli:

”Var kommer du ifrån?” [frågar arbetskamraten] ”jag är rom”. ”Jaha”, men det är väl OK” säger de. Jag menar jag tror inte de skulle säga samma sak till någon som säger ”Hej, jag kommer från Iran”. Jag kan förstå att själva tanken är god men man fattar ju samtidigt att det är förknippat med en väldigt stereotypisk bild. (Robert)

Han berättar även om en vän som arbetade inom IT och hade berättat att han var från ett

östeuropeiskt land. När han efter ett tag kände sig mer bekväm med arbetskamraterna och arbetsgivaren och berättade att han är rom. En vecka senare blev han av med sitt jobb.

Rosa berättar hur hon i princip aldrig berättar att hon är rom när hon söker arbete. Hon berättar vidare att hon tidigare arbetade på ett företag där hennes mor arbetat på och där chefen visste om att Rosa var rom. Hon beskriver hur hon fick visa upp sin väska för honom innan hon gick ut för att visa att hon inte tagit med sig något. Även på ett annat ställe berättade Rosa efter ett tag att hon är rom. Hon hade fått flera frågor om sitt ursprung och till slut berättade hon hur det låg till varpå hon fick höra att "det gör inget". Rosa berättar att hon inte förstår varför det skulle göra något men beskriver vidare hur hon efter avslöjandet inte längre behövde vara med på obligatoriska kick-offs, det sattes upp övervakningskameror och de tittade på henne varje gång något var stulet.

"Det har försvunnit en X-box här på jobbet" och självklart pekade de direkt på zigenaren.

"Nej men jag bara undrar" [sa arbetsgivaren]. (Rosa)

Till slut upplevde Rosa det så jobbigt att hon sa upp sig varpå hon fick gå på en gång trots att det egentligen var en uppsägningstid på tre månader.

John har inte uppgett några diskriminerande upplevelser på arbetsmarknaden och menar att det gått förhållandevis bra för honom och den utomnordiska gruppen i Sverige. Han poängterar dock att han inte vill måla en idealbild och säga att det inte finns några problem, för det finns det menar han. Han berättar att en del på hans arbetsplats trott att han avvikit från den romska kulturen och identiteten när han berättat att han är rom.

Det blir liksom jag och de andra romerna och då får man förklara att så är det absolut inte.

(John)

Strategier på arbetsmarknaden

För att lyckas få arbete uttrycker flera av intervjupersonerna att de måste dölja att de är romer. Tanja berättar att flera av de finsk-romska kvinnor hon känner väljer att ta av sig kjolen när de ska på

intervju och när de arbetar. Tanja själv har valt att vara öppen med att hon är rom vid intervjuer för hon vill inte ta diskussionen senare när hon börjat arbeta:

[Jag valde] att berätta direkt. Jag ville inte gå till jobbet och sen nån dag kanske jag måste ta på mig kjolen för att jag måste gå vidare någon annanstans. Då ville jag inte ta den diskussionen. [Jag ville] visa redan då att jag är rom. (Tanja)

Petri och Allan arbetar på ett stort företag med många olika nationaliteter. Båda uttrycker att det kan vara lättare för romer där det är mer blandat och där det är många anställda.

Ju större företag desto mer folk är det som jobbar och man koncentrerar sig mer på jobbet än vilka det är som jobbar. (Allan)

Jag tror det är lättare när det är mer blandat, det tror jag. (Petri)

John arbetar också på ett stort företag med många anställda. I hans arbetsuppgifter ingår att både ha kontakt med kunder inom Sverige och utomlands. Han menar att den internationella miljön gör att det är lättare att smälta in:

Alla har någon slags annorlunda bakgrund och jag har inga som helst problem med mina svenska arbetskolligor [...]. Men jag kan tänka mig att på mindre företag där väldigt få jobbar så kanske det här blir mer påtagligt och svårt. (John)

John menar också att ett sätt att öka chanserna att få arbete kan vara att byta efternamn. Han uppger att han känner romer som bytt efternamn och som fått jobb men att han inte kan vara säker på att det är därför de fick det. Även Rosa känner flera som bytt efternamn för att lättare komma in i samhället.

Rosa uppger att hon på Arbetsförmedlingen till och med fick rådet att hon får leva ett dubbelliv och dölja att hon är rom:

[De sa] ”Du måste överleva” för de vet själva hur det är för de har haft så många romer så [de är

”ni får väbnta tills världen blir bättre, så enkelt är det”. Så jag får gå dit i byxor så som jag gör.
(Rosa)

Rosa menar att ett dubbelliv är jobbigt att leva men att hon måste dölja vem hon är när hon går och söker jobb. Hon berättar att gått in i butiker inom detaljhandeln för att lämna in sitt CV och genast fått frågan om hon är zigenare:

”Nej, ser jag ut som en zigenare” ”Nä, men jag vill bara veta” så den stämpeln fanns direkt innan jag hann ens få [lämna mitt CV]. (Rosa)

Robert beskriver också att han levt en form av dubbelliv. Han berättar att han ofta är mer utåtriktad när han umgås med sina romska vänner och att han ”drar ner volymen” när det kommer till arbetssammanhang.

Det tog mig ett tag att komma på att jag behöver vara en människa på jobbet och en annan människa när jag kommer hem. (Robert)

Robert berättar vidare att han aldrig tidigare sagt att han är rom när han ska börja arbeta på ett nytt ställe men att han nu har ett arbete där han officiellt är rom då arbetet är relaterat till romska frågor.

Sammanfattning av arbetsmarknaden

Samtliga intervjupersoner uttrycker att det är svårt för romer att få arbete idag. Några menar att det dels handlar om att utbildningsnivån många gånger är låg hos romer och att de även har en fördomsfull bild av romer mot sig. Både Allan och John upplever dock att det blivit bättre jämfört med när deras föräldrar var i deras ålder.

När det kommer till diskriminering på arbetsmarknaden så hade båda männen från den finska gruppen egna upplevelser av diskriminering där Allan till och med hade anmält händelsen till DO.

Tanja hade inte själv upplevt diskriminering på sina två arbetsplatser där arbetsgivarna var väl bekanta med romer sedan tidigare. Hon uppgav också att hon fått ett bra bemötande på förskolan hon arbetade på av både barn och de flesta föräldrar. Däremot beskrev hon hur hon sökt cirka 50 arbeten på sistone men ännu inte fått någon intervju. Rosa hade flera diskriminerande upplevelser från sina arbetsplatser som framförallt handlade om att hon blev misstänkliggjord på grund av sin romska tillhörighet. Robert och John hade inga egna upplevelser av diskriminering som de tog upp även om båda vet att det inte är lika bra ställt för andra romer.

Flera strategier för att förbättra möjligheterna att få ett arbete kunde urskiljas i intervjuerna. Det handlade framförallt om att dölja sin romska tillhörighet. Dels kan det vara att man förnekar att man är rom när frågan uppstår, att man byter efternamn och att kvinnorna väljer att ta på sig byxor när de söker arbete. En annan strategi kan vara att välja att söka arbete på större företag där det dels är många anställda och dels att det finns många olika nationaliteter representerade bland de anställda.

Åtgärder

Samtliga intervjupersoner hyser förhoppning om förändring för romer och har tankar om hur de vill att det skall vara. Förändring rör särskilt möjligheterna till arbete. En stark önskan är ett fördomsfritt samhälle som ger alla samma möjligheter.

Jag hoppas ju att det skall vara fördomsfritt, inte ”vi” och ”dom” och att man som rom får vara den man är[...]. Har jag utbildning för ett jobb, då skall jag kunna få det som vilken svensk som helst. (Petri)

Jag vill lägga tyngd på att: vi romer är precis som er, vi lever exakt som er, vi har bara lite traditioner och det är roligt att ha traditioner. [...] Människor skall [inte] vara så fördomsfulla mot oss [...]. Dra oss inte över en kam! (Rosa)

Idéer och tankar kring hur romernas situation kan förbättras i samhället ansåg intervjupersonerna att en förändring bör göras genom faktiska åtgärder. Robert, Tanja, John och Rosa nämner brister på kunskap som en av orsakerna till de fördomar som finns om romer. De är överens om att

majoritetsbefolkningen behöver få ökad kunskap om vad en rom är för att fördomar och stereotypa bilder skall minska.

Det måste bli vanligt att det finns romer i Sverige och vem vi är och att vi inte är så farliga, Så därför tycker jag att vi borde satsa jättemycket på media. (John)

Hamnar det i nyheterna är ju det misär [...]. Visa dokumentärer på oss som är utbildade. Visa de som försöker gå och ta ett jobb, dolda kameror, intervjuer, gör såhär insider på något sätt! (Rosa)

Även Robert och Tanja pratar kring hur viktigt det är att svenskar får svar på de frågor som finns kring romer för att fördomarna skall minska.

Robert och John tar upp att arbetet för att förbättra romernas situation måste vara långsiktigt. Robert riktar kritik till kampanjtänkande och menar att för att kunna skapa en förändring måste den ske kontinuerligt:

Man skall sluta tänka i kampanjformat, man måste sluta tänka att ”500 års jubileum, wow nu kör vi ett halvår så det ryker! Nu skall varje radiostation och TV-kanal prata så det ryker om romers utsatthet” [...]. Och när det halvåret är över så tynar det bort så är man på ruta ett [...]. Det som behövs är ett ständigt flöde av information. (Robert)

John understryker hur viktigt det är att åtgärder följs upp och utvärderas:

Det måste vara långsiktigt och kontinuerligt och det måste följas upp och så vidare, och tränas upp också; ”vad gjorde vi här som var bra? Vad gjorde vi där som var mindre bra?” [...]. Där tror jag att regeringen kan göra ganska mycket, att göra sådana satsningar. (John)

John menar även att arbetet inte skall stanna inom föreningarna utan att det skall vara kommunala såväl som riksomfattande satsningar. Robert nämner även detta men menar att han anser att frågorna måste sluta behandlas inom kommunen och istället behandlas på en riksnivå.

Vid en diskussion kring hur arbetet bör utformas nämns vikten av att arbetet skall genomföras *med*

romerna och inte *för* romerna. Exempel tas upp i samband med ett projektsamarbete med DO år 2003:

Det var många zigenare som kom fram med idéer men sen var det svenskarna som fullföljde dem. Man får vara med till en viss gräns men inte hela vägen ut. Och samtidigt tror jag att mycket av insynen [i] den romska kulturen och levnadsstandarden skulle bli bättre om en rom skulle handlägga romska ärenden än när en svensk handlägger romska ärenden. (Allan)

Som en av de faktiska åtgärderna nämner John brobyggare som en viktig byggsten. En brobyggare är en romsk person som kan förmedla information för att hjälpa dem med exempelvis utbildning och arbete. Brobyggarna fungerar som en länk för romerna i vägen mot ett arbete.

Praktiska tips om vart man söker jobb, hur man ringer första telefonsamtalet, hur man presenterar sig till hur man klär sig till intervjun. Alltså bena ut alla detaljer och även fungera som förebild och inspiratör. (John)

Rosa pratar i liknande termer för att hjälpa romer till ett arbete. Rosa nämner att det är viktigt att komma i kontakt med romerna själva och hjälpa dessa med att få utbildning samt svara på deras frågor. Hon menar att de är vilsna nu och inte vet vart de skall vända sig och att den bristande kunskapen om hur man får ett jobb leder till att tron på att få ett minskar.

De behöver någon som riktigt kan svara på deras frågor [...]. Att de får någon form av utbildning och att de följer upp dem, sen kanske lärlingsplats eller praktikplats efter det och sedan bli garanterad till något jobb. [G]ärna börja från skolan, alltså från mellan- till högstadiet [och ha] kamratstödjure eller något som hjälper. Förut när jag gick i skolan var det: ”varför går du i skolan? Du kommer ändå inte få något jobb sen” (Rosa)

John nämner att det är viktigt för alla, inte bara för romer, att få hjälp i övergången från en utbildning till ett arbete. Genom kunskap ökar tron på den egna förmågan att lyckas och även ge tro på att studier faktiskt kan ge resultat i sökandet efter ett jobb.

Gapet mellan avslutade studier och jobb, där finns det väldigt mycket man kan göra, inte bara för romer. Det här har alla svårt med. Svenskar också. Jag tror att man skall [...]

försöka få romerna att verkligen tro att det här fungerar, det här leder till jobb, det här leder till någonting som jag kan leva på! (John)

Sammanfattning av idéer på åtgärder

Alla intervjupersoner hyser förhoppning om en förändring för romerna och det finns en önskan om ett samhälle utan ”vi” och ”dom”. Petri nämner att en önskan han har är att romerna skall ha samma möjligheter till ett jobb när meriterna mellan de sökande är likvärdig. Rosa, Robert, John och Tanja nämner att en ökad kunskap om den romska gruppen kan minska fördomar och förutfattade meningar om romer. De tror att det är mycket viktigt att svenskar får svar på frågor de har och att detta i sin tur kan leda till att de slutar generalisera.

John, Rosa och Robert uppger även media som förslag på kunskapskälla och att en mer rättvis bild av romer måste visas upp. De uppger också vikten av att arbetet med romer är långsiktigt och följs upp. John och Robert nämner även att åtgärderna bör vara riksomfattande och inte bara stanna inom förening eller kommun. Även brobyggare tas upp som en viktig insats för att inkludera romer i arbetet. Rosa menar att romerna behöver någon som verkligen finns där hela vägen från utbildning till jobb. Romernas tro på den egna förmågan måste öka och även tron på att en utbildning i verkligheten kan leda till ett jobb.

Analys

Bostadsmarknaden

Bostadsområde – Vald, eller hänvisad till?

Flera av intervjupersonernas svar pekar på hur de upplever att man som rom måste anpassa sig efter majoritetssamhället. På bostadsmarknaden handlar det bland annat om medvetenheten om utseendet och efternamnets betydelse men anpassningen sträcker sig även så långt att en del av våra intervjupersoner upplever att romer inte *kan* få en lägenhet var som helst. Deras ord bekräftas också av den statliga utredningen från DO *Den segregerade integrationen* (2008) som visar hur invandrade människor bor i vissa stadsdelar samt även den SOU-utredningen *Bortom Vi och Dom* som påvisar hur människor med invandrarbakgrund upplever sig hänvisade till vissa områden och uteslutna från andra. (DO, 2008)

Utifrån den dramaturgiska rollteorin anpassar sig människor efter den situation de sitter i. Teorin ingår i den symboliska interaktionismen som talar för hur människor, det egna självet och det sociala allt skapas genom kommunikation. Vi tolkar det som att upplevelsen av anpassning har tagit avstamp i de personliga upplevelser våra intervjupersoner har av interaktion med samhället. Upplevelsen har fått avgörande betydelse för deras känslor för samhället.

Vidare berättar ovanstående intervjupersoner att många föredrar att bo i de utsatta områdena för att de ger mer frihet att vara sig själv. Människors personliga konstruktioner får konsekvenser för beslut som tas i nuet och i framtiden (Kelly, 1977) och vi tänker att romerna utifrån en föreställning av att hur det är att bo i svensktäta områden väljer att istället bo i invandrantäta områden. Föreställningen kan dels ha skapats ur egna erfarenheter men också genom en social process där andra romers erfarenheter spelar in. Vi menar att detta kan resultera i att gruppen upplever att det är mer energikrävande att bo i svensktäta områden. Att romer ofta känner sig utsatta styrks av enkätundersökningen från 2003 där hela 90 % av de tillfrågade romerna upplevde Sverige vara främlingsfientligt och 50 % hade blivit trakasserade av sina grannar (Forsberg och Lakatos, 2003).

Den förutfattade bilden av romer

Inom bostadsmarknaden talar intervjupersonerna bland annat om att det finns en lägre tolerans från grannar mot romer och att hyresvärdar inte vill hyra ut lägenheter till personer som de genom efternamnet eller utseendet känner igen som romer.

Goffmans beskrivning av stigma som ett olycksöde som drabbar personer som avviker från det ”normala” anser vi belyser intervjupersonernas beskrivningar av hur de upplever att det finns en förutfattad bild i samhället av vad det innebär att vara rom. Genom att romerna är stämplade med ett stigma av icke-romer finns det en risk att de utsätts för diskriminering. (jmf. Goffman, 2011) I samtliga fall när intervjupersonerna hade egna exempel på upplevelser av diskriminering var det känt för de som diskriminerades att de var romer. Detta identifierades genom efternamnet, utseendet eller kläderna och gjorde dem till misskrediterade, det vill säga personer med stigma där detta var känt. (jmf. ibid) Namnets betydelse vid bostadssökning styrks även av den amerikanska studien om diskriminering på bostadsmarknaden och av Hyresgästföreningens praktikprovningstudie från år 2007 som visar att hyresvärdar tenderar att föredra hyresgäster med inhemska efternamn. (DO, 2008; Turner & Ross, 2005)

Vad gäller utseendets betydelse finns det en allmän uppfattning hos våra intervjupersoner att det ”romska” utseendet eller traditionell klädsel kan utgöra hinder på bostadsmarknaden. Tanja beskrev sina egna erfarenheter av dels dåligt bemötande från hyresvärdar samt av grannens förutfattade mening som inte vågade ställa sin vagn i barnvagnsförrådet av rädsla för att ”zigenarna” skulle stjäla den. Det var i mötet med hyresvärdar, iförd den traditionella kjolen, som Tanja uppfattade att hyresvärdar reagerade över att hon var rom. Vi tänker att kjolen är en av de symboler som ingår i den symboliska interaktionen (jmf. Payne, 2009) och att bära kjolen förstärker graden av stigma på grund av kjolens betydelse för hyresvärdar.

Nödvändigheten av att dölja den romska tillhörigheten

Flera av intervjupersonerna nämner att man som rom kan klara sig undan svårigheter på bostadsmarknaden genom att dölja den romska tillhörigheten. Detta kan ske genom att byta efternamn eller att man går på lägenhetsvisningar i mindre iögonfallande kläder. Romerna kan i dessa fall beskrivas som misskrediterade där det finns en risk att de blir betraktade med ett stigma om den romska tillhörigheten blev känd. Misskrediterade personer lever ett dubbelliv - dels bland de där stigmat ska döljas och dels bland de egna som känner personen på riktigt. Flera av intervjupersonerna hade exempel på tillfällen då de levde en form av dubbelliv när det kom till arbete men när det kom till

upplevelser på bostadsmarknaden handlade det snarare om korta ögonblick då de valde att dölja den romska tillhörigheten. (jmf Goffman, 2011)

Genom att dölja sin romska tillhörighet undviker de stämplingen av att vara stigmatiserade och undviker därmed även de svårigheter som detta medför. Att Tanja, som valt att inte ta av sig sin kjol i några sammanhang, berättar att hon tror att det är bäst om kvinnan stannar hemma när det är dags att titta på en lägenhet tolkar vi som att Tanja vet vilken roll man förväntas att ha som bostadssökande och att den sociala fasad som bland annat innefattar traditionell klädsel bestrider den rollen. Medvetenheten om att klädseln kommer att spela roll för möjligheten att få bostad kan knytas till hur olika roller institutionaliseras i samhället (jmf. *ibid*). Vi menar att rollen som rom bär med sig förväntningar och stereotyper som kan skada intrycket och försvåra möjligheten att få bostad. Detta resulterar till att endast mannen agerar i den främre regionen och bär rollen som förväntas av en bostadssökande. Exempel på detta är hur Petri berättar att han vid lägenhetsvisning klär sig som en svensk. Detta ger stöd till Goffmans beskrivning av hur aktören alltid spelar sin roll till förmån för publiken och hur framställning av såväl social fasad och uppträdande påverkas av vilket intryck man vill införliva. Att öppet visa att man är rom undertrycks i den situationen och sker istället i den bakre regionen, med familj och vänner. (jmf, Goffman, 2002)

Det är inte bara vid lägenhetssökande som strategier på bostadsmarknaden upplevs nödvändiga utan även i kontakten med grannar. Genom att i den främre regionen alltid vara trevlig och inte ha fester hemma tolkar vi som att de verkligen vill införliva rollen som god granne. I den bakre regionen i exempelvis hyrda lokaler upplever de att de inte behöver oroa sig för den lägre toleransen som kan finnas mot romer bland grannar. (jmf. *ibid*)

Arbetsmarknaden

Stereotyper leder till svårigheter att få arbete

Samtliga intervjupersoner upplever att det är svårt för romer överlag att få arbete idag. Även Lange visade i sin studie att en hög andel av de utrikes födda respondenterna hade upplevt diskriminering när de sökt jobb vilket pekar på att invandrare och etniska minoriteter har det svårare på arbetsmarknaden (Lange, 1999). Den förutfattade meningen om hur romer är, och vilka egenskaper de har, pekar på det *tribala stigma* som romerna är drabbade av. Goffmans tankar om stigma förklarar de negativa konsekvenser detta leder till för romer på arbetsmarknaden. Så länge romerna ses som avvikande kan

det innebära att icke-romer diskriminerar dem. (jmf. Goffman, 2011)

Svårigheten att få arbete kan knytas till hur lätt det är att identifieras som rom vilket framförallt syns genom klädseln. Om arbetsgivare tvekar att ge arbete till romer på grund av att de tolkar klädseln som en av de symboler som kommunicerar till omgivningen vem personen är, förklarar det svårigheten att få ett arbete. Enligt det socialpsykologiska perspektivet finns det stereotyper av grupper i samhället som vidmakthålls genom att de reproduceras i interaktionen mellan människor. Varje gång en arbetsgivare möter en rom med den traditionella klädseln reproduceras den förutfattade meningen om vilka egenskaper en rom antas ha vilket dels gör det svårare för den enskilda romen att få arbete, och dels för hela gruppen. (jmf. Payne, 2009)

Den personliga konstruktionen av en rom kan förklara varför Tanja fick ett så gott bemötande av sina två arbetsgivare. Båda hade erfarenheter sedan tidigare av romer som anställda eller som vänner och hade byggt upp en personlig konstruktion som baserades på de goda upplevelser de haft. Tanja kunde därför leva öppet som rom på sitt arbete. (jmf. Kelly, 1977)

Flera av intervjupersonerna hade egna upplevelser av diskriminering på arbetsmarknaden vilket de trodde beror på de fördomar som finns om romer som kriminella. Rosa berättade om hur hon blev misstänkliggjord om saker försvann på arbetet och Petri berättade om hur han inte fick en fast tjänst på en skola samtidigt som en icke-rom fick det trots kortare anställningstid. Petris exempel är jämförbart med den forskning som finns om etnisk diskriminering i SOU-rapporten *Bortom Vi och Dom* där de intervjuade upplevde att personer med utländsk bakgrund sällan får fast anställning (jmf. SOU 2005:41).

De som är stigmatiserade kan uppleva sig osäkra i kontakt med andra personer och inbillar sig att omgivningen ifrågasätter allt denne gör (Goffman, 2011). Detta skulle kunna betyda att den som är stigmatiserad hela tiden är på sin vakt när det gäller diskriminerande behandling. Arbetsgivarnas avsikt i Petris och Rosas fall, där den ena inte fick fast anställning och den andra fick övervakningskameror uppsatta på arbetsplatsen, kanske inte alls var att behandla dem sämre än någon annan men att det uppfattades så av dem då de var uppmärksamma inför särbehandling. Petri har till och med en distans till sin upplevelse då han funderar om det verkligen var diskriminering han var med om men förklarar vidare att det var så han upplevde det. Vi menar att själva upplevelserna av att ha blivit diskriminerade under alla omständigheter är sanna men att den diskriminerade handlingens avsikt kan vara svår att ange.

Nödvändigheten av ett dubbelliv

Den sociala fasad som visas utåt anpassas efter vilken situation man är i (Goffman, 2002). Flera av

intervjupersonerna beskriver hur de är en person på jobbet och en annan i det privata. I arbetssituationer visar Robert upp en professionell sida av sig själv till förmån för publiken. Hans sätt att vara speglas av de normer som krävs av en anställd. Genom att vrida ner volymen på sig själv förhindrar han att skapa ett icke fördelaktigt intryck av sig själv på jobbet. Han menar även att i Sverige är man inte lika högljudd och närgången som man är i hans kultur. Detta skulle innebära att det finns en institutionaliserad bild av hur en arbetstagare är i Sverige och bryts den så sker ett normbrott. (jmf. *ibid*) Roberts beskrivning pekar även på att han lever en form av dubbelliv. Då möjligheten finns att omgivningen betraktar en person på ett annorlunda sätt så fort stigmat blir känt, det vill säga att personen är misskreditabel, kan det vara lönsamt att dölja detta. (jmf. Goffman 2011)

Allan berättade om hur han inte fick bli befordrad till arbetsledare när det blev känt att han var rom. Detta tänker vi visar på skillnaden mellan att dölja sin romska tillhörighet och att visa den öppet. Så länge han dolde sin romska tillhörighet behandlades han av omgivningen på ett mer fördelaktigt sätt men när det kom fram att han var rom blev han betraktad på ett helt annat sätt och det tribala stigmat vägde tyngre för arbetsgivaren än Allans övriga egenskaper (jmf. *ibid*).

Även Rosas skildring av hur hon döljer sin romska bakgrund när hon söker arbete, och Tanjas beskrivning av hur finsk-romska kvinnor tar av sig den stora kjolen vid arbetsintervjuer, menar vi pekar på nödvändigheten att leva ett dubbelliv. Det är strategier som fungerar då det minskar synligheten av att de tillhör en grupp i samhället som det finns fördomar om. Rosa har till och med blivit uppmanad av Arbetsförmedlingen att dölja sin romska tillhörighet. För henne har det inneburit att gå i byxor till arbetet och inte berätta att hon är rom. I det främre rummet får hon klä av sig viktiga delar av sin identitet i förmån för det intryck hon måste skapa på arbetsplatsen. Hur stark hennes fasad, uppträdande och manér på arbetsplatsen faktiskt är, stärks av hur hon måste spela en roll där hon får följa efter sina vänner inne i affären för att införliva de normer som finns på arbetsplatsen om romer. I den bakre regionen, tillsammans med sin familj och med sina vänner, kan hon lägga den professionella rollen åt sidan och vara mer sig själv. (jmf. Goffman 2002) Att skapa en stark arbetspersonlighet på jobbet och samtidigt vara en annan hemma har tagit lång tid. Som Goffman nämner är det förutsättning att den rollen man spelar inför publiken är trovärdig och aktören förutsätter att publiken skall ta den rollen på allvar. (jmf. *ibid*)

Åtgärder

Förbättring genom positiv särbehandling och ökad kunskap

Tidigare har många åtgärder gjorts för att förbättra romernas situation i Sverige, bland annat genom att öka bofasthet och utbildningsnivån bland romer. Idag finns tankar kring en långsiktig satsning som bland annat kommer innefatta positiv särbehandling på arbetsmarknaden och stora satsningar på unga som vill utbilda sig och för kvinnor som vill ut i arbetslivet. (SOU, 2010:55) Viljan till förändring på dessa områden stämmer väl överens med intervjupersonernas egna tankar kring vad som är viktigt att satsa på såsom att börja med att anställa fler romer, följ upp deras utbildning och att försäkra att utbildning faktiskt kan leda till jobb. Precis som resultatet i enkätundersökningen från år 2003 vittnar de om hur nederlagen på arbetsmarknaden kan leda till att människor ger upp. De tappar tron på sig själva och tron på att någon vill anställa en rom. Johns idé att anställa romer som exempelvis brobyggare överensstämmer med idén om positiv särbehandling.

Goffman förklarar hur det finns förutfattade meningar om personer som är stämplade med ett stigma och att detta beror på någon form av förhandsinformation om dem (2011). Detta kan knytas till att fördomar som finns om romer i samhället lever vidare från generation till generation och som därmed gett de konsekvenser som vi sett i både avsnitten om historisk bakgrund, tidigare forskning och det intervjupersonerna berättat om i denna studie. Flera av intervjupersonerna menar att en ökad kunskap om den romska gruppen kan minska de förutfattade meningarna om dem. Tanja nämner att hon till och med svarar på de dumma frågorna för att öka denna kunskap. Robert och John pratar i samma anda att det är genom att besvara frågor, samt satsa på ett långsiktigt arbete tillsammans med romer, som kunskapen om romer kan öka i samhället.

Genom att öka kunskapen om romer, och avmystifiera bilden av dem, ska de stereotyper som finns om dem i samhället förändras. Detta skulle kunna leda till att fler upplever att de öppet kan visa att de är romer på sin arbetsplats vilket skulle innebära att fler från majoritetssamhället får interagera med romer och i sin tur bygga sina egna personliga konstruktioner (jmf. Kelly, 1977). Därefter skulle cirkeln vara igång för att förbättra romernas situation på arbetsmarknaden och i samhället i stort.

Diskussion

Vi anser att vi lyckats besvara syftet i vår studie. Vi har skildrat de upplevelser av diskriminering på bostads- och arbetsmarknaden som intervjupersonerna själva upplevt och även hur de upplever att deras egna romska grupp diskrimineras. Vi har också pekat på de svårigheter som romer kan möta på dessa arenor där framförallt den fördomsfulla bilden av romer är källan till att det kan vara svårt att få och behålla ett arbete. Strategier för att hantera dessa svårigheter är bland annat att de måste anpassa sig och överbevisa att de är hyggliga människor. En annan vanlig strategi är att dölja den romska tillhörigheten.

Vi upplever också att vårt resultat till mångt och mycket kan relateras till den tidigare forskningen. Bland annat tycker vi att jämförelser kan göras mellan den brittiska forskningen om etnisk diskriminering på bostadsmarknaden på *strukturell*, *institutionell* och *individuell* nivå och vårt resultat. Vi tror att det även i Sverige kan vara så att det på den strukturella nivån är enkelt att hänvisa människor som redan på grund av sin etniska tillhörighet är i underläge till vissa områden. Vi menar att romer, på grund av sina svårigheter på arbetsmarknaden, inte har samma ekonomiska resurser att välja bostad var som helst. På den institutionella nivån tänker vi att bostadsbolag gör strategiska val av ekonomiska orsaker. Vi menar att ett område kan anses mindre attraktivt när minoriteter flyttar dit och att hyresvärdar och bostadsbolag resonerar att det är lättare att styra minoriteter till svenskglea områden istället för att ta tag i problemet med exempelvis trakasserier från grannar. På den individuella nivån tänker vi att det finns fördomar om att minoriteter gärna bor tillsammans och det blir lätt att handläggare arbetar utifrån det. (jmf. Bråmås, 2007)

Studien från Portugal som visar att romer ofta är lågt utbildade och därmed har svårare på arbetsmarknaden tycker vi är relevant att knyta an till den del av resultatet som handlar om att flera av våra intervjupersoner själva upplever att många romer har lägre utbildning (jmf Casa-Nova, 2007) och deras idéer för att förbättra den situationen. Vi upplever att den låga utbildningsnivån många gånger kan vara ett resultat av upplevelsen av att trots utbildning inte få ett jobb. Precis som våra intervjupersoner tror vi att ökad kunskap är den viktigaste faktorn i arbetet för att minska fördomar. Kunskapen torde leda till att fler vågar vara öppna med sin romska tillhörighet och svårigheterna på arbetsmarknaden skulle minska. Vi tänker också att en förutsättning för att förbättra romernas situation är att arbetet skall ske tillsammans. Att stödja romernas väg från utbildning till jobb, anställa och följa upp det arbetet tänker vi kommer höja tilltron till förändring för hela gruppen.

Innan vi började med denna studie hade vi en förförståelse om att arbetslösheten bland romer är mycket hög och att romerna är en sluten grupp. Dessa förutfattade meningar har vi till en stor del lämnat bakom oss då de inte infriats under studiens gång. Vi har helt andra tankar om romer idag

vilket visar på att vi byggt nya personliga konstruktioner om dem (jmf. Kelly, 1977). Vi upplever inte att de är den slutna grupp som vi tidigare gjorde och det är förmodligen fler som arbetar än vad många tror. Vi tror dock fortfarande att många icke-romer går med fördomar om hur en rom ser ut och betar sig, och att de därför förväntar sig att det skall synas när någon är rom.

Alla våra intervjupersoner har/har haft ett jobb och berättar att en vanlig strategi för att få och behålla ett jobb är att dölja sin romska tillhörighet. Detta, menar vi, reproducerar bilden av den arbetslöse romen. Så länge fördomar finns så kvarstår problemen på arbetsmarknaden och tillika behovet av att dölja att man är rom vilket i sin tur gör att icke-romer fortsätter att tro att inga romer arbetar.

Det är intressant, tycker vi, att trots att vi i socionomutbildningen studerar ämnen såsom integration, utanförskap och marginalisering i samhället så tas romernas situation sällan upp som exempel i kurslitteratur. Med så många indikatorer på att romerna är i stort behov av hjälp från samhället menar vi att de borde vara en självklar del i forskningen kring socialt arbete.

Förslag på vidare forskning

Då vår studie fokuserar på romers situation på bostads- och arbetsmarknaden anser vi att vidare forskning inom andra samhällsområden är nödvändiga för att öka kunskapen om romers situation i Sverige. Vi tänker dels att utbildningsområdet är ett mycket viktigt att studera och dels diskriminering inom myndigheter såsom socialtjänsten och rättsväsendet. Genom att antingen studera upplevelsen av diskriminering hos romer eller genom studier av diskriminerande handlingar hos de anställda fylls luckor inom forskningsområdet. Detta kan ske genom både kvalitativa och kvantitativa studier. Olsson och Sörensen skriver att eventuella slutsatser i en studie bör kontrolleras i nya studier (2011). För att öka generaliserbarheten i hur romer kan uppleva sin situation på bostads- och arbetsmarknaden anser vi därför att ytterligare kvalitativa studier är värdefulla.

Källhänvisning

Ahmed, M.A. & Ekberg, J. (2009). Fältexperiment för att studera etnisk diskriminering på den svenska arbets- och bostadsmarknaden. I *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2. (s. 105 - 122).

Bråmås, Å. (2007). *Etnisk diskriminering på bostadsmarknaden – en forskningsöversikt*. (Arbetsrapport). Uppsala universitet, Humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Institutet för bostads- och urbanforskning.

Casa-Nova, M. J. (2007). Gypsies, ethnicity, and the labour market: An introduction. I *Romani Studies* 5, Vol. 17, nr. 1. (s.103-123).

Cederberg, I. (2010). *Född fördömd*. Stockholm: Leopard.

DO, (2004). *Diskriminering av romer i Sverige. Rapport från DO:s projekt åren 2002 och 2003 om åtgärder för att förebygga och motverka etnisk diskriminering av romer*.

DO, (2008). *Diskriminering på den svenska bostadsmarknaden - En rapport från DO:s särskilda arbete under åren 2006-2008 kring diskriminering på bostadsmarknaden*.

Forsberg, A. & Lakatos, A. (2003). *Romernas upplevelse av diskriminering i Sverige*. (C-uppsats från Socionomprogrammet). Stockholms Universitet, Institutionen för socialt arbete, 106 91 Stockholm.

FRA. (2009). *Housing conditions of Roma and Travellers in the European Union. Comparative report*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Goffman, E. (2002). *Jaget och maskerna – en studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Nordstedts.

Goffman, E. (2011). *Sigma: den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Nordstedts.

Hancock, I. (2002). *We are the Romani people: Ane sam e Rromane dzene*. Hatfield: University of Hertfordshire Press.

Kai, D. & Nordström, G. (2007). Romernas kamp för jämlikhet vände utvecklingen på 60-talet. I

Sverige. Integrationsverket. (red.), *Rasism och främlingsfientlighet i Sverige: antisemitism, anti ziganism och islamofobi 2006* (s. 125 - 147). Norrköping: Integrationsverket.

Kelly, G. A. (1977). Personal Construct Theory and the psycho Therapeutic Interview. I *Cognitive Therapy and Research*. Vol. 1, nr.4, 1977.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Lange, A. (1999). *Invandrare om diskriminering: en enkät- och intervjuundersökning om etnisk diskriminering på uppdrag av Diskrimineringsombudsmannen (DO)*. 4. Stockholm: Centrum för invandringsforskning (CEIFO).

Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod ± En introduktion. I S. Larsson, J. Lilja, K. Mannheimer. (red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s. 91 - 128). Lund: Studentlitteratur.

Montesino, N. (2010). *Romer i svensk myndighetspolitik – ett historiskt perspektiv*. (Meddelanden från Socialhögskolan). Lunds Universitet, Socialhögskolan, Box 23, 221 00 Lund.

Nilsson, A. & Wrench, J. (2009). Ethnic Inequality and Discrimination in the Labour market. I Kraal, K., Roosblad, J. & Wrench, J. (red.) (2009). *Equal opportunities and ethnic inequality in European labour markets: discrimination, gender, and policies of diversity*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Nordiska Zigenarrådet. (1997). *Romer i Sverige: situationsbeskrivning*. Norrköping: Statens invandrarverk i samarbete med Nordiska Zigenarrådet.

Nordström-Holm, G. & Lind, A. (1982). *Om Zigenare*. Statens invandrarverk.

Olsson, H. & Sörensen, S. (2011). *Forskningsprocessen*. (3. uppl.). Stockholm: Liber.

Payne, M. (2009). *Modern teoribildning i socialt arbete*. (2. uppl.). Stockholm: Natur & Kultur.

Smith, D. & Greenfields, M. (2012). Housed Gypsies and Travellers in the UK: work, exclusion and adaptation. I *Race & Class*, nr. 53 (3), (s. 48-64).

SOU 2005:41. *Bortom Vi och Dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm: Fritze.

SOU 2010:55. *Romers rätt – en strategi för romer i Sverige*. Stockholm: Fritze. Tillhagen, C-H. (1965). *Zigenarna i Sverige*. Stockholm: Natur och kultur.

Turner, A.M. & Ross, L.S. (2005). Housing Discrimination in Metropolitan America. Explaining Changes between 1989 and 2000. I *Social Problems*. Vol. 52(2). (s. 152-180).

Westin, C. & Marti, M.T. (2008). *Hur blev det med anställningen? Uppföljningsintervjuer med romer som utbildat sig till lärarassistenter, barn- och ungdomsledare och barnskötare*. Stockholm: Delegationen för romska frågor.

Elektroniska källor

Nationalencyklopedin, om romer. Hämtad 120301 från <http://www04.sub.su.se:2133/lang/romer>

Romadelegationen Hämtad 120329 från

http://arkiv.minoritet.se/romadelegationen/www.romadelegationen.se/extra/pod/index88b8.html?id=39&module_instance=1&action=pod_show&navid=39

Ullenhag, E. (2012). "2012 ska bli en nystart för romer i Sverige". I *Dagens nyheter* 2012-01-02, Hämtad 110502 från <http://www.dn.se/debatt/2012-ska-bli-en-nystart-for-romer-i-sverige>

Bilaga

Intervjuguide

Situationsbeskrivning

1. Anser du att man skall använda ordet Zigenare eller Rom för att beteckna din grupp?
2. Vilken betydelse har din romska tillhörighet för dig?
3. Hur upplever du att det är att tillhöra en minoritet och samtidigt leva i ett majoritetssamhälle?
4. Upplever du dig själv vara i större utsträckning en del av majoritetsbefolkningen än man var när exempelvis dina far- eller morföräldrar var i din ålder?
5. Kan du beskriva en situation där det finns slitningar?
6. Hur upplever du att romer har det i Sverige idag?
7. Hur upplever du som rom har det i Sverige idag?
8. Upplever du att din romska tillhörighet väcker åsikter/tankar om dig som är stereotyp?

Kultur

9. Vilka traditioner i den romska kulturen upplever du vara viktigast att bevara och utveckla?
10. Vilka funktioner har dessa traditioner för dig och för gruppen?
11. Vilka möjligheter/hinder finns för att bevara och utveckla dessa?
12. Hur upplever du att du lever efter dessa traditioner? (på samhällets olika arenor)

Arbetsmarknad

13. Vad är din sysselsättning idag?
14. (Vet din arbetsgivare/arbetskamrater om att du är rom?)
15. När är det tillfälle att berätta?

Möjligheter

16. Vilka möjligheter anser du att det finns för romer att få ett arbete idag?
17. Finns det passande insatser från samhället sida som kan hjälpa romer att få ett arbete?
18. Finns det arbeten som romer föredrar?

Hinder

19. Vilka hinder anser du att det finns för romer att få ett arbete idag?

20. Tror du att det finns vissa yrken som romer hänvisas till?

Bostadsmarknad

21. Hur bor du idag?

22. Vet dina grannar om att du är rom?

Möjligheter

23. Hur upplever du den romska gruppens möjligheter när det gäller att få en bostad?

24. Finns det insatser från samhällets sida som kan göra det enklare för en rom att få en bostad?

Hinder

25. Vilka hinder tror du finns för den romska gruppen att få en bostad idag?

26. Har du själv upplevt några svårigheter med att få ett bostadskontrakt?

27. Tidigare studier visar att minoritetsgrupper och invandrare ofta bor i fattiga områden.

Upplever du att den här bilden stämmer när det gäller romer?

A New Romani Identity

by

Gregor Dufunia Kwiek

Identity has been a discussion for philosophy and social theories for centuries. The simplest way to describe what an identity is by calling it “sameness” that makes an entity definable and recognizable. Identities can arise out of repeated practices by members of a group organically, making members of the group recognizable and identifiable as a group, or they can be constructed via an idea or belief that eventually take on an organic evolution that lead to the formation of identities. The subject of this article is the latter.

In recent years the Romani evangelical movement has begun to question the Indian origins of Roma, and has begun suggesting that the Roma maybe one of the lost tribes of Israel. This most certainly has greater grounds in the belief they practice rather than any historical fact. Never the less, the lack of historical evidence has not stopped some Romani pastors from spreading the idea that the Roma might be one the lost tribes of Israel. Below, I provide an example from a discussion with a pastor I call JD to present how some pastors may try to draw upon the notion that the Roma are Israeli descendants.

JD: It is said that Roma come from India, but where did we come from before India?

GDK: Well the problem with that question is that there was no WE until we left Indian.

JD: But we are so different from the Indians...

GDK: We are, and that is because we left it and developed an identity as Roma outside of India.

JD: OK, fine, there were no Roma in India, we came became Roma after we left, but whatever we were, is it not possible that we came from elsewhere as Proto-Roma before we came to India?

GDK: Anything is possible, but we don't know exactly who we were before we left India. We could be a collective of various ethnic groups to begin with. It is said that we come from Rajasthan, and Rajasthan is home to various languages and ethnic groups, so this is hard to trace.

JD: So you are saying that there is a possibility.

As one can see from the discussion with JD, he was not interested in learning about Romani history but simply wanted to know if it was possible that Roma are not indigenous to India and that there is no evidence that proves that Roma could have come from somewhere else before they came to India. JD needed no evidence to prove that the Roma were one of the lost tribes of Israel, it was enough for him that no evidence exists that suggests they are not. The argument that JD uses to make his claim is not a scholarly one, however that does not mean that no scholarly debate exists to support his claim.

Several months ago I came into contact with a Romani researcher over the Internet. He runs a website that argues that the Roma have left India but that their origins are Israeli.¹ Few Romani pastors or religious followers have read what is published on this website, and even the few that have, do not know enough about Indian and Israeli history to present his case. This leaves my article with a dilemma since my discussion on identity largely relies on Bourdieu's (1977) concepts on *habitus*, *doxa*, *cultural capital*, *language* and the *field*. Since only few Roma know of the website that proposes Hebrew origins for Roma and believe in this claim, that makes it difficult for me to apply the fore mentioned concepts. To apply *habitus*, I need to show how a practice was repeated to the point that it became a tradition or norm. That practice had to be repeated to the point that its agent would carry out the practice without conscious effort for it be *doxa*. Cultural capital exists within the Romani Evangelical Movement, but someone has yet to include a "Jewish" representation within it. The only relation to a Jewish identity is when a Romani pastor gives his children Biblical names, but as of yet I have not found one of these to have a "Jewish" name that is not Biblical. The field is empty because one cannot find any physical actions or symbols (except for the Bible and cross) that would act as signifiers for

¹ <http://www.imninalu.net/Roma.htm>

a “Hebrew, Israeli or Jewish” origin. The only language that exists is similar to that of JD, and since this language does not give JD more authority in his position as a pastor, but rather is the reverse, I have little language to use to show how that language on its own, would reveal itself to belong to the identity of a pastor. Indeed, it will be very difficult for me to show how a constructed idea or belief has turned into an “organic” identity when there is virtually no Romani person that is definable or recognizable as such an identity; which leaves the article with only the possibility to discuss the constructed idea or belief. It is without question that I can devote the entirety of this article and several others to the discussion on whether or not the Roma have Hebrew origins. However that is not the aim of this article, the subject of this article is to examine how constructed identities that are based on faulty claims (quasi-scientific notions), shape and form and take on a life of their own. For this reason, I shall use the “White Power-Aryan” origins that were a constructed identity, based on faulty claims, which ended up having a life of their own. Thereafter, I shall begin the discussion on the website that claims Roma to have Hebrew origins. I use the white Aryan origins to show how a constructed identity can grow to lead its own life, so that the Romani Hebrew origin construction can be given an example of a possible life it could have since it does not have one itself.

Sometime in the middle July, 2012, I joined several video discussion groups on YouTube, using several different accounts. I had noticed that the same avatars regularly posted to four different threads. One of these threads discusses Aryan origins, another is on South Africa but focuses on civilization, and the last one is supposed to discuss an ongoing murder case, where a watchman shot a black teenager on his way to his father from the grocery store, but rarely is the case discussed and instead there is a concentration on racism. The “white supremacists” in these threads largely are Swiss, Italian and South Africa with a few members from the USA. Their opponents, the anti-racists, largely claimed to be Afro-Americans, with a few members from England, Holland, Denmark, and Sweden. At times I used one account to present myself as Romani, and then I would switch to being a white female, making the same arguments only to find that the “racist” avatars were more an agreement with me than when I used the Romani account. Using these accounts I often had to switch roles, using profanity, racial slurs, acting naïve, so that other members would answer my questions. Since the YouTube users already hide behind an avatar, they seem to be braver about speaking their mind since there is little chance for repercussion in the real world. And although the identities of these posters are already concealed, I still give them new anonymities. I also have edited their comments reorganizing their sentences so that the quotes from them cannot be traced back to the thread in which they made the comment and to their YouTube account.

Origins

Aryan is an English language loanword derived from the Sanskrit ārya ('Noble').[1][2][3] In present-day academia, the terms "Indo-Iranian" and "Indo-European" have, according to many, made most uses of the term 'Aryan' minimal, and 'Aryan' is now mostly limited to its appearance in the term "Indo-Aryan" for Indic languages and their speakers.

Western notions of an "Aryan race" rose to prominence in late-19th and early-20th century racist thought, an idea most notably embraced by Nazi ideology (see master race). The Nazis believed that the "Nordic peoples" (who were also referred to as the "Germanic peoples") represent an ideal and "pure race" that was the purest representation of the original racial stock of those who were then called the Proto-Aryans.²

Largely the idea for the constructed identity of the Aryans having Nordic roots has been promoted by linguists in the 19th century. As the word Aryan is an English loan word from Sanskrit for “noble”., some linguistics had suggested the Irish Eire was related to the Sanskrit origin.³ Not only was the etymological connection wrong, the word Eire had an entirely different semantic meaning from the word Aryan. Never the less, future works, such as that of Adolphe Pictet, suggested that the word Aryan was not limited to Eire but was related to all Indo-European languages. This came about as he collected data from other sources where it was suggested that the Swiss warrior’s name Ariovistus was also of relation to Aryan.⁴ In the 1850’s Arthur de Gobineau believed that there were only three races (white, yellow and black) and that the only pure and master race was the Northern European Aryans, while all others were racially mixed.⁵ Austrian philologist and anthropologist popularized the idea that Aryans originate from Scandinavia, and as such, Aryan racial purity could be associated to physical appearances in people having blonde hair and blue eyes.⁶ In the 19th century, linguists associated language to genealogy. Although this did not mean that they did not understand that

² Widney, Joseph P. 1907. *Race Life of the Aryan Peoples*. New York: Funk & Wagnalls.

³ Hans Henrich Hock, Brian D. Joseph. 2009. *Language History, Language Change, and Language Relationship*. Berlin: Walter de Gruyter.

⁴ See online dictionary of Historical Dictionary of Switzerland.

⁵ J.A.Gobineau. 1856. *Moral and intellectual diversity of races*. Philadelphia. J.B.Lippincott & Co.

⁶ C. Blinderman, D. Joyce. 1998. *The Huxley File*. Worcester. Clark University.

languages could be learned but it was, but used language as a means to trace origins. Numerous other ideas influenced Nazism, but largely it was these ideas that led to their concept of a master race and the aim to destroy others.

The You Tube thread entitled *White Pride World Wide*, opens with a video of seven skinheads holding a flag with the logo for White Pride World Wide, in a still picture.⁷ The still picture is accompanied by the song *I see my race*, by the head banging neo-nazi band Stonehammer. The idea behind White Pride World Wide claims that indicates pride in being white. The slogan also claims that it seeks to question the “double standard” of it being fine for other groups to show pride in their heritage but as soon as whites do it, it is associated to racism. In the lyrics of *I see my race*; one verse says “The Zionist will soon be beat”. And much like this segment of the song, the thread and its members write hardly anything about white heritage but rather post offensive comments on blacks, Jews, Arabs, Persians, Indians and Roma. I addressed one such member explaining to him how the word Aryan had origins in Persian and Sanskrit meaning noble and that Iran means land of the Aryans, making his argument against Indians and Persians somewhat of an oxymoron. This member responded by explaining that the Aryans originally had fair skin, blue eyes, and fair hair, and had moved into Persia and India mixing with locals losing the physical features of the “pure Aryans”. I responded to this and pointed out that the word Aryan does not seem to appear anywhere else prior to its usage in Persian and Sanskrit languages, and that no one knows what the Aryans looked like before they came to India, nor do they know the account of their origins except that some theories suggest an Eastern Central Asian origin. This was refuted by numerous members of the forum. One such member argued that “just because we have no documentation to show that the word Aryan was not used elsewhere, that does not mean that it was not used”. I agreed with the post that this was possible, but noted that we do not know if the word came into being and appeared first in Persian and Sanskrit languages (because we only have documentation of the usage in these languages) Since we have no documentation to show it has been used by other languages by different people in ancient times, we can also claim it to have Mongoloid origins as much as a Nordic one. The comment bought on an onslaught of posts, calling me racial slurs from being a “nigger” to being a “kike”. As this went on, I began pondering my approach, and decided to use a new account and ask questions instead. I acted as if I was a naïve white teenage girl, who began asking the group about our origins. One member responded and explained that the Aryan race began in Nordic countries and slowly dispersed throughout the world. I told the member that I used Google to learn about European origins, and learned that

⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=adRvQ1uBSYM>

Europeans came into Europe from Asia and Africa in several migrations, at times centuries apart. I was then attacked by the same member who began by calling me a “traitor”, while others called me a “nigger lover”. So I decided to give them an example.

The Indo-Aryans began to emerge around 2700 BC to 2000 BC, who had their homeland between the Ural river and Central Asia. The first wave of migration brought them into the Caucasus, Central Asia, the Iranian Plateau, and Northern India. Archeological evidence shows that they were in North India around 1700 BC. This date is important because other waves did not begin until a later expansion westward. The Scythians were an Iranian nomadic people that emerged on the Pontiac steppe (An area between the Black Sea and Caspian Sea) around 800 BC. The territories occupied by Scythians encompassed a number of different peoples who were not Iranian in origins alone. The Scythians practiced a Kurgan culture. Kurgan is the Turkic word for mounds of dirt and stones raised over a burial site. From the Kurgan cultures came the proto Greeks into the Balkans, with other waves moving into areas like Romania in 4000 BC. Notice, it was the ancient Greeks who gave the name Scythians to Scythians, and their appearance does not seem to be evident until 800 BC. This would suggest that European origin, as that of the Greeks could not be Scythian but more than likely Kurgan. It is not until 800 BC that Celtic begins to appear, proto Germanic emerged around 500 BC, proto Norse 700 BC, Italic has origins in ancient Greek and Etruscan which emerged 700 BC, while Balto-Slavic emerged around 1500 BC. Given the fact both Balto-Slavic and Greek were older languages than that of the Nordic ones, it would be difficult to prove that the Aryan origins started in Scandinavian, and since it appears that Greek identity is one of the oldest identities of Europe to still exist, and there is evidence to suggest that their origins are of a Kurgan culture predating Scythians, it is more than likely that that Kurgan culture was a Turkic or some other Central Asian one. And let us not forget, Hittites and Summerians, along with other peoples entered Europe as far back as 4000 BC, except we know not how they assimilated into more modern day identities of Europe. (Note: This text is a summary of many more posts into the forum).

Once these comments were made, numerous members began flagging them as spam in order to get rid of them rather than to address them. Only one single member, addressed, whom I shall call the “Whitelord”.

Whitelord: This Kurgan culture could have origins in Scandinavia, the Aryans could have come from there before they reached the place you mentions, and either way, even if they did not originate from there, you can't be sure whether or not Europeans are the descendants of these Aryans, and since we are not brown like the Indians who are a mix of Aryans and others,

it is more than likely that these Aryans you talk about were fair skinned, blonde and had blue eyes.

GDK: To your first point, since we do not have any other appearance of the Aryans to the one I mentioned, then we can assume them to be from anywhere. We cannot conjure up history to suit our needs and desires. To your second point, I don't doubt there were various migrations to Europe, some of which will have origins to the Aryans, but I also know that others made migrations to Europe in those ancient times. To your third point, you can find blonde, blue eyed people with fair skin in India, and these need not be descendants of Aryans. In ancient Aryan Vedic scriptures mention a war between the powers of light and darkness; this has been misinterpreted to mean the war between light and dark skin. If you carefully look at the scripture, you will learn that one is not born an Aryan in the sense mentioned above, but one becomes it through spiritual growth. In other words, you embrace the light through gaining wisdom and knowledge from the texts. This of course does not mean that Aryan does not specify and ethnic identity, but the idea is that because Aryans had Vedic practices, they were a people of the light. So we lack any evidence to tell us what features the Aryans had before they began migrating into different parts of the world.

The two initial points made by “Whitelord” were reminiscent to that of JD. Whitelord was ready to except that the Aryans had Nordic origins if there was nothing to dispute such a belief, regardless if there was or was not any evidence to support such a hypothesis. While this discussion took place between Whitelord and myself, another member interrupted and asked if I was anti-racist, to which I replied yes, to which he responded back by calling me anti-white. This member's argument was that I was anti-white because I recognize the neo-Nazis as racists. He condemned me, arguing that any other race can show pride in their heritage without being accused of being racist, but if “whites” did this, they would be classified as racists. It was at that point that I began to understand things. Oddly, the thread is called *White Pride World Wide*, and yet I was unable to see any pride being expressed by its members in the “white” European culture. There was no comment made on music, food, clothing, art, poetry, pointing to any form of pride in a “white” European heritage. The explanation that was given to me for why I was being called anti-white is what had me come to realize that the very racism that some members of the thread expressed in their comments was what identified them as the “white race”. Anyone who opposed their idea was not a part of the white race or was a traitor. The identity in which they pride themselves in is a construction based on racist motivation. The idea that the Aryans originated in Nordic countries has little to do with the historic Aryans. The term could be replaced with “Smurfs” as long as “Smurfs” would

designate a pure Nordic people. The members of this thread viewed Nazi ideals as a means to preserve the “white race”. An entire culture has emerged through this constructed identity, from symbols to music, from shaved heads, to chanting anti-non-white slogans. The title *White Pride World Wide* can be confusing since no one in the thread talks about pride in heritage in the way most would expect it. Rather, “white” is being synonymized neo-Nazis, and the pride that is expressed is not in a variety of people with different cultures that share the same color skin, but rather the ideas, symbols, and styles commonly associated with neo-Nazism. The constructed idea of Aryan origins in Scandinavia have been put into practice by its believers through music, style, logos, marches, chants, and even appearance. These practices have been repeated so often that any attack on racism is viewed as an attack on the “white race”.

Civilization

The video clip *Poor Whites - South Africa*, an ABC Australia production has been uploaded onto You Tube, and the thread holds the same title as the documentary that was uploaded.⁸ The documentary opens by carrying out interviews with poor white people in South Africa. These poor white people go on to explain that Affirmative action in South Africa discriminates against whites, but as the documentary continues, one begins to understand who this all came into being. The documentary does explain that there are many wealthy white people in South Africa, but namely it is the white Afrikaners who have been largely affected by the government’s policy to bring black Africans into the workforce.

Under Apartheid, low skilled Afrikaners were placed into the lower levels of the public sector. In post-Apartheid the government’s aim has been to make the workforce more representative of the population, leaving many unskilled white Afrikaners without employment. In the thread, members both agreed and disagreed with government policy presenting their views on the issue. But too often these discussions were derailed by those who claimed to be Afrikaners and also participated in other threads named in this article. These “Afrikaners” attacked other members by calling them “nigger lovers, Jews and Zionists, brainwashed Americans, and even those who disagreed with the government’s policy were attacked for not saying that Apartheid was good and that blacks are inferior. Largely, these “Afrikaners” posted nothing that was directly related to the documentary, but rather spoke about black inferiority as a means to justify white supremacy. The “Afrikaners” continuously brought up the greatness of the “white man” from building civilizations and having the first ones, to art, music, discovery,

⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=pFj0HdW2iDs>

education and philosophy. Below is an example of some of those discussions, between two members, Kaffir (Nigger in Afrikaans) and Zulu.

Kaffir: What are you even blabbering on about? I'd post some genetic studies, but I'm pretty sure they will go over your head.. And Europe didn't have the same face 2000 years ago? Look at the contemporary depictions of: The Moors (most are visually Berbers with blond hair, etc.) Alexander, Aristotle, Plato, Caesar Augustus, in fact every roman Emperor (all of which had blue eyes until Trajan).. all visibly white. The history and evidence (visual, molecular) don't ascribe to anything you're saying.

Zulu: Be my guest, post them, I have a list of halo groups and the relations between recessive genes. Let me give you a chance, contact any historian at a university on Moor/Berber history and ask him how these groups were described by Romans. So I shit on your children's books. Odysseus was black with Woolly hair, a Greek? Read the Phyllos tablets not your sissy wiki. Septimius Severus, Roman General, black with wooly hair. Look up the Colchins. Now would u like to discuss Sanskrit with me too?

Kaffir: There's contemporary depictions available to anyone with a quick Google search. And Septimius Severus had a Carthaginian father I believe (Phonetician who are not black). Blacks are SubSaharin Africans, North Africa never was populated by SSA unless they were slaves. Don't expect another reply after this, I just may forget this video channel exists.

Kaffir: Show me one source of this please. All contemporary depictions they made of themselves are of white people. The Egyptians depictions of Berbers were also of a white blonde haired people.

Zulu: The Black Moors ruled over you ugly ass pale vampire monkeys for thousands of years and we teach you everything we even build your white house in America, than you lie and destroy the history...fucking inferior.

Kaffir: You know nothing about history, except to change the truth into one big lie. The Moors were not black. They were Arab-----a species far more superior than your sorry arse.

The exchange above came about after someone had pointed out that ancient civilizations were those of non-white societies such as the Egyptians and Phoenicians. No one in the thread disputed that these were some of the earliest civilizations known to man but some members did use all empirical evidence available to them to prove that these societies were “white”. I joined these discussions to explain why there may be sources available that depict these societies as being white.

The Etruscans are believed to be the founders of Rome by many scholars. The Etruscans appear to have depicted themselves as black more so than white in art and craftwork.

Etruscan, 400-300 B.C.

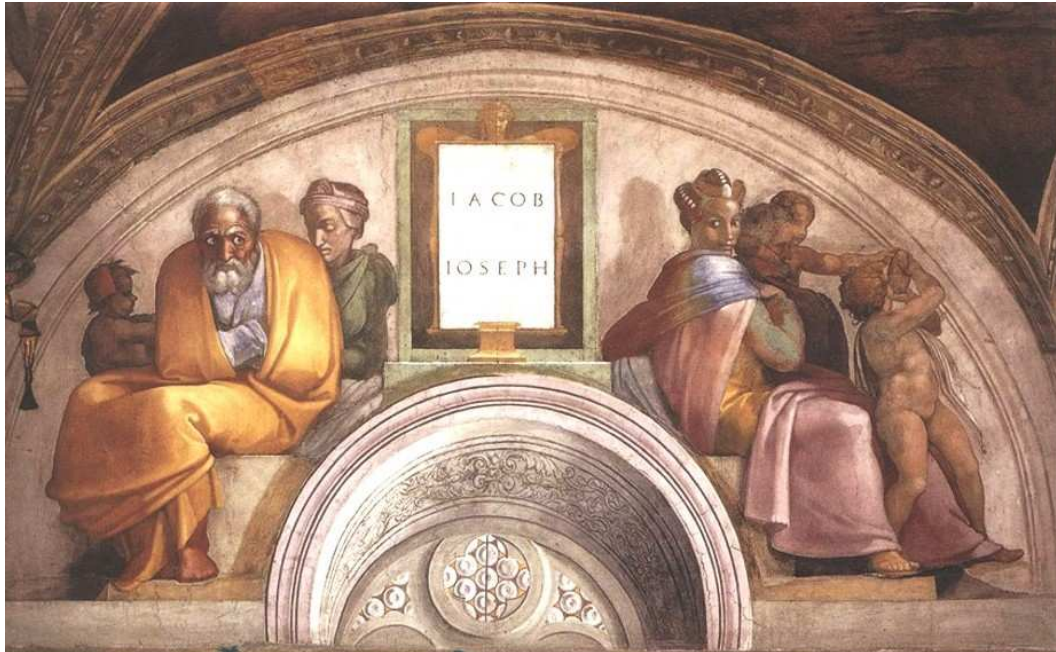
Naturally, one can argue that the color of the figurine's face may have more to do with the clay that was used than with a depiction of an Etruscan person. That however does not account for the other colors we can find on the figurine that did not seem to have a problem with the clay, but let us examine other depictions from the same people.

Etruscan Tomb Painting - Sacrifice of the Trojan Captives - 200 B.C.

In the illustration above, we can see a clear difference between the people with light skin and the people with dark skin. The Etruscan is holding a knife to the Trojan captive, and even

though the skin color of both men seems to be the same, we can see that one of the men awaiting the same is far lighter than the one holding the knife.

Painting by Michelangelo in the Sistine Chapel of the Vatican: Labelled 'Jacob, Joseph'. On the left side sits Jacob, with his wife Rachel and her first son Joseph. On the right side is said to be Mary of Nazareth and her husband Joseph.

My case and point with these depictions is not to claim the Etruscans were black and the Rome was a black Empire, but to use these earlier depictions for the purpose of demonstrating that many of these early civilizations were not “white” but rather multiracial. The Moors are described as black with wooly hair, as they are described as well to have Arabic features. The reason for this is simple, as North Africans (from various ethnic groups) joined together with Arabic Muslims to conquer Iberia. The racial make-up of Egypt varied as we can see in the illustration below.

Interestingly, once the Goths conquered Rome and became its political influence, depictions and illustrations of heroes and peoples concentrated more and more on those that had light skin or represented them to have light skin. It goes without question that human ingenuity is less dependent on skin color than it is on necessity and social interests. This simple form of logic

however does not stop racists from presenting all non-white peoples as inferior by presenting themselves as superior via selective empirical material. The constructed identity of a Nordic superior race uses this selected data to express why it is a superior race. Promoters of this constructed identity go onto show examples of the Congo, a war torn country, and how it regresses instead of progressing. Rather than looking at conflicted areas like the Former Yugoslavia, or generally at history to understand that civilizations fall, and at times are replaced by new ones but at others fall for good.

I am not a racist

The fatal shooting of Trayvon Martin by George Zimmerman took place on the night of February 26, 2012, in Sanford, Florida, United States. Martin was an unarmed 17-year-old African American. George Zimmerman, was the neighborhood watch coordinator for the gated community where Martin was temporarily staying and where the shooting took place.⁹ While in his vehicle on a private errand, Zimmerman noticed Martin walking inside the community. Zimmerman called the Sanford Police Department to report Martin's behavior as suspicious, because he said that Martin was "cutting in-between houses...walking very leisurely for the [rainy] weather" and "looking at all the houses". According to a police report, "there is no indication that Trayvon Martin was involved in any criminal activity at the time of the encounter".¹⁰

Martin was staying with his father and father's girlfriend in the gated community, on the night he was shot by Zimmerman. Trayvon visited the local minimart and bought some candy, he was found dead with the candy by police. Zimmerman claimed that Trayvon attacked him and shot him in self-defense. He was then released without being charged; at the time, police said they found no evidence to contradict Zimmerman's claim of self-defense. The circumstances of Martin's death, the initial decision not to charge Zimmerman, and questions about Florida's "Stand Your Ground" law received national and international attention. Allegations of racist motivation for the shooting and police conduct contributed to public demands for Zimmerman's arrest. A Special Prosecutor was appointed to take over the investigation, and

⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=pFj0HdW2iDs>

¹⁰ Kovaleski, Serge F. May 18, 2012. *Martin Spoke of 'Crazy and Creepy' Man Following Him, Friend Says*. The New York Times. Retrieved August 24, 2012.

on April 11 she filed a charge of murder in the second degree against Zimmerman. Zimmerman then turned himself in and was placed in custody.¹¹

In the You Tube thread *Trayvon Martin 911 Call*, the video commentators known as The Young Turks, provide us with the 911 call from Zimmerman, and commentary on it. Prior to presenting some of the posts made in the thread, I would like to summarize the arguments that were made against Zimmerman and the Sanford Police.

TM (Trayvon Martin) bought a bag of skittles and was on his way home when he was first seen by night watchman GZ (George Zimmerman). GZ had a history of calling 911 because the neighborhood had been robbed before. When GZ noticed TM, and found him suspicious, he called 911. He informed 911 that TM noticed him and began running away, at which point the 911 operator asked GZ if he was following him to which replied yes and the operator told him that they (the police) did not need him to do that. A neighborhood watchman has the duty to observe and watch, and intervene on a needed basis. A watchman should not make his presents known to a suspect, in order to catch him/her in the act, so police can then easier convict a suspect. If a suspect takes notice of a watchman, this may detour them from committing the crime, or it could be that there was never any intention for a crime, either way; there will be no crime to report. GZ agreed with the operator but chose to pursue TM. After the 911 call, there was a confrontation between GZ and TM and all we can do is speculate. GZ could have went for his gun, while confronting TM and TM then attacked him, and in the process GZ could have fell and hurt himself on the concrete, drawing his gun at the same time, and shooting TM as he TM landed on him. As one can see, the possibilities are endless. But who is at fault, are the police for releasing GZ before he was brought before a judge. After all, he was charged with murder two later and had to post bond for his release. This would suggest that there were grounds for him to be charged and should not have been released without a hearing. It just seems that the police cared less because TM was black, had GZ followed a white girl of the same age, people would scream intended rape, had he been a white male of the same age, GZ would more than likely been charged, as white parents from the neighborhood would have strongly complained about his earlier actions as neighborhood watchman.

It was relatively important that the summary above has been presented, as many of the posts that were anti-Trayvon Martin were less anti-Trayvon Martin and more anti-black. Very little reference is made to the case itself and comments of this nature reflect more that George

¹¹ Gutman, Matt. *Trayvon Martin Case: Timeline of Events*. ABC News. Retrieved August 21, 2012

Zimmerman proposed innocence is not based on what Trayvon Martin did that night but rather the color of his skin. One such poster, who I shall refer to as PT continuously posted suggestive comments to present blacks as criminal and a threat to society, my analysis and/or commentary of his posts follows each comment made by him below.

PT: The only reason I EVER mentioned the FACT that young black males commit VIOLENT crime at a rate totally disproportionate to their numbers is when people asked why Zimmerman found Trayvon suspicious. Blacks are 12% of the population yet commit half the murder, and NO murderers do not get released after a month to become repeat offenders....

The response above was made to me by PT after I had informed that the statistics he had initially used on black crime versus white crime was based on repeat offenders. PT provided statistics that showed that some 50% of crimes committed in the USA were committed by blacks and yet the black US population is only 12%. I explained to PT that police generally patrol black neighborhoods more often than white ones, and those whites are commonly not arrested or incarcerated for the same crimes committed by blacks, and that those blacks that are arrested, often are repeat offenders bringing the statistics up for black crimes. It was at that point that PT responded with the comment above stressing on the point that blacks commit half the murders in the US and most likely are not given the opportunity to be repeat offenders. PT could have applied the same conditions to homicidal statistics that I applied to statistics on black criminality (i.e. Police patrolling black neighborhoods, etc.) but he chose not.

PT: I say blacks perpetrate an abnormal amount of violent crime in AMERICA(emphasis added) and you twist the conversation into a racist one by claiming I mean BLACK PEOPLE are somehow predisposed to crime. You realize you think profiling a young black male is racist yet it is FACT that the leading cause of death for young black males is HOMICIDE! This is the ONLY ETHNIC GROUP that has this problem and I live in this country so, fuck you, I can mention it all day if that is my pleasure. You are the enabler who criticizes others for questioning WHY that AWFUL statistic is reality. You are an excuse maker and a blame shifter. I doubt mommy and daddy ever taught you responsibility. Not recognized does not mean out of pk(l)ace which meant he does not belong). It is COMMON SENSE IF YOU HAVE MULTIPLE ROBBERIES AND THE SUSPECTS ARE CHINAMEN TO SUSPECT AN UNKNOWN CHINAMEN IFBUOU SEE HIM IN YOUR HOOD. Fitting you ended by pulling the race card however. I WILL get you to pull there card on son(m)ething said by a civil rights leader. Just wait.

I asked PT in the thread as to why he was providing these statistics to begin with. He was justifying the shooting of Trayvon Martin with racial profiling. In other words, Trayvon Martin should have not been walking through the neighborhood at night, while being black. Notice, PT states that he assumedly poses the question as to why that horrible statistic exists, but he never does state what he thinks that reason maybe. Since he had not applied the “conditions” I exemplified in his rebuttal to me, one is left to question what he is suggesting as the “cause”. Statistics have also shown that 73% of suicides are committed by white males. That is also an awful statistic, and if I used it in the context to profile George Zimmerman and excuse the claim of Trayvon Martin attacking Geroge Zimmerman, as its own form self-defense, then that would clearly be racist of me.

PT: What's your opinion on Onama (Obama)cozying up to People like Jay Z, a former big time dope dealer who admits to pushing poison for YEARS in the black community right near where I live, and taking him on Air Force 1? What do you think this says about the office of the presidency when a door dealer is treated like a hero?

In the post above, PT is criticizing President Obama for taking Jay Z aboard Air force 1, because Jay Z openly admitted to have been a drug dealer earlier in his life. PT is less interested in Jay Z present position on drugs, and how he has become a role model among many in the black community, what he is most interested in is presenting him as black drug dealer, whom a black president is willing to hold in esteem. PT defends his remark in other post by saying that he voted for Obama. PT is under the assumption that by saying that he voted for Obama that this will free him from being marked a racist for his comment.

PT: No offense John but fuck that school teacher ok? He got off better than the 11 year old girl who was gang raped by 30 blacks didn't he? There was a CURFEW during Katrina and his beating, while tragic, needs to be out into context.

Here PT compares an unrelated subject to another where he can attack blacks again. When PT was confronted by another member and was called racist, PT replied by writing that analogy does not make one racist.

PT: I respect you so I will not insult you. I understand that prejudiced exists, but it also exists for whites too. You can youti(u)be all sorts of videos of gang beatings of whites by blacks and that's VIDEO not a story it can be SEEN. You are a perfect example you claim to have your own business! How did you become successful if America is so harsh to blacks?These are not oppressed people. Just look at EVERY FUCKING BLACK GUY ON HERE. John has his own business, I think they ALL claim a college education.

PT expresses here that he does acknowledge that prejudice does exist, but then counters that by asking how someone who is black become successful if America is so harsh towards blacks. Martin Luther King also attended college in his day, but did not mean that there was no black segregation. It is without a doubt, that things have become better for blacks in the USA, but discrimination against blacks is far from over. It is without a doubt that there is hatred against white people, and no one can claim that whites face no prejudice, but no one claiming to be white on You Tube has made any remark about being discriminated against for being white, nor are there as many official reports on white discrimination as there is on black discrimination. Many of the videos PT mentions are criminal actions; they are not like the neo-Nazi attacks on a group of people because of their ethnic background. Whenever PT posts a comment of this nature, other members become inspired to promote black hatred even more, and spread similar arguments to his in other threads.

PT: You know what white people did to them? Funneled \$450 Billion into thier community EVERY YEAR. This is more than the GDP of some counties in Europe. Welfare reform, affirmative action, everything has been GIVEN to the modern African American yet it is still not enough. Whitey. That's the problem. I am against both welfare AND reperations of course, both are bullshit and are unwelcome in a truly free society. Blacks have already rec(ie)v(e)d repe(a)rations in the 1960's with affirmative action and of course welfare reform was totally with poor blacks in mind. We never called these things repe(a)rations bit of course they were.

PT equates welfare assistance with reparations, in other words he believes that reparations have been and are being funneled into the black community via welfare. What PT neglects in his argument is that numerous blacks pay a large amount of taxes that go towards welfare programs benefitting both whites and blacks, not to mention that not all blacks are or have been on welfare. Thus those “reparations” reached not only all blacks; they ended up reaching whites as well.

PT: I have no feelings of racial superiority towards any race. People like you CHANGE the definition of racism so you can paint others as racist and maintain your high horse. I stand by EVERYTHING i(I)ve said even though most of it was said by black people. You're so lazy that ANYONE who expects people to accept responsibility and doesn't make EXCUSES is considered a racist. God FORBID we actually mention the fact that American blacks are in NO WAY disadvantaged in 2012. I be da racist.

PT is referring here to blacks who have put up their own commentary videos on You Tube. There are various commentaries on You Tube made by people. Some of these are conspiracy

theorists, other one to share their point of view, some are very knowledgeable in the subject matter they are discussing, and others are not. One of the commentators that PT is referring to is the ladder that blames discrimination against black men for the way they dress. The problem with this hypothesis is that not everybody dresses the same way, and still people who don't dress in the way this commentator describes do experience discrimination. In the very same manner,, I could find a white commentator that blames all global problems on white society, and if I agreed with that person, I would without a doubt be ridiculed for that.

PT: Besides your comment having NOTHING to do with what I was taking with Kurtis about why would you be proud that if someone fucks with you you would take it out on their GRANDCHILDREN. Doesn't that sound criminal and worse than a dog? No wonder you Romnani have nothing to offer modern civilization and can barely survive without the government giving you a handout. Theres a reason the modern world has shit on your people.

Above, PT is responding to a comment I made on how the results of discrimination are passed on from one generation to the next. I exemplified this point to PT in the following manner: If my grandmother seen her husband hanged because he was Romani, she will tell her daughter to hide her identity, if my mother was not permitted to go to school because she is Romani, then she will teach me to hide my identity, if I was beaten for dancing with a non-Romani girl, then what my grandmother and mother told me will hold true to me. As things change and progress, it can occur that with each new generation anger will grow, and retaliation will occur. It is without saying that his comments on the Romani people are racist.

PT: Basically you are all into believing imagined racism that you have NO WAY of even knowing if it's true, but when I give you a PROVABLE example of INSTITUTIONALIZED RACISM that actually hurts the COMMUNITY by providing LESS QUALIFIED PEOPLE for a LIFE THREATENING JOB is perfectly ok with you. As long as the racism benefits blacks. That's not racist at all.

What PT is referring to here is affirmative action, where quotas are placed into certain job sectors so that these sectors will have a minimal amount of black hired within them. Not all black people, nor I, agree with affirmative action as it exists today. There are flaws in it; however that should not destroy the overall purpose with it. As many do agree, affirmative action should hire people based on qualifications, not race alone, but if two people have the same qualifications and one is black, and a quota needs to be met, then the black person should be hired. The idea is simple, if two thousand people work in a factory, where not one person is black, but the factory is surrounded by a black population, then one must question why there

are no blacks working there. By forcing businesses to hire blacks, integration begins to unfold. Co-workers get to know blacks, black children have working parents, and the chains of slavery begin to break. PT does not state in the post above that he is against affirmative action if blacks were hired over whites if they had equal or better skills, but he does in another post and clearly does not agree with the idea at all. He would prefer that businesses make their own decisions about who they should hire, even if that means a factory of two thousand workers will not include one black person.

Out of all of the posters in the *Travis Martin 911 Call thread*, I have selected those of PT. There were numerous other posters that resembled PT; however none of them were as frantic as PT was about denying himself to be a racist. PT even claimed to have a Jewish mother, but as others attacked the Jews, he did not once respond to this, but as soon as someone spoke about inequality, discrimination against blacks, PT went on the attack. PT does not claim to be a white supremacist or a neo-Nazi, but he does argue for their right to free speech, and attempts to rationalize their arguments. PT posts numerous commentaries on how poorly blacks do on IQ tests in comparison to whites. PT does not say that this has to do with genetic inferiority, but he does suggest it, as he adds to his statement that the IQ tests are not culturally or socially biased. PT uses places like the Congo to project high percentages of rape amongst blacks. PT is without a doubt a racist, the difference between him and neo-Nazis is that he, like racists who claim to be patriotic nationalists, use selected information to promote their bias. PT is a camouflaged racist, like politicians and researchers who promote white supremacy by suggesting it rather than outright stating it. Let there be no confusion, the constructed identity of a Nordic Aryan race and its claims have been debunked by research. Its method of degrading and lowering other groups from its “own” has been a means to lift itself above those groups. That method has not changed, only it is disguised in suggestion, claiming not to be racist. The idea of “white pride” is not lost in such a method because it continues to belittle others.

In these various threads I have played various roles, from a young naïve white girl looking for help on learning more about my identity and history, to anti-white, a gay basher, an activist, a historian, an Islamic nationalist, and a Romani. I have played these various roles to see what reactions I would draw, and the avatar that got most positive reaction from white supremacists was that of a naïve white girl. And as I noticed in these threads, numerous young people (from the age of 15-20) were being taught to hate. Many of these younger members have moved onto other threads repeating things they have read from PT and Kaffir, repeating the practice making it a part of the argument for a superior Nordic Aryan identity.

A New Romani Identity

For centuries there have been numerous speculations on the origins of the Roma. Some believed the Roma to originate from places that were mythical and never existed such as Atlantis. Even after various documentation and evidence has come forward that Roma have origins in India, and numerous scholars are in agreement with this, there are those who still went onto deny this origin. Historians, linguists and other researchers are not in complete agreement as to why the Roma left India, or why they did, but there is an agreement that Roma did leave India no less than eight hundred years ago. Those that have opposed the idea of Indian Romani origin largely based their conclusions on faulty research. Social anthropologist Judith Oakley concluded in her work that the “Gypsies” were of European stock and challenged the notion of Indian origin.¹² The problem with Oakley’s conclusion is that her study group was Irish Travelers, who are Europeans but are not Romani, and the only thing they share with some Romani people as far as identity is concerned, is a nomadic lifestyle. It is understandable that Oakley could draw such a conclusion, since the term “Gypsy” can be applied to peoples that are not Romani, and as such, the term “Gypsy” can lead people to confuse the Roma with non-Romani groups that are identified as “Gypsies” as well.

Other researchers who have gone onto question Indian Romani origins have gone onto argue that language is the only source that has been used to back up the theory of Indian Romani origins. Indeed, language can be acquired in many ways, via contact, or it can even be learned in a foreign land, the possibilities can be one of many. However, in the case of the Romani language, we can find vocabulary having origins in Hindi, Persian, Armenian and Greek, giving us an approximate timeline of when the Roma reached or were in these lands, as languages continually changed over the time. In other words, we see a successive western movement from India into Greece via the language, picking up words on the way from languages encountered. Based on deductive reasoning, one can conclude that this theory is the only one that can explain how this various vocabulary became a part of Romani, rather than believing the Roma to be Europeans who came into contact with these languages creating an entirely new language which then later added on vocabulary from European languages. Had the latter any sensibility to it, it would only make sense that proto Romani would have vocabulary predating vocabulary taken in from Indian, Persian, etc.

¹² Judith Okely. 1983. *The Traveller-Gypsies*. Cambridge. The University Press.

A more recent theory also questions language as tool to trace the origins of people, namely the website entitled *The True Origin of Roma and Sinti* (hereafter: the website).¹³ The author or authors of the webpage do not provide conceals his/her/their identity, and also uses a disclaimer on the website. The disclaimer states the following: *Any statement, assertion, announcement, opinion, declaration, communication or whatsoever message attributed to the author(s) anywhere outside the domain www.imninalu.net are to be considered spurious –with exception of authorized textual citations without amendments or alterations and quoting the source–*.¹⁴ For this reason I have decided not to directly cite anything from the website, although it is in public domain and thereby can be used for this purpose by me, but instead I will provide a general view of some of the arguments presented in the article and examine their merit.

As stated earlier, the website takes into question if language can be used a means to uncover the origins of a people. One argument used by the website on this issue is to point out that simply because African Americans do not speak an African language, but an English one, that this does not prove them to have African origins. The website goes onto use other examples such as the Ashkenazi Jews, who would through linguistic can be then defined as a tribe of German stock. The problem with both these arguments are is that they are unrelated to Romani as subject matter. For one thing, the Ashkenazi Jews identify their own origins, and trace it to Hebrew origins, while the Roma generally have not maintained a historical account of their origins. African American origins are largely documented because of the Atlantic Slave Trade, and this documentation shows that many of the African American slaves were transported from Western and Central Africa. What we cannot be sure of is exactly from which tribes modern African Americans are descendants of based on that documentation.

The question on the origins of Ashkenazi Jews does not differ from the same question being placed to the Roma and African Americans; the difference however comes in the approach taken to answer that question. Simply because a question is the same, the same method cannot be applied, or in the same way, to answer the same question, because the historic conditions differ for these three groups. As one reads further, one realizes that the website does not seek to debunk language research as a means to trace the origins of people, but rather to imply that Roma could have lived in India for centuries, adopting the language, but that does not mean

¹³ <http://www.imninalu.net/Roma.htm>

¹⁴ <http://www.imninalu.net/disclaimer.htm>

that they did not come from somewhere else before India. In fact, the website uses linguistic evidence to prove its point on the origins of Roma.

The website points out that based on linguistic evidence, the Roma passed through Persian, Armenia and then onto Europe without passing through Egypt but yet went onto claim they were Christians fleeing Muslim persecution from Egypt. The website then goes onto question how Roma knew about Christianity and Egypt to begin with, if the Roma had not been in this region prior to migrating to India. The external name for the Roma is “Gypsy” in English and it was first applied to the Roma in the 16th century because it was believed that they were from Egypt. At that time there were Roma who proclaimed to be Christians from Egypt in order to receive safe passage from church officials in European nations. There is documentation which shows that the Roma were already in Romania as early as 1353, and other documentation that shows Roma to have been already on European soil at an even earlier date. Roma could have already faced persecution for centuries in Europe, prior to making this claim, learning about Christianity and possibility even hearing about Christian persecution in Egypt. However, it would be odd is if the Roma came from Egypt prior to entering India, and were able to maintain the memory of the historic persecution of Egyptian Christians prior to 284 AD through an oral tradition but did not maintain the reason for why they had left India which should have been fresher in their memory since that would have taken place at a later date.¹⁵ This simple form of reasonable deductive questioning of the premise presented by the website throws the entire argument to suggest that Roma have Egyptian origins into question, not to mention that a Christian movement was already well under way in India during the 1st century.

16

The website continues to further argue for a Romani origin in Egypt, but is debunked by the very same argument already presented above. One important factor that the website adds into its argument is that the Roma become very surprised after reading the Bible to see how similar their own traditions are to that of the Jews, and the website adds that this is odd since in Romani culture one is unable to trace any connection to Hinduism or any other culture in India. The website attempts to credit its theory by debunking another theory that argues for Romani origins to be from Kannaujia, in India. And does this by questioning the ethnic identity of the people that lived in this region, without ever stating why it’s not possible for

¹⁵ Theodore Hall Patrick. 1999. *Traditional Egyptian Christianity: A History of the Coptic Orthodox Church*. Greensboro. Fisher Park Press.

¹⁶ Frykenberg, Eric. 2008. *Christianity in India: from Beginnings to the Present*. Oxford. Oxford University Press.

Roma to be from this region. The website further seeks to credit its argument by pointing out that the self-ascription “Rom”, meaning man, has only one reference, which is to the Egyptian word, “rom” meaning man as well. The discussion now becomes interesting since the website is not relying on language to prove its own theory, but does not question the possibility of coincidence, since no other Egyptians words have been traced in Romani, or that the word could have been adopted into Romani by other means. The website then goes onto use Biblical sources to argue that some of the lost tribes of Israel ended up in India without question suggesting that these were the Roma. This argument is counterproductive to his earlier one because it would suggest that these lost tribes found their way to India, became Roma, long before the birth of Christ. The website continues its argument of Romani traditions being less related to Indian traditions than to those of the Israelites, on a page in the website entitled *Comparison of Romany Law with Israelite Law and Indo-Aryan Traditions*.¹⁷ The page compares Romani law and customs to that Mosaic, Jewish, Christian and Aryan ones. In one example, the chart points out that monotheism is practiced by all groups in the chart except the Aryans, and continue with a similar trend on other areas, such as marriage, social systems and so on. Rather than addressing each point in the chart, I shall provide some basic elements that are found in Romani and Indian practices.

The website in particular addresses *marime* or *mageripe*, the purity laws, to show a strong relationship between purity law practices in Judaism and less with Indian society. It is evident that the author(s) of the website is not familiar with purity law practices in ancient times in parts of the world that did have some kind of contact with one another. The Greeks for example believed that menstrual blood made new wine sour and drove dogs mad. In Zoroastrianism, women who were having their menstrual cycle were not permitted to enter the temple, while in Hinduism they were to keep a distance of fifteen paces from water during their menstrual cycle. In Mosaic practices, women were to be in their own seclusion during their menstrual period. Without a doubt, purity laws encompass more than how women were to be addressed during their menstrual cycle, but my point with the examples made above was to demonstrate that many societies shared similar ideas in the ancient world and concepts such as purity laws were not limited to the Israelites.

The caste system is a system of division of labor and power in human society. It is a system of social stratification, and a basis for affirmative action. Historically, it defined communities into thousands of endogamous hereditary groups called Jatis. The Jatis were grouped by the

¹⁷ <http://www.imninalu.net/Zakono.htm>

Brahminical texts under the four well-known caste categories (the varnas): Brahmins (priestly or judicial), Kshatriyas (warriors), Vaishyas (traders), and Shudras (workmen).¹⁸ Those that do not belong to any of these castes are commonly outcastes and called untouchables. Traditionally, the groups characterized as untouchable were those whose occupations and habits of life involved ritually polluting activities, of which the most important were (1) taking life for a living, a category that included, for example, fishermen, (2) killing or disposing of dead cattle or working with their hides for a living, (3) pursuing activities that brought the participant into contact with emissions of the human body, such as feces, urine, sweat, and spittle, a category that included such occupational groups as sweepers and washer men, and (4) eating the flesh of cattle or of domestic pigs and chickens.

To add further to the connection between other ancient practices and those of Hinduism, one can look at the Veda (knowledge) on spirituality. In the Veda, it is explained that there is a spiritual war between dark and the light.¹⁹ Since Veda means knowledge (in Sanskrit), one without it lives in the dark while with it one lives in the light. As one can see, this idea is no different from the Christian one where Jesus is presented as the light, while those who do not know him, his wisdom and teachings, and carry out the practices of what he preached, live in the dark. Racists in the You Tube threads and Nazi propaganda misconstrued this idea from the Veda and suggest that the war between lightness and darkness is physical, meaning the color of one's skin.

What is most interesting about the way the Vedas was that it was passed on orally and its script form was considered to be unclean.²⁰ The reason that the script was considered unclean is because knowledge is something that should be passed on by those esteemed to do so orally, while texts were something that were to target the masses, who did not always have the "worth" to be in the presence of those who did pass it on orally. In Romani society, it is only proper that a good father or patriarch pass on the knowledge of the clan orally unto the next generation. In fact, those Romani clans that claim to be of a higher aristocracy than other clans

¹⁸ Gerald D. Berreman. 1972. *Race, Caste, and Other Invidious Distinctions in Social Stratification*. Berkley. University of California.

¹⁹ Witzel, Michael (ed.). 1997. *Inside the Texts, Beyond the Texts. New Approaches to the Study of the Vedas*, Harvard Oriental Series, Opera Minora vol. 2, Cambridge. Harvard University Press.

²⁰ Press. Michael Witzel, <<http://www.sacred-texts.com/hin/rigveda/index.htm>> "Vedas and Upaniṣads" (e-reserve); Arapura and Raja, "Philosophical Elements in Vedic Literature" (e-reserve); selected hymns from the Ṛig Veda: Retrieved September 18, 2012.

commonly argue that those below them know not from where they hail, who their forefathers were, or of what great things they have done. In such clans, the rules and regulations are passed down, as well as wisdom. Certain clans and Romani groups do not mix with other clans or Romani groups. As an example, an uncle of mine once taught a group of us that we should be careful who we marry, so that our children would not be short and weak, or dumb and flawed. And even though the structured caste system has been lost among Roma, its practice has not. As an example, among the Russian Lovara, the loanword “trappta” (step) is used to say if one clan is above or below another, and those that are said to be a step lower by one who claims to be from a clan that is a step higher, do not seem to object to this statement. Furthermore, the “krissinari” (judge), need obtain his position hereditarily but it is understood that for one to become a judge one needs to be in close proximity of a father, a brother, or someone who can pass on the knowledge needed to be a judge. And because the judge has needed knowledge to settle disputes within the community, the judge then is regarded as a higher and nobler authority than others. And much like the caste system, the trader is acknowledged to have greater status than a worker among many Roma.

The arguments I have made above with the connection between Romani society and the Indian caste system are a correlation. This correlation simply compared two things and states a possibility, but it does not prove it to be a fact. And although the correlation does make sense, none the less does that make it a fact. I have specifically used this correlation to exemplify how the website uses several correlations to suggest that the Roma have Hebrew origins. What we are certain is that Roma do come from Indian based on linguistics and DNA examples. But to debunk theories that propose Kali Sara to be a representative Kali from the Hindi religion, simply because Roma did not preserve the origin of the practice, but do continue the practice is faulty. After all, Roma do not know who Shiva is either, and yet, his trident, which is the “Treshul”, is now used by Roma to refer to the cross; replacing the symbol of one God for the symbol of a new God.

It is without question, that Jewish blood may have mixed with Indian blood centuries ago, as has Phoenician mixed with Greek and Berber, and as has Hebrew mixed with Egyptian. However, if we go back far enough, approximately nine thousand years, we will find that the Berbers and Persians do seem to share origins as well. To speculate the Roma to have Hebrew origins would be no different to speculating that the Roma have Germanic origins. After all, the Germanic tribe known as the Visigoths has disappeared and we could find evidence to correlate certain things from that society to Romani society and this is without a doubt since all

humans seem to share numerous traditions and practices without any direct relation to one another.

References

1 Myths, Hypotheses and Facts - Concerning the Origin of Peoples.

<<http://www.imninalu.net/Roma.htm>> *The True Origin of Roma and Sinti*: Retrieved August 28, 2012.

2 Widney, Joseph P. 1907. *Race Life of the Aryan Peoples*. New York: Funk & Wagnalls.

3 Hans Henrich Hock, Brian D. Joseph. 2009. *Language History, Language Change, and Language Relationship*. Berlin: Walter de Gruyter.

4 See online dictionary of Historical Dictionary of Switzerland.

5 J.A.Gobineau. 1856. *Moral and intellectual diversity of races*. Philadelphia. J.B.Lippincott & Co.

6 C. Blinderman, D. Joyce. 1998. *The Huxley File*. Worcester. Clark University.

7 You Tube. <<http://www.youtube.com/watch?v=adRvQ1uBSYM>> *White Pride World Wide*: Retrieved September 12, 2012.

8 & 9 You Tube. <<http://www.youtube.com/watch?v=pFj0HdW2iDs>> *Poor Whites South Africa*: Retrieved September 12, 2012.

10 Kovalski, Serge F. May 18, 2012. *Martin Spoke of 'Crazy and Creepy' Man Following Him, Friend Says*. The New York Times. Retrieved August 24, 2012.

11 Gutman, Matt. *Trayvon Martin Case: Timeline of Events*. ABC News. Retrieved August 21, 2012.

12 Judith Okely. 1983. *The Traveller-Gypsies*. Cambridge. The University Press.

13 Myths, Hypotheses and Facts - Concerning the Origin of Peoples.

<<http://www.imninalu.net/Roma.htm>> *The True Origin of Roma and Sinti*: Retrieved August 28, 2012.

14 ImNin'alu.net <<http://www.imninalu.net/disclaimer.htm>> *Disclaimer*: Retrieved August 12, 2012.

15 Theodore Hall Patrick. 1999. *Traditional Egyptian Christianity: A History of the Coptic Orthodox Church*. Greensboro. Fisher Park Press.

16 Frykenberg, Eric. 2008. *Christianity in India: from Beginnings to the Present*. Oxford. Oxford University Press.

17 Myths, Hypotheses and Facts - Concerning the Origin of Peoples.

<<http://www.imninalu.net/Zakono.htm>> *Comparison of Romany Law with Israelite Law and Indo-Aryan Traditions*: Retrieved August 12, 2012.

18 Gerald D. Berreman. 1972. *Race, Caste, and Other Invidious Distinctions in Social Stratification*. Berkley. University of California.

19 Witzel, Michael (ed.). 1997. *Inside the Texts, Beyond the Texts. New Approaches to the Study of the Vedas, Harvard Oriental Series, Opera Minora vol. 2*, Cambridge. Harvard University.

20 Press. Michael Witzel, <<http://www.sacred-texts.com/hin/rigveda/index.htm>> “*Vedas and Upaniṣads*” (e-reserve); Arapura and Raja, “*Philosophical Elements in Vedic Literature*” (e-reserve); *selected hymns from the Ṛig Veda*: Retrieved September 18, 2012.